Co-funded by
the European Union

WEALTHY MINDS

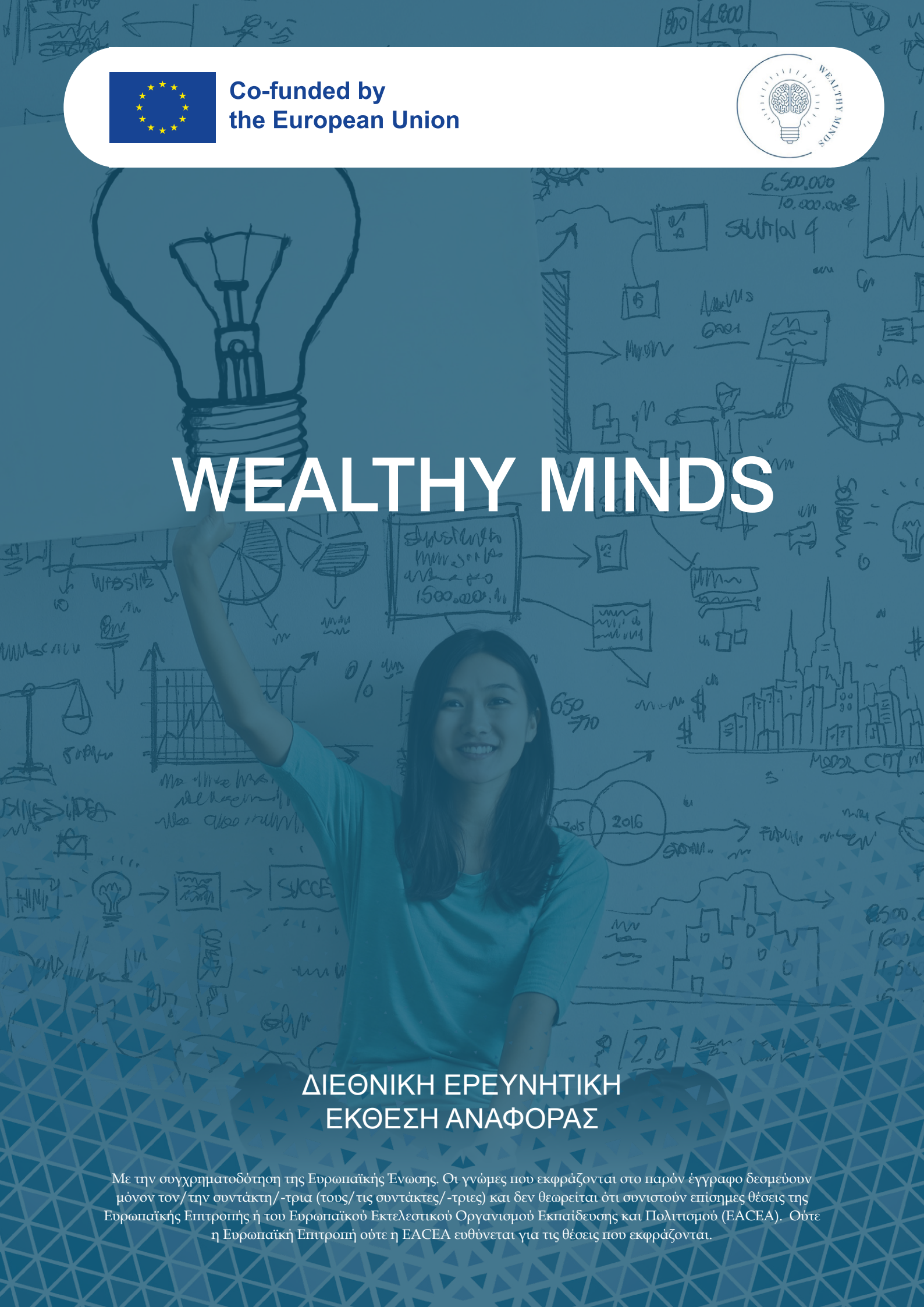

ΔΙΕΘΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Με την συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι γνώμες που εκφράζονται στο παρόν έγγραφο δεσμεύουν μόνον τον/την συντάκτη/-τρια (τους/τις συντάκτες/-τριες) και δεν θεωρείται ότι συνιστούν επίσημες θέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ούτε η EACEA ευθύνεται για τις θέσεις που εκφράζονται.

Co-funded by
the European Union

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

WEALTHY MINDS

2021 - KA220-YOU - Συμπράξεις συνεργασίας στον τομέα της νεολαίας

ΔΙΕΘΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Το περιεχόμενο αυτής της δημοσίευσης καλύπτεται από την άδεια CC-BY 4.0.
Αυτό σημαίνει ότι επιτρέπεται η επαναχρησιμοποίηση, με την προϋπόθεση ότι δίνεται η κατάλληλη αναφορά και επισημαίνονται οι αλλαγές.

Σύνδεσμος για την άδεια χρήσης
creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.el

Με την συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι γνώμες που εκφράζονται στο παρόν έγγραφο δεσμεύουν μόνον τον/την συντάκτη/-τρια (τους/τις συντάκτες/-τριες) και δεν θεωρείται ότι συνιστούν επίσημες θέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ούτε η EACEA ευθύνεται για τις θέσεις που εκφράζονται.

Ιανουάριος 2023

Co-funded by the European Union

WEALTHY MINDS

Αριθμός Συμφωνίας: 2021-2-PL01-KA220-YOU-000048574

Αποτέλεσμα Έργου 1:
Αποτύπωση και αξιολόγηση υφιστάμενης κατάστασης
έκθεση αναφοράς

Συγγραφείς:
Katarzyna Jaszczuk, Claudia Fauzia, Νάνσυ Ζωίδου Σαρήπαπα, Θεοδώρα Γιαταγάνα (συντάκτρια)

Εταίροι:
FUNDACJA INNOWACJA I WIEDZA
(Πολωνία)

CESIE
(Ιταλία)

KENTRO MERIMNAS OIKOGENEIAS KAI PAIDIOU
(Ελλάδα)

POLSKA RADA ORGANIZACJI MLODZIEŻOWYCH
(Πολωνία)

Πίνακας Περιεχομένων

Σύνοψη Έκθεσης Αναφοράς 6

Γλωσσάρι 7

1. Εισαγωγή στην Έρευνα 8

1.1. Σχετικά με το Έργο 8

1.2. Εταίροι του Έργου 9

1.3. Σκοπός της Έρευνας 9

2. Μεθοδολογία της Έρευνας 9

3. Αποτύπωση και Αξιολόγηση της Υφιστάμενης Κατάστασης των Κοριτσιών και Νεαρών Γυναικών που Βρίσκονται σε Κίνδυνο Περιθωριοποίησης στις Χώρες της ΕΕ 11

3.1. Εθνικό Πλαίσιο Όσον Αφορά το Επίπεδο Χρηματοοικονομικής Παιδείας σε Κάθε Χώρα και την Προσωπική Διαχείριση των Οικονομικών για τα Κορίτσια και τις Γυναίκες 11

Ελλάδα 11

Ιταλία 16

Πολωνία 19

3.2. Διαβαθμίσεις ευαισθητοποίησης των ΜΚΟ και των συνεργατών σε σχέση με την προσωπική διαχείριση των οικονομικών 23

Ελλάδα 23

Ιταλία 24

Πολωνία 25

3.3. Παράγοντες κινδύνου φτώχειας για τα κορίτσια και τις νεαρές γυναίκες 27
Ελλάδα 27

Ιταλία 30

Πολωνία 32

3.4. Ο ρόλος των ΜΚΟ και των συνεργαζόμενων φορέων στην αντιμετώπιση της κληρονομικής φτώχειας 34

Ελλάδα 35

Ιταλία 37

Πολωνία 39

3.5. Ανάλυση αναγκών: δυνατά σημεία και αδυναμίες/ανάγκες όσον αφορά τις ΜΚΟ ή/και τους ενδιαφερόμενους φορείς που δραστηριοποιούνται αποτελεσματικότερα κατά της φτώχειας με βάση το φύλο. 42

Ελλάδα 43

Ιταλία 45

Πολωνία 46

3.6. Η βελτίωση των δεξιοτήτων των ΜΚΟ ή/και των ενδιαφερομένων φορέων για την παροχή βοήθειας στα κορίτσια, τις νεαρές γυναίκες και τα άτομα που κινδυνεύουν να περιθωριοποιηθούν. 46

3.7. Πρωτοβουλίες, έργα και προγράμματα που υλοποιούνται στην Ευρωπαϊκή Ένωση για ευάλωτα κορίτσια και νεαρές γυναίκες 48

Ελλάδα 49

Ιταλία 51

Πολωνία 55

4. Κύρια Ευρήματα και Συμπεράσματα 57

Βιβλιογραφικές Πηγές 59

Σύνοψη Έκθεσης Αναφοράς

Η παρούσα έκθεση αναφοράς εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου Erasmus+ "Wealthy Minds". Σκοπός της παρούσας έκθεσης αναφοράς είναι να διερευνήσει και να προσδιορίσει την κατάσταση των κοριτσιών και των νεαρών γυναικών που κινδυνεύουν από (κληρονομική) φτώχεια στην Ελλάδα, την Ιταλία και την Πολωνία. Καθώς η χρηματοοικονομική εκπαίδευση θεωρείται σημαντικό εργαλείο για να βελτιώσουν οι πολίτες την οικονομική τους κατάσταση, η έκθεση αυτή εξετάζει την κατάσταση της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης και του χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού στις χώρες εταίρους, καθώς και τις ευκαιρίες, τα εμπόδια και τις ανάγκες των κοριτσιών και των νεαρών γυναικών στον τομέα αυτό.

Επιπλέον, η παρούσα έκθεση αναφοράς συγκεντρώνει πληροφορίες σχετικά με τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που ασχολούνται με τα προαναφερθέντα θέματα και περιλαμβάνει α) χαρτογράφηση των ΜΚΟ και άλλων φορέων που ασχολούνται με αυτό το θέμα και β) περιγραφή των πρωτοβουλιών/έργων που υλοποιούνται στις χώρες εταίρους για τις εν λόγω ομάδες-στόχους.

Γλωσσάρι

Χρηματοοικονομική εκπαίδευση είναι η διαδικασία με την οποία οι χρηματοοικονομικοί/-ες καταναλωτές/-τριες και οι επενδυτές/-τριες βελτιώνουν την κατανόηση τους σε σχέση με τα χρηματοοικονομικά προϊόντα, έννοιες και κινδύνους και, μέσω πληροφοριών, οδηγιών ή/και αντικειμενικών συμβουλών, αναπτύσσουν τις δεξιότητες και την αυτοπεποίθηση ώστε να έχουν μεγαλύτερη επίγνωση των χρηματοοικονομικών κινδύνων και ευκαιριών, να κάνουν συνειδητές επιλογές, να γνωρίζουν πού να απευθυνθούν για βοήθεια και να προβαίνουν σε άλλες πιο αποτελεσματικές ενέργειες για να βελτιώσουν την οικονομική τους ευημερία.

Χρηματοοικονομικός αλφαβητισμός είναι ο συνδυασμός χρηματοοικονομικής ευαισθητοποίησης, γνώσεων, δεξιοτήτων, στάσεων και συμπεριφορών που είναι απαραίτητες για τη λήψη ορθών χρηματοοικονομικών αποφάσεων και με απώτερο σκοπό την επίτευξη ατομικής χρηματοοικονομικής ευημερίας.

Οικονομική ευημερία είναι ο απώτερος σκοπός της οικονομικής εκπαίδευσης και περιλαμβάνει τα εξής:

- Έχοντας τον έλεγχο των οικονομικών του/της από την άποψη ότι μπορεί να πληρώνει εγκαίρως τους λογαριασμούς, να μην έχει ανεξέλεγκτα χρέη και να μπορεί να τα βγάζει πέρα.

- Η ύπαρξη οικονομικού "μαξιλαριού" έναντι απροσδόκητων δαπανών και έκτακτων αναγκών, όπως η ύπαρξη αποταμιεύσεων, ασφάλισης υγείας και καλής πίστωσης, καθώς και η δυνατότητα να βασιστεί κανείς/καμιά σε φίλους/-ες και συγγενείς για οικονομική βοήθεια - αυτοί είναι παράγοντες που αυξάνουν την ικανότητα των καταναλωτών/-τριων να απορροφήσουν ένα οικονομικό σοκ.

- Έχοντας οικονομικούς στόχους, όπως η εξόφληση των φοιτητικών δανείων μέσα σε ορισμένα χρόνια ή η αποταμίευση ενός συγκεκριμένου ποσού για τη συνταξιοδότησή του/της και η επίτευξη αυτών των οικονομικών στόχων.

- Το να είναι σε θέση να κάνει επιλογές που του/της επιτρέπουν να απολαμβάνει τη ζωή θεωρείται επίσης βασικό συστατικό της οικονομικής ευημερίας.

Οικονομική ανθεκτικότητα είναι η ικανότητα των ατόμων ή των νοικοκυριών να αντιστέκονται, να αντιμετωπίζουν και να ανακάμπτουν από αρνητικά οικονομικά σοκ. Σε ατομικό επίπεδο, η χρηματοοικονομική ανθεκτικότητα εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα των κατάλληλων πόρων και την ικανότητα κινητοποίησής τους για την αντιμετώπιση ενός αρνητικού χρηματοοικονομικού σοκ. Η ικανότητα αποφυγής της απώλειας οικονομικών πόρων από εξαπάτηση/απάτη μπορεί επίσης να στηρίξει την οικονομική ανθεκτικότητα. Επιπλέον, η χρηματοοικονομική ανθεκτικότητα εξαρτάται από την πρόσβαση σε μέσα για τη δημιουργία τέτοιων πόρων, συμπεριλαμβανομένων

επαρκών επιπέδων οικονομικής ένταξης και χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού.[1]

1. Εισαγωγή στην Έρευνα

1.1 Σχετικά με το Έργο

Το έργο"Wealthy Minds" στοχεύει στην στοχεύει στην αύξηση των γνώσεων και της ευαισθητοποίησης, καθώς και στην αλλαγή των στάσεων που σχετίζονται με την προσωπική διαχείριση των οικονομικών των κοριτσιών και των νεαρών γυναικών που πλήττονται από τον κοινωνικό αποκλεισμό λόγω κληρονομικής φτώχειας ή βρίσκονται υπ' απειλή αυτής. Η αλλαγή αυτή θα ξεκινήσει με την ανάπτυξη της εκπαιδευτικής εργαλειοθήκης "Wealthy Minds" με ένα μάθημα ηλεκτρονικής μάθησης που στοχεύει να βοηθήσει τις μη κυβερνητικές οργανώσεις που εργάζονται με αυτή την ομάδα-στόχο. Οι συγκεκριμένοι στόχοι του έργου, χωρισμένοι ανά ομάδα-στόχο, είναι οι εξής:

- Για τους ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ:

- Η αύξηση του δυναμικού, της ποιότητας και της πληρότητας των υπηρεσιών που παρέχουν,

- Η αύξηση των γνώσεων και της ευαισθητοποίησης, καθώς και αλλαγή στάσεων των επωφελούμενων από τις ΜΚΟ,

- Η ενίσχυση και ανάπτυξη των δεξιοτήτων των εργαζομένων και των επικεφαλής στον τομέα της νεολαίας, ιδίως στον τομέα της υποστήριξης των περιθωριοποιημένων κοριτσιών και νεαρών γυναικών - συμμετοχή στην κοινωνική αλλαγή,

- Η ανάπτυξη της εκπαιδευτικής και επαγγελματικής πορείας των εργαζομένων και των επικεφαλής στον τομέα της νεολαίας.

- Για τα ΕΥΑΛΩΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ και τις ΝΕΑΡΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ:

- Η αύξηση των γνώσεων και της ευαισθητοποίησης σχετικά με την προσωπική διαχείριση των οικονομικών, καθώς και αλλαγή στάσεων και συνηθειών τους,

- Η υλοποίηση πρωτοβουλιών για την έξοδο από την φτώχεια ή την αποφυγή αυτής – όπως η αλλαγή αντίληψης και τρόπου σκέψης για τον εαυτό τους,

- Η να τους δοθεί η ευκαιρία να αλλάξουν τη ζωή τους.

---

1 International Gateway for Financial Education - Organisation for Economic Co-operation and Development (oecd.org)

1.2 Εταίροι του Έργου

FUNDACJA INNOWACJA I WIEDZA (Poland, coordinator)

CESIE (Italy)

KENTRO MERIMNAS OIKOGENEIAS KAI PAIDIOU (Greece)

POLSKA RADA ORGANIZACJI MŁODZIEŻOWYCH (Poland)

1.3 Σκοπός της Έρευνας

Σκοπός της εκπόνησης της παρούσας έκθεσης αναφοράς είναι να προσδιοριστεί κυρίως η πραγματική κατάσταση των κοριτσιών και των νεαρών γυναικών που βρίσκονται σε κίνδυνο κληρονομίας φτώχειας. Οι εταίροι διεξήγαγαν την έρευνα στις χώρες τους εστιάζοντας στις περιοχές όπου το φαινόμενο αυτό είναι ορατό. Για να διερευνήσουν το θέμα, οι εταίροι απευθύνθηκαν σε διάφορους συνεργαζόμενους οργανισμούς που εργάζονται καθημερινά με νέους/-ες με λιγότερες ευκαιρίες. Τα θέματα προς διερεύνηση αφορούσαν τις αιτίες, τα μοτίβα, τις εμπειρίες και τις μελέτες περιπτώσεων. Επιπλέον, η έρευνα περιελάμβανε ανάλυση των πρωτοβουλιών, σχεδίων και προγραμμάτων που υλοποιούνται στις χώρες των εταίρων για τις εν λόγω ομάδες-στόχους. Υπάρχει επίσης ένας κατάλογος ΜΚΟ στην ΕΕ που ασχολούνται με επιτυχία με αυτά τα θέματα. Η ανάλυση των δεδομένων και η άμεση επαφή με ορισμένες οργανώσεις με εμπειρία στην υλοποίηση προγραμμάτων οικονομικής εκπαίδευσης για περιθωριοποιημένα κορίτσια και νεαρές γυναίκες επέτρεψε στους εταίρους να προσδιορίσουν την κλίμακα, τους τύπους και τα αποτελέσματα τέτοιων δραστηριοτήτων στην Ευρώπη. Η έκθεση αναφοράς κρίθηκε απαραίτητη, καθώς επί του παρόντος δεν υπάρχουν διαθέσιμες μελέτες στην αγορά που να περιλαμβάνουν ανάλυση για οποιαδήποτε ομάδα-στόχο στις χώρες των εταίρων. Οι μελέτες που μπορούν να βρεθούν στο διαδίκτυο συχνά περιέχουν σύντομες περιγραφές των στόχων και των δραστηριοτήτων των επιμέρους εκπαιδευτικών έργων, ωστόσο δεν αναλύονται από την άποψη της αποτελεσματικότητας και των αποτελεσμάτων που έχουν επιτευχθεί, πράγμα που έχει σημασία αν υποθέσουμε ότι αξίζει να διαδοθεί ένα συγκεκριμένο έργο σε άλλες χώρες.

2. Μεθοδολογία της Έρευνας

Για τον σκοπό της παρούσας έκθεσης, η σύμπραξη συνέλεξε και ανέλυσε δευτερογενείς πηγές σχετικά με πτυχές της οικονομικής εκπαίδευσης και της προσωπικής διαχείρισης των οικονομικών με έμφαση στα κορίτσια και τις νεαρές γυναίκες που πλήττονται από τον κοινωνικό αποκλεισμό. Επιπλέον, η σύμπραξη εντόπισε καλές

πρακτικές, πρωτοβουλίες, έργα και προγράμματα που υλοποιούνται στην Ελλάδα, την Ιταλία και την Πολωνία σχετικά με την προσωπική διαχείριση των οικονομικών και την υποστήριξη ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού.

3. Αποτύπωση και Αξιολόγηση της Υφιστάμενης Κατάστασης των Κοριτσιών και Νεαρών Γυναικών που Βρίσκονται σε Κίνδυνο Περιθωριοποίησης στις Χώρες της ΕΕ

Πολλές μελέτες αποκαλύπτουν ότι υπάρχει σημαντικό χάσμα μεταξύ της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Πολωνίας και των υπόλοιπων χωρών του ΟΟΣΑ όσον αφορά το επίπεδο των βασικών γνώσεων σε θέματα που σχετίζονται με την προσωπική διαχείριση των οικονομικών, την αποταμίευση και τις επενδύσεις. Στην Ελλάδα, μόνο το 43% του πληθυσμού μπορεί να θεωρηθεί οικονομικά εγγράμματο- στην Ιταλία, το 30% του πληθυσμού έχει επαρκές επίπεδο γνώσεων σχετικά με τις πτυχές των οικονομικών της οικογένειας, σε σύγκριση με τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ που είναι 62%- στην Πολωνία, παρόλο που παρέχονται ορισμένα στοιχεία οικονομικής εκπαίδευσης στα σχολεία, πάνω από το ένα τέταρτο των Πολωνών (26,9%) σημειώνει χαμηλή βαθμολογία στην οικονομική επάρκεια, το ήμισυ του μέσου όρου του ΟΟΣΑ. Και στις τρεις χώρες, το μεγαλύτερο πρόβλημα αναλφαβητισμού εντοπίζεται στις λιγότερο εύπορες κοινωνικές ομάδες. Επιπλέον, οι γυναίκες και οι άνδρες παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές στη χρηματοοικονομική συμπεριφορά, την αυτοπεποίθηση και τις πεποιθήσεις σχετικά με το θέμα. Οι μεγαλύτερες διαφορές μεταξύ των δύο φύλων σχετίζονται με τη χρήση και την κατανάλωση των πιο "σύνθετων" χρηματοοικονομικών προϊόντων, όπως οι επενδύσεις, οι μετοχές και οι φορολογικές δηλώσεις. Το φύλο επιβεβαιώνεται επίσης ως μία από τις σχετικές μεταβλητές στο μέτωπο του οικονομικού άγχους. Παρά τις κοινωνικές και πολιτισμικές αλλαγές αρκετών δεκαετιών, τα στερεότυπα των φύλων εξακολουθούν να έχουν έντονη παρουσία στις προαναφερθείσες χώρες, γεγονός που συνεπάγεται διαφορετική κατάρτιση μεταξύ ανδρών και γυναικών στον τομέα της χρηματοοικονομικής διαχείρισης.

3.1 Εθνικό Πλαίσιο Όσον Αφορά το Επίπεδο Χρηματοοικονομικής Παιδείας σε Κάθε Χώρα και την Προσωπική Διαχείριση των Οικονομικών για τα Κορίτσια και τις Γυναίκες

Ελλάδα

Η χρηματοοικονομική εκπαίδευση και ο χρηματοοικονομικός αλφαβητισμός αποτελούν νέα θέματα στην πολιτική συζήτηση στην Ελλάδα, καθώς μόλις το 2022 το Υπουργείο Οικονομικών εντάχθηκε, ως τακτικό μέλος (regular member), στο Διεθνές Δίκτυο Χρηματοοικονομικής Εκπαίδευσης (International Network on Financial Education – INFE) του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), μέσω της Ειδικής Γραμματείας Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους (ΕΓΔΙΧ).

Στο πλαίσιο αυτό, αναπτύσσεται εθνική στρατηγική για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση υπό την ευθύνη της ΕΓΔΙΧ[2].

Τα στοιχεία σχετικά με την κατάσταση της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι ελάχιστα, καθώς η χώρα δεν συμμετείχε ούτε στην πρόσφατη έρευνα INFE του ΟΟΣΑ σχετικά με το επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης που διεξήχθη το 2020, ούτε στην αντίστοιχη παγκόσμια έρευνα που διεξήχθη από το INFE το 2016 (Women on Top, Athinea, 2021:29). Ωστόσο, την τελευταία δεκαετία έχουν πραγματοποιηθεί ορισμένες μελέτες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού στον ελληνικό πληθυσμό γενικά και στις γυναίκες ειδικότερα. Στην έρευνα *Standard & Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey* [*Παγκόσμια Έρευνα Χρηματοοικονομικού Αλφαβητισμού της Standard & Poor*] που διεξήχθη το 2014 **αναφέρεται ότι το ποσοστό χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού στην Ελλάδα ανέρχεται σε 45%, το οποίο είναι χαμηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ που ανέρχεται σήμερα σε 52%**.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η έρευνα δείχνει χαμηλότερα ποσοστά χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού μεταξύ των γυναικών για τη μεγάλη πλειονότητα των χωρών, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, όπου **το ποσοστό των χρηματοοικονομικά εγγράμματων γυναικών ανέρχεται στο 42%**. (Hasler et al., 2017:23). Επιπλέον, το Ελληνικό Ινστιτούτο Χρηματοοικονομικού Αλφαβητισμού διεξήγαγε μια έρευνα (Philippas et al., 2019), η οποία αποκάλυψε ότι το επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού των Ελλήνων φοιτητών σε απόλυτους όρους (5 στις 5 σωστές απαντήσεις) ήταν 19,3%, ενώ αυξήθηκε στο 50% όταν η μέτρηση που χρησιμοποιήθηκε ήταν 4 στις 5 σωστές απαντήσεις. Όσον αφορά το φύλο, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι φοιτητές είχαν 2,02 φορές περισσότερες πιθανότητες να παρουσιάσουν αποδεκτά επίπεδα χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού σε σχέση με τις φοιτήτριες (Philippas et al., 2019: 10).

Η πιο σημαντική και ολοκληρωμένη έρευνα για τον χρηματοοικονομικό αλφαβητισμό των γυναικών στην Ελλάδα διεξήχθη από το Women On Top και την αθηΝΕΑ το 2021, με τη χρηματοδότηση της Παπαστράτος. Τα κυριότερα ευρήματα σχετικά με τις γνώσεις είναι τα εξής: **Το 43% του πληθυσμού μπορεί να θεωρηθεί χρηματοοικονομικά εγγράμματο, χωρίς σημαντική διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών. Ειδικότερα, οι γυναίκες παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού από τους άνδρες, με εξαίρεση τις ηλικιακές ομάδες 18-24 και 55+**. Υπογραμμίζεται επίσης ότι οι περισσότερες πτυχές του χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού χαρακτηρίζονται από έντονη κοινωνική προκατάληψη: **το μεγαλύτερο πρόβλημα αναλφαβητισμού εντοπίζεται στις λιγότερο εύπορες κοινωνικές ομάδες, όπου οι διαφορές μεταξύ γυναικών και**

2 Ένταξη του Υπουργείου Οικονομικών στο Διεθνές Δίκτυο για τη Χρηματοοικονομική Εκπαίδευση (INFE) και έναρξη του έργου «Εθνική Στρατηγική για τον Χρηματοοικονομικό Αλφαβητισμό»

ανδρών στις ομάδες αυτές είναι πρακτικά ανύπαρκτες. Εκτός από το επίπεδο των γνώσεων, ωστόσο, **οι γυναίκες και οι άνδρες παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές στη χρηματοοικονομική τους συμπεριφορά**, την αυτοπεποίθησή τους γύρω από χρηματοοικονομικά θέματα και τις πεποιθήσεις τους σχετικά με τα θέματα αυτά. Οι μεγαλύτερες διαφορές μεταξύ των δύο φύλων σχετίζονται με τη χρήση και την κατανάλωση των πιο "σύνθετων" χρηματοοικονομικών προϊόντων, όπως οι επενδύσεις, οι μετοχές και οι φορολογικές δηλώσεις.

Επιπλέον, η έρευνα δείχνει ότι η αυτοπεποίθηση σε χρηματοοικονομικά θέματα διαφέρει μεταξύ ανδρών και γυναικών, ιδίως όσον αφορά τη "χρηματοοικονομική γλώσσα" και τις "τεχνικές πτυχές", αλλά αισθάνονται επίσης λιγότερο σίγουρες για την ικανοποίηση της ανάγκης αποταμίευσης και την εκπλήρωση των χρηματοοικονομικών υποχρεώσεών τους. Έτσι, είναι προφανές ότι αν και **οι γυναίκες παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού - όπως αναφέρθηκε παραπάνω - παρουσιάζουν επίσης λιγότερη αυτοπεποίθηση από τους άνδρες**. Σε αυτό το πλαίσιο, η έρευνα υπογραμμίζει επίσης ότι οι γυναίκες, σε σύγκριση με τους άνδρες, αισθάνονται λιγότερο άνετα στη διαπραγμάτευση του μισθού τους, και αυτό ισχύει σε μεγαλύτερο βαθμό για τις χρηματοοικονομικά αναλφάβητες γυναίκες, γεγονός που δημιουργεί έναν φαύλο κύκλο που, όπως είναι αναμενόμενο, κρατά αυτές τις γυναίκες παγιδευμένες όσον αφορά την οικονομική τους ανάπτυξη και ανεξαρτησία. Ένα άλλο σημαντικό εύρημα της έρευνας είναι ότι για το 43% των γυναικών και το 54% των νέων (ηλικίας 18-24 ετών), η ενασχόληση με τα χρηματοοικονομικά είναι βαρετή- ενώ οι γυναίκες βρίσκουν επίσης την ενασχόληση με τα οικονομικά θέματα αγχωτική (57%). Τέλος, σε ό,τι αφορά την ενημέρωση για τις χρηματοοικονομικές εξελίξεις, οι γυναίκες δείχνουν σημαντικά μικρότερο ενδιαφέρον από τους άνδρες (62% των γυναικών και 71% των ανδρών ενημερώνονται συχνά ή πολύ συχνά)- ενώ οι νέοι (ηλικίας 18-24 ετών) δείχνουν το μικρότερο ενδιαφέρον, με μόνο 21% να δηλώνουν ότι ενημερώνονται συχνά ή πολύ συχνά (Women on Top, Athinea, 2021).

Όσον αφορά τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες στον τομέα αυτό, είναι προφανές ότι η χρηματοοικονομική εκπαίδευση και ο χρηματοοικονομικός αλφαβητισμός του γενικού πληθυσμού είναι επίσης σχετικά νέες θεματικές ενότητες στο φάσμα του ελληνικού συστήματος τυπικής εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης. Παρόλο που η τυπική εκπαίδευση περιλαμβάνει πτυχές του χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού και της προσωπικής διαχείρισης των οικονομικών που εντάσσονται ως επιμέρους γνωστικά αντικείμενα σε διάφορα σχολικά μαθήματα (π.χ. μαθηματικά, πολιτική οικονομία, οικιακή οικονομία) (European Banking Federation, 2020), **δεν υπάρχουν ειδικά μαθήματα αφιερωμένα στη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των μαθητών**. Το 2021, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων καθιέρωσε το πρόγραμμα "Εργαστήρια Δεξιοτήτων" στα νηπιαγωγεία (4-6 ετών), καθώς και στα δημοτικά (6-12 ετών) και στα γυμνάσια (12-15 ετών), με στόχο την εισαγωγή νέων θεματικών για την ενίσχυση των οριζόντιων δεξιοτήτων και των βασικών ικανοτήτων των μαθητών. Το πρόγραμμα αποτελείται από 4 κύκλους δεξιοτήτων, συμπεριλαμβανομένου του

κύκλου "Δεξιότητες Ζωής" με ειδικό σκέλος για τις "Δεξιότητες Επιχειρηματικότητας" (Ministry of Education & Religious Affairs, 2021). Επιπλέον, στα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (15-18 ετών), και πιο συγκεκριμένα στα γυμνάσια, οι μαθητές της πρώτης τάξης διδάσκονται πτυχές της πολιτικής οικονομίας στο πλαίσιο του μαθήματος "Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή", ενώ στην τρίτη τάξη οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν από την "Ομάδα Μαθημάτων Προσανατολισμού" (ΟΜΠ) το μάθημα "Οικονομικά". Στα επαγγελματικά λύκεια, στην πρώτη τάξη, οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν να παρακολουθήσουν το μάθημα "Αρχές Οικονομικής Θεωρίας", ενώ στη δεύτερη και τρίτη τάξη, μπορούν να παρακολουθήσουν το μάθημα στο πλαίσιο της ομάδας εξειδίκευσης "Διοίκηση και Οικονομία".

Από τις παραπάνω πληροφορίες γίνεται φανερό ότι **δεν προσφέρεται ολοκληρωμένη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στο πλαίσιο του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα**. Οι μαθητές/-τριες αντιλαμβάνονται ορισμένες πτυχές του χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού- ωστόσο, τα διαθέσιμα μαθήματα επικεντρώνονται περισσότερο στα οικονομικά και την επιχειρηματικότητα παρά στην προσωπική διαχείριση των οικονομικών.

Όσον αφορά την πολιτική για τη δια βίου μάθηση και την εκπαίδευση ενηλίκων, η χρηματοοικονομική εκπαίδευση είναι ένα θέμα που εισήχθη πρόσφατα. Πιο συγκεκριμένα, το 2021, το Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης (INEDIVIM) έχει λάβει το πράσινο φως για την υλοποίηση της πρωτοβουλίας με τίτλο "Ολοκληρωμένο πλέγμα δράσεων για την αντιμετώπιση του φαινόμενου του χρηματοοικονομικού αναλφαβητισμού" στο πλαίσιο του επιχειρησιακού προγράμματος "Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση" από την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. (ΑΔΑ: 6ΓΠΡ46ΜΤΛΡ-8ΡΞ). Η πρωτοβουλία περιλαμβάνει την ανάπτυξη 500 προγραμμάτων για 10.000 δικαιούχους, από την ηλικιακή ομάδα 16-66+, μέσω προσκλήσεων υποβολής προσφορών για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης κατά την περίοδο μεταξύ Απριλίου 2021 και Σεπτεμβρίου 2023. Τα προγράμματα κατάρτισης περιλαμβάνουν μια σειρά ενοτήτων που εστιάζουν σε επιμέρους πτυχές του χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού και συνδυάζουν στοιχεία διαλέξεων, διαγνωστικής συμβουλευτικής και βιωματικών εργαστηρίων. Τα 500 διαφορετικά προγράμματα απευθύνονται σε συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες, καθώς και σε μακροχρόνια ανέργους, γυναίκες, ανέργους με χαμηλά προσόντα και ανέργους 30-44 ετών, μαθητές και φοιτητές όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης, εκπαιδευτικούς και ερευνητές.

Η πρωτοβουλία αυτή αποτελεί ένα πολύ σημαντικό βήμα για την οργάνωση κεντρικών δραστηριοτήτων χρηματοοικονομικής κατάρτισης, ωστόσο, η έκθεση της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων για τους Εκπαιδευτές Ενηλίκων για το 2020 επισημαίνει ότι **πράγματι παρατηρείται μείωση της ποιότητας των προγραμμάτων Δια Βίου Μάθησης για ενήλικες στην Ελλάδα**. Εκτός αυτού, σε πρόσφατες έρευνες, η χαμηλή ποιότητα της υλοποίησης των μαθησιακών δραστηριοτήτων στην εκπαίδευση ενηλίκων επισημαίνεται ως ένας από τους κύριους παράγοντες που εμποδίζουν τους ενήλικες να συμμετέχουν τόσο στη συνεχή εκπαίδευση όσο και σε προγράμματα

γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων (Ministry of Education & Religious Affairs, 2021:11). Σύμφωνα με τη μελέτη "Κίνητρα και εμπόδια για τη συμμετοχή των ενηλίκων στη διά βίου εκπαίδευση (2011-2019)" (Karalis, 2020:21), η συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ελλάδα παραμένει σε χαμηλά επίπεδα, φθάνοντας το 15,5% σε δείγμα 802 ατόμων. Όσον αφορά τις ανισότητες που σχετίζονται με τη συμμετοχή, η μελέτη υπογραμμίζει ότι το υψηλότερο εισόδημα, το υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο, καθώς και η σταθερή θέση στην αγορά εργασίας αυξάνουν τη συμμετοχή των ατόμων στη δια βίου μάθηση, ενώ όσον αφορά το φύλο, υπογραμμίζεται ότι από το 2018 οι γυναίκες συμμετέχουν στην εκπαίδευση ενηλίκων σε μεγαλύτερο βαθμό από τους άνδρες (Karalis, 2020:37-38). Είναι σημαντικό, σε αυτό το πλαίσιο, να αναλογιστούμε αν οι ευκαιρίες δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ελλάδα επιδεινώνουν και αναπαράγουν τις ανισότητες αντί να τις αντιμετωπίζουν, αλλά και πώς οι πολιτικές μπορούν να σχεδιαστούν με τέτοιο τρόπο ώστε να περιορίζουν τις διακρίσεις και τις ανισότητες (Karalis, 2020; Ministry of Education & Religious Affairs, 2021). **Παρά τα στοιχεία αυτά, οι Έλληνες αντιλαμβάνονται την εκπαίδευση ενηλίκων ως σημαντική πτυχή της δημόσιας πολιτικής,** με το 92% να συμφωνεί ότι η κυβέρνησή τους θα πρέπει να επενδύσει στην εκπαίδευση ενηλίκων ως προτεραιότητα, και το 79% θεωρεί την εκπαίδευση ενηλίκων ως μέσο για τη μείωση της ανεργίας (Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης - CEDEFOP, 2020).

Για να ξεπεραστούν αυτές οι προκλήσεις και προκειμένου να αυξηθεί η συμμετοχή στην επαγγελματική κατάρτιση και την εκπαίδευση ενηλίκων, το 2021 η ελληνική πολιτεία ανέπτυξε το "Στρατηγικό Σχέδιο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας" που στοχεύει στη μετατροπή της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης σε συνειδητή επιλογή και εργαλείο επαγγελματικής απασχόλησης, αξιοποιώντας τη διά βίου μάθηση και ειδικότερα τον άξονα της εκπαίδευσης και κατάρτισης ενηλίκων ως εργαλείο αναβάθμισης δεξιοτήτων, προσωπικής ανάπτυξης, ανάπτυξης ενεργού πολιτειότητας και άρσης των κοινωνικών αποκλεισμών, καθώς και στην ανάδειξη της νεολαίας σε πυλώνα προτεραιότητας σε όλες τις εθνικές πολιτικές. Το σχέδιο θέτει – μεταξύ άλλων – τους ακόλουθους δύο Στρατηγικούς Στόχους (ΣΣ) (Ministry of Education & Religious Affairs, 2021), οι οποίοι είναι σημαντικοί στο πλαίσιο του έργου "Wealthy Minds":

- **"ΣΣ1 Ανάπτυξη και ενδυνάμωση της ΕΕΚ και ΔΒΜ με έμφαση στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης"**, εστιάζοντας στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, ικανοτήτων και προσόντων που απαιτούνται για την ευημερία σε ένα μεταβαλλόμενο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον,

- **"ΣΣ3 Ειδικές δράσεις για την ισότιμη πρόσβαση στην ΕΕΚ και τη ΔΒΜ, με έμφαση στις ευάλωτες ομάδες και τον πληθυσμό χαμηλών προσόντων"**, εξασφάλιση ίσων ευκαιριών στη διά βίου μάθηση, πρόσβαση και συμμετοχή ενηλίκων με χαμηλά προσόντα και ατόμων από μειονεκτούντα κοινωνικοοικονομικά στρώματα σε προγράμματα διά βίου μάθησης και στην επίσημη εκπαιδευτική πορεία ως προτεραιότητα για τη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού και την ενεργό ένταξη

στην κοινωνία και την απασχόληση.

Προωθώντας την ισότιμη συμμετοχή όλων, και ιδίως των μελών των κοινωνικά ευάλωτων και μειονεκτουσών ομάδων, σε όλες τις δραστηριότητες εκπαίδευσης και κατάρτισης ενηλίκων συμβάλλει στη διασφάλιση της συνολικής κοινωνικής ευημερίας και αλληλεγγύης.

Ιταλία

Η έρευνα που δημοσιεύθηκε το 2018 από την Banca d'Italia [Τράπεζα της Ιταλίας][3], με τίτλο *Μέτρηση του χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού στον ενήλικο πληθυσμό: Η εμπειρία της Banca d'Italia [Measuring the financial literacy of the adult population: the experience of Banca d'Italia]*, διαπίστωσε ένα σημαντικό χάσμα μεταξύ της Ιταλίας και των υπόλοιπων χωρών-μελών του ΟΟΣΑ όσον αφορά το επίπεδο των βασικών γνώσεων σε θέματα σχετικά με την προσωπική διαχείριση των οικονομικών, την αποταμίευση και τις επενδύσεις: **το 30% των Ιταλών διαθέτει επαρκές επίπεδο γνώσεων σχετικά με αυτές τις πτυχές των οικονομικών του νοικοκυριού τους, σε σύγκριση με τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ που ανέρχεται σε 62%**.

Το επίπεδο χρηματοοικονομικών γνώσεων δεν είναι ομοιόμορφο σε όλο τον πληθυσμό. Οι άνδρες έχουν υψηλότερα επίπεδα χρηματοοικονομικής γνώσης από ό,τι οι γυναίκες, αν και η διαφορά είναι μικρότερη από ό,τι σε άλλες χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ: **οι γυναίκες με υψηλό μορφωτικό επίπεδο, ειδικότερα, έχουν χαμηλότερη βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων από τους άνδρες συνομηλίκους τους. Η μόρφωση παραμένει ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες για τη διασφάλιση επαρκών επιπέδων κατανόησης των χρηματοοικονομικών εννοιών**. Η μέση βαθμολογία γνώσεων πέφτει από το ~4 για τους αποφοίτους πανεπιστημίου στο ~3,2 για όσους έχουν απολυτήριο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και στο 2 μεταξύ όσων δεν έχουν απολυτήριο. Οι χρηματοοικονομικές γνώσεις είναι επίσης λιγότερες στους μη εργαζόμενους, συμπεριλαμβανομένων των νοικοκυρών. Εν ολίγοις: η παλιά αντίληψη ότι οι νοικοκυρές είναι οι επιστάτες της οικιακής οικονομίας δεν ανταποκρίνεται στα δεδομένα. Και οι γυναίκες, όπως γνωρίζουμε, εξακολουθούν να συμμετέχουν πολύ λιγότερο στην αγορά εργασίας. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι διαφορές στην κοινωνικοδημογραφική σύνθεση είναι πιθανό να παίζουν ρόλο στην εξήγηση των επιδόσεων των χωρών. **Σε σύγκριση με άλλες χώρες, η Ιταλία χαρακτηρίζεται από υψηλότερο ποσοστό ατόμων με χαμηλό επίπεδο μόρφωσης**.

Όσον αφορά τη **νεολαία**, τα πράγματα δεν είναι και πολύ καλύτερα: σύμφωνα με επιστημονική μελέτη του 2015[4], **περίπου το 20% των μαθητών αποτυγχάνει να επιτύχει έστω και μια στοιχειώδη κατανόηση των καθημερινών οικονομικών**

3 Di Salvatore, A, Franceschi F., Neri A., Zanichelli F., (2018). Measuring the financial literacy of the adult population: the experience of Banca d'Italia. Questioni di Economia e Finanza (Occasional Papers)

4 Klapper L., Lusardi A., Van Oudheusden P. (2015): "Financial Literacy Around the World (2015): Insights From The Standard & Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey"

φαινομένων, που αφορούν, για παράδειγμα, τα ψώνια, και μόνο το 6% (το μισό ποσοστό σε σχέση με άλλες χώρες) παρουσιάζει ένα υψηλό επίπεδο γνώσης επί του θέματος. Παρά ταύτα, ένα θετικό στοιχείο είναι ότι, σε σύγκριση με πέντε χρόνια νωρίτερα, υπάρχει μια μικρή βελτίωση.

Στην πραγματικότητα, δεν έχει περάσει πολύς καιρός από τότε που έγιναν προσπάθειες να μετρηθεί το επίπεδο χρηματοοικονομικής μόρφωσης των ανθρώπων. Η πρώτη διεθνής έρευνα προέρχεται από τον ΟΟΣΑ (OECD INFE, 2015[5]), βάσει της οποίας η Τράπεζα της Ιταλίας διεξήγαγε στις αρχές του 2017 δειγματοληπτική έρευνα σε περίπου 2.500 ενήλικες, η οποία συνέβαλε στην εφαρμογή της εθνικής στρατηγικής χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στην Ιταλία το 2017.

Για παράδειγμα, διαπιστώθηκε ότι **οι Ιταλοί/-ίδες δεν γνωρίζουν τα οφέλη της διαφοροποίησης χαρτοφυλακίου**: μόνο το 37% των ερωτηθέντων κατανοεί ότι οι κίνδυνοι μπορούν να μειωθούν με την αγορά ενός ευρέος φάσματος μετοχών και μεριδίων. Επιπλέον, λιγότεροι/-ες από τους/τις μισούς/-ες είναι σε θέση να υπολογίσουν ένα απλό επιτόκιο.

Η δεύτερη έκθεση του Edufin - Financial Education [Edufin - Χρηματοοικονομική Αγωγή] με τίτλο *Financial Knowledge as an Antibody to Economic Vulnerability*[6] *[Οι χρηματοοικονομικές γνώσεις ως αντίσωμα στην οικονομική ευπάθεια]*, που εκπονήθηκε το 2021, επιβεβαιώνει ότι **ο ιταλικός πληθυσμός αισθάνεται ανεπαρκώς προετοιμασμένος σε βασικές χρηματοοικονομικές έννοιες** και τάσσεται υπέρ συγκεκριμένων εκπαιδευτικών παρεμβάσεων για την αύξηση των δεξιοτήτων του στον τομέα αυτό: Το 88% των ερωτηθέντων τάσσεται υπέρ της εισαγωγής της παρέμβασης στα σχολεία, το 77% στους χώρους εργασίας. Μόνο το ένα τρίτο του δείγματος που συμμετείχε στην έρευνα αισθάνεται ότι είναι εξοικειωμένο με τις έννοιες "απλό επιτόκιο", "ανατοκισμός" και "σχέση απόδοσης-κινδύνου" - έννοιες που είναι απλές αλλά διέπουν τόσες πολλές χρηματοοικονομικές αποφάσεις που καλούνται να λάβουν στη ζωή τους.

Η έκθεση επιβεβαιώνει τη **θετική συσχέτιση μεταξύ του αυτοαναφερόμενου χρηματοοικονομικού αναλφαβητισμού και της χρηματοοικονομικής αστάθειας.** Δηλαδή, η γνώση συσχετίζεται επίσης στενά με ορισμένες επεξηγηματικές μεταβλητές του επιπέδου οικονομικής ανθεκτικότητας και ευθραυστότητας των νοικοκυριών, όπως η ικανότητα να αντιμετωπίσουν μια απροσδόκητη δαπάνη ή να τα βγάλουν πέρα με το διαθέσιμο εισόδημα. Το ποσοστό εκείνων που τα καταφέρνουν μέχρι το τέλος του μήνα με δυσκολία είναι υψηλότερο έως και 21 ποσοστιαίες μονάδες μεταξύ των ερωτηθέντων με περιορισμένες γνώσεις. Το ποσοστό εκείνων που δεν θα μπορούσαν να ανταποκριθούν σε μια απροσδόκητη δαπάνη (πιθανώς ή με βεβαιότητα), δηλαδή εκείνων που είναι οικονομικά εύθραυστοι, είναι έως και 19 ποσοστιαίες μονάδες

5 OECD (2015): "2015 OECD/INFE Toolkit for Measuring Financial Literacy and Financial Inclusion"

6 Rapporto Edufin, 2021. L'educazione finanziaria come anticorpo alla vulnerabilità economica. https://www.quellocheconta.gov.it/export/sites/sitopef/modules/quaderni_ricerca/Rapporto-Edufin-2021.pdf

υψηλότερο μεταξύ των ερωτηθέντων με περιορισμένες χρηματοοικονομικές γνώσεις.

Ένα πολύ μικρό ποσοστό των ερωτηθέντων γνωρίζει πώς να υπολογίζει ποσοστά και πιθανότητες και πάνω από το 40% δεν γνωρίζει πώς να απαντήσει. Τα στοιχεία αυτά αναδεικνύουν, αφενός, την έλλειψη βασικών γνώσεων υπολογισμού που απαιτούνται, για παράδειγμα, για να διαβάσει κανείς μια τραπεζική δήλωση και να διαχειριστεί τα οικονομικά του, και, αφετέρου, την αδυναμία κατανόησης των πληροφοριών που απαιτούνται για τη διαχείριση των κινδύνων τόσο των κινδύνων που σχετίζονται με τα γεγονότα της ζωής όσο και εκείνων που δημιουργούνται από την πανδημία COVID-19.

Η δημοσίευση της μελέτης του 2021 επανεισήγαγε επίσης τις ερωτήσεις που αποσκοπούσαν στη διερεύνηση του επιπέδου των γνώσεων του ιταλικού πληθυσμού σχετικά με την ασφάλιση και την κοινωνική ασφάλιση μέσω απλών ερωτήσεων σχετικά με ορισμένες βασικές έννοιες, όπως ασφάλιστρο, υπερανάληψη, μέσα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης κ.λπ. Ακόμη και σε αυτά τα θέματα το γενικό επίπεδο γνώσεων βρίσκεται σε χαμηλό επίπεδο με ένα σχετικό ποσοστό ατόμων να απαντά "δεν γνωρίζω".

Στο πλαίσιο αυτό, είναι επίσης ενδιαφέρον να διερευνήσουμε τις διαφορές στο επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού των δύο ομάδων που χαρακτηρίστηκαν ως ιδιαίτερα ευάλωτες στην έρευνα: **των νέων και των γυναικών**. Είναι ακριβώς αυτές οι πιο ευάλωτες οικονομικά ομάδες του ιταλικού πληθυσμού που αισθάνονται λιγότερο προετοιμασμένες σε θέματα χρηματοοικονομικής, ασφαλιστικής και κοινωνικής ασφάλισης. Για παράδειγμα, για την ηλικιακή ομάδα 18-34 ετών, το ποσοστό εκείνων που αισθάνονται προετοιμασμένοι πέφτει στο ένα πέμπτο. Μόνο το 30% του δείγματος που συμμετείχε στην έρευνα δήλωσε ότι γνωρίζει και τις τρεις έννοιες του "απλού επιτοκίου", του "σύνθετου επιτοκίου" και της "σχέσης κινδύνου-απόδοσης" - έννοιες που διέπουν πολλές οικονομικές αποφάσεις. Όμως, ειδικά στις πιο ευάλωτες οικονομικά ομάδες, οι οποίες έγιναν ακόμη πιο ευάλωτες λόγω της κρίσης, το επίπεδο γνώσης είναι χαμηλότερο. Μάλιστα, το ποσοστό πέφτει στο 25% αν εξετάσουμε το γυναικείο δείγμα (έναντι 33% του ανδρικού δείγματος) και στο 19% αν εξετάσουμε τη νεότερη ηλικιακή ομάδα, δηλαδή τις ηλικίες 18-34 ετών. Ως περαιτέρω απόδειξη της μεγαλύτερης ευπάθειας των γυναικών, το ποσοστό εκείνων που είναι βέβαιες ότι δεν μπορούν ή μάλλον δεν θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν ένα απρόβλεπτο έξοδο είναι 9 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από εκείνο των ανδρών. **Το φύλο επιβεβαιώνεται επίσης ως μία από τις σχετικές μεταβλητές στο μέτωπο του οικονομικού άγχους:** το ποσοστό των γυναικών που δηλώνουν ότι βιώνουν οικονομικό άγχος είναι σχεδόν 15 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από εκείνο των ανδρών.

“Για να το θέσουμε στη γλώσσα της πανδημίας και για να υιοθετήσουμε τον τίτλο αυτής της έρευνας, πρέπει να αναπτύξουμε αντισώματα για να αντιμετωπίσουμε καλύτερα τις κρίσεις και τις προκλήσεις στο μέλλον” εξηγεί η Annamaria Lusardi, διευθύντρια της επιτροπής Edufin,

"γι' αυτό είναι απαραίτητο να ενισχυθούν και να συστηματοποιηθούν οι πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην ενίσχυση των χρηματοοικονομικών, ασφαλιστικών και κοινωνικών γνώσεων των Ιταλών, με ειδικές εκπαιδευτικές προσφορές για τα πιο ευάλωτα τμήματα του πληθυσμού, όπως η νεολαία και οι γυναίκες. Ωστόσο, για να αυξηθεί το επίπεδο χρηματοοικονομικής παιδείας όλων των πολιτών, είναι απαραίτητο να προωθηθεί η υποχρεωτική χρηματοοικονομική εκπαίδευση στο σχολείο, συμπεριλαμβανομένης της πολιτικής αγωγής. Και να φτάσει, χάρη στα σχολεία, στα σπίτια όλων των Ιταλών".

Πολωνία

Η έκθεση με τίτλο *Financial Literacy in Poland: Relevance, evidence and provision [Χρηματοοικονομικός Αλφαβητισμός στην Πολωνία Συνάφεια, δεδομένα και παροχή υπηρεσιών]*, που εκπονήθηκε από τον ΟΟΣΑ σε συνεργασία με το Υπουργείο Οικονομικών της Πολωνίας, απεικονίζει την γενική κατάσταση της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στην Πολωνία, χωρίς να παρέχονται λεπτομερείς πληροφορίες για την κατάσταση των κοριτσιών και των νεαρών γυναικών: **ο χρηματοοικονομικός τομέας στην Πολωνία είναι ήδη καλά ανεπτυγμένος και σχετικά συμπεριληπτικός, με το 96% των ατόμων ηλικίας 15 ετών και άνω να έχουν τραπεζικό λογαριασμό.**

Σύμφωνα με την έκθεση, οι γυναίκες στην Πολωνία έχουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο και η κατάστασή τους στην αγορά εργασίας βελτιώνεται σταδιακά, αλλά **εξακολουθεί να υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών όσον αφορά τη συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας, περίπου 77,7% των ανδρών, έναντι 65,9% των γυναικών.** Πάνω από το 45% των επαγγελματικά μη ενεργών γυναικών αναφέρουν τις οικογενειακές υποχρεώσεις ως λόγο μη συμμετοχής τους στην αγορά εργασίας. Συνήθως η μη συμμετοχή στην αγορά εργασίας και η έλλειψη προσωπικού εισοδήματος καθιστά τις γυναίκες περισσότερο οικονομικά εξαρτημένες. Στην Πολωνία, οι γυναίκες είναι συχνά υπεύθυνες για τη διαχείριση του καθημερινού προϋπολογισμού, τα ψώνια και την πληρωμή των λογαριασμών, ωστόσο οι άνδρες είναι συχνότερα υπεύθυνοι για τις μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες οικονομικές αποφάσεις.

Οι γυναίκες τείνουν να ζουν περισσότερο και εξακολουθούν να κερδίζουν λιγότερα από τους άνδρες, επομένως είναι πιθανότερο να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια μετά τη συνταξιοδότησή τους. Τα δεδομένα δείχνουν ότι σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες-μέλη στον ΟΟΣΑ, οι συνταξιοδοτικές παροχές σε γυναίκες ηλικίας 65 ετών και άνω ήταν κατά μέσο όρο 25% χαμηλότερες από ό,τι στους άνδρες. Παρόμοια κατάσταση είναι εμφανής στην Πολωνία, όπου οι γυναίκες έχουν μεγαλύτερο προσδόκιμο ζωής από τους άνδρες (περίπου επτά χρόνια περισσότερο κατά μέσο όρο), ενώ ταυτόχρονα λαμβάνουν μηνιαίες συντάξεις που είναι περίπου 20% χαμηλότερες από τους άνδρες.

Οι γυναίκες είναι συνήθως λιγότερο σίγουρες για τις χρηματοοικονομικές τους συναλλαγές από ό,τι οι άνδρες, αλλά πιο σίγουρες για τον προγραμματισμό της συνταξιοδότησής τους. Οι γυναίκες αναμένουν επίσης πολύ υψηλότερη σύνταξη από αυτή που τους καταβάλλεται σήμερα κατά μέσο όρο, ενώ ταυτόχρονα είναι πολύ πιθανό να έχουν χαμηλότερα ποσοστά

αναπλήρωσης από τους άνδρες και κινδυνεύουν από τη φτώχεια λόγω γήρατος. Υπάρχει ήδη σημαντική διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών όσον αφορά τα ποσοστά φτώχειας λόγω γήρατος, όπου για τις ηλικιωμένες γυναίκες φτάνουν το 15,8% έναντι 8,1% για τους άνδρες. **Ανάλογα με το στάδιο της ζωής τους και τις οικονομικές και οικογενειακές συνθήκες στις οποίες βρίσκονται, οι γυναίκες μπορεί να χρειάζονται εξατομικευμένη υποστήριξη χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης για να επιτύχουν οικονομική ευημερία.** Για παράδειγμα, στοχευμένες παρεμβάσεις θα χρειάζονταν οι γυναίκες που πλησιάζουν στη συνταξιοδότηση, εκείνες που μόλις επέστρεψαν στην αγορά εργασίας μετά από αρκετά χρόνια άδειας μητρότητας, οι γυναίκες μετά το διαζύγιο και οι νεαρές γυναίκες.

Οι γυναίκες εργάζονται συχνά σε χαμηλότερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας- βιώνουν επίσης μεγαλύτερες περιόδους επαγγελματικής παύσης λόγω αδειών μητρότητας. Η αύξηση ευαισθητοποίησης σχετικά με τη σημασία της εξασφάλισης επαρκών αποταμιεύσεων ενόψει της τρίτης ηλικίας και η βελτίωση των δεξιοτήτων του πολωνικού πληθυσμού να αποταμιεύει μακροπρόθεσμα φαίνεται να είναι ουσιαστικής σημασίας.

Οι γνώσεις σχετικά με τα χαρακτηριστικά του πολωνικού συνταξιοδοτικού συστήματος είναι επίσης περιορισμένες. **Η χρηματοοικονομική εκπαίδευση θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να απευθυνθεί σε νέους ενήλικες και ενήλικες σε ηλικία εργασίας, με έμφαση στις γυναίκες, ώστε να τους βοηθήσει να κατανοήσουν καλύτερα τις αλλαγές που επήλθαν στο σύστημα συνταξιοδότησης, να ευαισθητοποιηθούν σχετικά με την ανάγκη αποταμίευσης χρημάτων ενόψει της τρίτης ηλικίας. Επιπλέον, υποστηρίζοντας την ατομική οικονομική ευημερία, η αύξηση των μακροπρόθεσμων αποταμιεύσεων μπορεί να μειώσει τον κίνδυνο φτώχειας λόγω γήρατος.**

Περισσότερα δεδομένα προκύπτουν από την Παγκόσμια Έρευνα Χρηματοοικονομικού Αλφαβητισμού Ενηλίκων από τον ΟΟΣΑ και την επιτροπή INFE το 2020[7], στην οποία η Πολωνία συμμετείχε μαζί με άλλες 25 χώρες. **Ο μέσος όρος του χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού των ατόμων στην Πολωνία ήταν 13, ο οποίος είναι επίσης ο μέσος όρος των 12 συμμετεχουσών χωρών του ΟΟΣΑ.** Ωστόσο, είναι σημαντικό να προστεθεί ότι μόλις το ένα τρίτο των Πολωνών κατανοεί την έννοια του ανατοκισμού των τόκων, η οποία είναι σημαντική τόσο σε σχέση με τη χρήση πιστώσεων όσο και για τον μακροπρόθεσμο οικονομικό προγραμματισμό. Αυτή η περιορισμένη κατανόηση αντικατοπτρίζεται στον μικρό αριθμό Πολωνών που επενδύουν στις χρηματοπιστωτικές αγορές ή έχουν επιπρόσθετες συνταξιοδοτικές αποταμιεύσεις. Επίσης, σχεδόν το ένα τρίτο των Πολωνών θεωρεί τις χρηματοοικονομικές του γνώσεις χαμηλές ή πολύ χαμηλές. Οι Πολωνοί επικεντρώνονται συχνότερα στις βραχυπρόθεσμες οικονομικές ανάγκες και δεν σχεδιάζουν τη μελλοντική οικονομική τους ασφάλεια. **Μόλις το ένα τέταρτο των Πολωνών (26,9%) πέτυχε την ελάχιστη βαθμολογία στις χρηματοοικονομικές στάσεις, οι μισοί δηλαδή σε σύγκριση με τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ.**

7 OECD (2020), OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy
https://www.oecd.org/financial/education/launchoftheoecdinfeglobalfinancialliteracysurveyreport.htm

Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας παρέχουν πληροφορίες που δείχνουν ότι οι άνδρες είναι πιο ισορροπημένοι στις χρηματοοικονομικές τους ενέργειες σε σύγκριση με τις γυναίκες, **περισσότεροι άνδρες σε σύγκριση με τις γυναίκες θεωρούν τις χρηματοοικονομικές τους γνώσεις υψηλές ή πολύ υψηλές, ενώ περισσότερες γυναίκες θεωρούν τις χρηματοοικονομικές τους γνώσεις μέτριες ή αρκετά χαμηλές.**

Κάποια πρόσθετα δεδομένα είναι διαθέσιμα στην έκθεση *PISA 2018 Insights and Interpretations*[8] *[Διεθνές Πρόγραμμα Αξιολόγησης Μαθητών – **PISA** (**P**rogramme for **I**nternational **S**tudent **A**ssessment) 2018 Διαπιστώσεις και Ερμηνείες]:*

→ Οι μαθητές από λιγότερο εύπορες οικογένειες και με χαμηλότερο κοινωνικοοικονομικό κεφάλαιο σημείωσαν χαμηλότερη βαθμολογία.

→ Τα αγόρια ενδιαφέρονται πολύ περισσότερο για τα οικονομικά από ό,τι τα κορίτσια, αισθάνονται μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση στον τομέα της προσωπικής διαχείρισης των οικονομικών, δηλώνουν συχνότερα ότι έχουν τραπεζικό λογαριασμό. Αυτό σημαίνει ότι τα έμφυλα στερεότυπα εξακολουθούν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην χρηματοοικονομική εκπαίδευση.

→ Ομοίως, τα αγόρια είχαν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση από τα κορίτσια στη χρήση ψηφιακών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

→ Παρατηρήθηκαν ορισμένες βασικές διαφορές στο επίπεδο των αποτελεσμάτων των μαθητών ανάλογα με παράγοντες όπως η εκπαίδευση και το επάγγελμα των γονέων ή ο αριθμός των διαθέσιμων βιβλίων στο σπίτι.

→ Καλύτερα αποτελέσματα πέτυχαν οι μαθητές που μιλούσαν συχνότερα με τους γονείς τους και άλλους ενήλικες για τα χρήματα και δήλωναν μεγαλύτερη ανεξαρτησία στη διαχείριση των δικών τους χρημάτων.

→ Τα κορίτσια μιλούν στους γονείς τους συχνότερα για τα χρήματα και λαμβάνουν πιο συχνά δώρα.

→ Οι μαθητές με τις υψηλότερες επιδόσεις χρησιμοποιούν πολλούς όρους που σχετίζονται με την προσωπική διαχείριση των οικονομικών. Έχουν ικανοποιητική αντίληψη για το χρηματοοικονομικό σύστημα, αναλύουν πολύπλοκα χρηματοοικονομικά προϊόντα και μπορούν να επικυρώνουν όρους σε χρηματοοικονομικές συμφωνίες και προσφορές. Στην Πολωνία, το ποσοστό των καλύτερων μαθητών ήταν και πάλι υψηλότερο των αγοριών (14,7%) από ό,τι των κοριτσιών (9%).

→ Το κύριο εμπόδιο που αποτρέπει τη νεολαία της Πολωνίας από το να επιτύχει τα καλύτερα αποτελέσματα αποδείχθηκε ότι είναι η γνώση των οικονομικών όρων, η κατανόηση

8 Schleicher, A. (2018) *PISA 2018 Insights and Interpretations.* https://www.oecd.org/pisa/PISA%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf

των χρηματοοικονομικών θεσμών και των πιο σύνθετων χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

Ορισμένα στοιχεία χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης παρέχονται στα σχολεία για τους μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι μαθητές/-τριες και οι νέοι/-ες μπορούν να έχουν πρόσβαση σε χρηματοοικονομικά προϊόντα στην Πολωνία από νεαρή ηλικία (13+ με την συγκατάθεση των γονέων), πράγμα που σημαίνει ότι η χρηματοοικονομική εκπαίδευση για αυτή την ηλικιακή ομάδα θα πρέπει να τους εφοδιάζει με τις δεξιότητες για την ασφαλή χρήση χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών και να τους προετοιμάζει για τις χρηματοοικονομικές αποφάσεις που θα πρέπει να λάβουν στο εγγύς μέλλον καθώς πλησιάζουν στην ενηλικίωση.

Κάποια πρόσθετα στοιχεία διατίθενται στην έκθεση *Edukacja ekonomiczna dziewczynek i chłopców w polskich domach – czy matki i ojcowie edukują w ten sam sposób?*[9] *[Χρηματοοικονομική εκπαίδευση αγοριών και κοριτσιών στις Πολωνικές οικογένειες - Παίζει ρόλο το φύλο του γονέα που εκπαιδεύει το παιδί στα χρηματοοικονομικά;]* που εκπονήθηκε από τη Fundacja Think! σε συνεργασία με την ING Bank Śląski. Σύμφωνα με την έκθεση, οι πατέρες αξιολογούν τις γνώσεις τους στα χρηματοοικονομικά και τα οικονομικά καλύτερα από ό,τι οι μητέρες. Σχεδόν το 60% των πατέρων αξιολογούν τις γνώσεις τους ως τουλάχιστον "μάλλον καλές", ενώ μόνο το 29% των μητέρων συμμερίζονται αυτή την άποψη. Η αξιολόγηση των γονέων της ικανότητάς τους να μεταφέρουν τις γνώσεις στον τομέα των χρηματοοικονομικών και οικονομικών στα παιδιά τους βρίσκεται σε παρόμοιο επίπεδο στις μητέρες και τους πατέρες - οι μισοί γονείς αναγνωρίζουν τις δικές τους ικανότητες στο θέμα αυτό ως τουλάχιστον "μάλλον καλές".

Παρά τις κοινωνικές και πολιτιστικές αλλαγές που έχουν συντελεστεί εδώ και πολλές δεκαετίες στην Πολωνία, τα στερεότυπα για τους κοινωνικούς ρόλους των γυναικών και των ανδρών εξακολουθούν να είναι ισχυρά, γεγονός που σημαίνει ότι οι άνδρες και οι γυναίκες διαθέτουν διαφορετικές ικανότητες στον τομέα της χρηματοοικονομικής διαχείρισης. Τα στερεότυπα αυτά επαναλαμβάνονται συχνά στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και σε άλλες πηγές που καθορίζουν τη συμπεριφορά και αντικατοπτρίζονται στις στάσεις, τις πεποιθήσεις και τις συμπεριφορές πολλών γονέων απέναντι στις κόρες και τους γιους τους.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι **σχεδόν όλα τα παιδιά στην Πολωνία λαμβάνουν κάποια μορφή χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στο σπίτι,** η οποία συχνά υπερβαίνει την ευκαιριακή παρέμβαση των γονέων, για παράδειγμα, στα ψώνια. Ταυτόχρονα, **καταγράφηκαν διαφορές στην εκπαίδευση των κοριτσιών και των αγοριών** και στην εκπαιδευτική συμπεριφορά των μητέρων και των πατέρων. Θα πρέπει να τονιστεί ότι ακόμα τουλάχιστον **μερικοί από τους γονείς χρησιμοποιούν τη συμπεριφορά τους για να ενισχύσουν τα στερεότυπα των ρόλων των φύλων**, γεγονός που φαίνεται να αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό συμπέρασμα από την έρευνα που διεξήχθη.

---

9 Sekścińska, K. (2022) *Edukacja ekonomiczna dziewczynek i chłopców w polskich domach – czy matki i ojcowie edukują w ten sam sposób?*. Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Wiedzy Think!, Warszawa. https://zdrowiefinansowe.pl/images/raporty/Raport_Edukacja_ekonomiczna_dziewczynek_i_chlopcow.pdf

3.2 Διαβαθμίσεις ευαισθητοποίησης των ΜΚΟ και των συνεργατών σε σχέση με την προσωπική διαχείριση των οικονομικών

Η πολυπλοκότητα των μηχανισμών που ρυθμίζουν τα χρηματοοικονομικά, η αυξανόμενη ψηφιοποίηση της οικονομίας και η σημασία των κοινωνικοπεριβαλλοντικών επιπτώσεων των επενδύσεων καθιστούν την ορθή χρηματοοικονομική εκπαίδευση ολοένα και πιο απαραίτητη για την ενδυνάμωση των νέων γενεών ώστε να λαμβάνουν τις καλύτερες αποφάσεις για το μέλλον τους και το μέλλον του πλανήτη. Σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (World Economic Forum), η γνώση της προσωπικής διαχείρισης των οικονομικών και η ικανότητα χρήσης των προσφορών των χρηματοοικονομικών θεσμών είναι μία από τις 16 βασικές δεξιότητες του 21ου αιώνα. Ωστόσο, στην Ελλάδα, την Ιταλία και την Πολωνία, μόνο ένας μικρός αριθμός ΜΚΟ και άλλων ιδιωτικών φορέων επιδεικνύουν αυξημένο επίπεδο ευαισθητοποίησης και δέσμευσης όσον αφορά τον χρηματοοικονομικό αλφαβητισμό και την προσωπική διαχείριση των οικονομικών.

Ελλάδα

Από τον μη-κυβερνητικό τομέα, το Ινστιτούτο Χρηματοοικονομικού Αλφαβητισμού, που ιδρύθηκε το 2016, είναι η πρώτη μη κερδοσκοπική εταιρεία στην Ελλάδα που ασχολείται με τη διάδοση της χρηματοοικονομικής γνώσης και την καταπολέμηση του χρηματοοικονομικού αναλφαβητισμού. Από την ίδρυσή του, το Ινστιτούτο έχει ήδη αναλάβει διάφορες δράσεις για την προώθηση της αξίας της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, όπως η υλοποίηση ενημερωτικών εκδηλώσεων, η διεξαγωγή επιστημονικών ερευνών και η δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού. Υλοποιεί διάφορες δράσεις που περιλαμβάνουν: "The History of Money – Financial Literacy Program for Primary Education Students [Η Ιστορία του Χρήματος – Πρόγραμμα Χρηματοοικονομικού Αλφαβητισμού για Μαθητές Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης] στα αγγλικά, μια σειρά διαδικτυακών σεμιναρίων σχετικά με το ρόλο των εκπαιδευτικών και των γονέων στον χρηματοοικονομικό αλφαβητισμό των παιδιών, το "Προσωπική Χρηματοοικονομική (Personal Finance)" e-learning πρόγραμμα (ασύγχρονης εκπαίδευσης) σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο του Πειραιά, κ.ο.κ.

Παράλληλα, η ΜΚΟ "Women on Top", η οποία επικεντρώνεται στην οικονομική ενδυνάμωση των γυναικών και την ισότητα στην απασχόληση, δραστηριοποιείται έντονα στον τομέα της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των γυναικών στην Ελλάδα και έχει δρομολογήσει αρκετές σχετικές δράσεις, όπως η έρευνα για τον χρηματοοικονομικό αλφαβητισμό των γυναικών (βλ. παραπάνω Women on Top and Athinea, 2021) και τα "Μαθήματα οικονομίας: ένας οδηγός χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού" για γυναίκες άνω των 18 ετών. Επιπλέον, ο οργανισμός "E square Project" έχει ως στόχο την καταπολέμηση του οικονομικού αναλφαβητισμού και την διαμόρφωση ενημερωμένων πολιτών που θα διαθέτουν τις απαραίτητες πρακτικές οικονομικές γνώσεις για να βελτιώσουν τη ζωή τους, λαμβάνοντας ορθολογικές αποφάσεις σε έναν ολοένα και πιο πολύπλοκο οικονομικό κόσμο. Οι δράσεις τους απευθύνονται κυρίως στη νεολαία, δηλαδή στην ηλικιακή ομάδα 15-25 ετών, συμπεριλαμβανομένου του έργου "Ρώτα έναν Οικονομολόγο".

Άλλοι οργανισμοί, όπως ο "Junior Achievement Greece (JA Greece)" που έχει ως στόχο την εξοικείωση των παιδιών με την επιχειρηματικότητα, ο "QualityNet Foundation (QNF)" που ειδικεύεται στη βιώσιμη οικονομία και κοινωνία που αναπτύσσεται με περιβαλλοντική ευαισθησία και κοινωνική συνοχή, και ο "Όμιλος για την Επιχειρηματικότητα και την Κοινωνική Οικονομία (EKO Greece)" που ασχολείται με την ανεργία και τα οικονομικά εμπόδια των νέων και των γυναικών, δραστηριοποιούνται επίσης στον τομέα της οικονομικής εκπαίδευσης και του χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού.

Τέλος, από τον τραπεζικό τομέα, η Ελληνική Ένωση Τραπεζών είναι εγγεγραμμένο μέλος του ΟΟΣΑ/INFE από το 2014 και δημιούργησε τη Συντονιστική Επιτροπή για τη Χρηματοπιστωτική Εκπαίδευση. Στο πλαίσιο αυτό, αναπτύσσει εκπαιδευτικό υλικό και διάφορα προγράμματα που απευθύνονται κυρίως στο κοινό της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ηλικιακή ομάδα 8-17 ετών), όπως ο Εθνικός Διαγωνισμός Γνώσεων για το Χρήμα, ο οποίος είναι ένας διαδικτυακός διαγωνισμός για σχολικές ομάδες (13-15 ετών) και το πρόγραμμα Τράπεζες σε Δράση για μεγαλύτερα παιδιά (16-18 ετών) με την υποστήριξη του υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και του JA Greece. In addition, the Τράπεζα της Ελλάδος εφαρμόζει ένα πρόγραμμα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης για μαθητές και καταναλωτές: την περιοδική έκθεση "e-πληρωμές: ένας οδικός χάρτης" στο Μουσείο της Τράπεζας της Ελλάδος, που καλύπτει τομείς όπως οι λογαριασμοί πληρωμών μέχρι και μελλοντικές πληρωμές (European Banking Federation, 2020:50-52).

Ιταλία

Στην Ιταλία διεξήχθη ένα πρώιμο πείραμα για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση, με έναρξη το 2007, από την Τράπεζα της Ιταλίας. Απώτερος σκοπός του σχεδίου ήταν η εισαγωγή του αντικειμένου στα προγράμματα σπουδών, ιδίως στις ενδιάμεσες τάξεις των σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ωστόσο, στο πρόγραμμα συμμετείχε μόνο ένας μικρός αριθμός ιδρυμάτων.

Μια σημαντική εξέλιξη θα μπορούσε να προέλθει από την **Επιτροπή για τον Σχεδιασμό και τον Συντονισμό Δράσεων Χρηματοοικονομικής Εκπαίδευσης**[10], που ιδρύθηκε το 2017 με εντολή του Υπουργείου Οικονομίας (MEF) και το Υπουργείο Παιδείας (MIUR) της Ιταλίας. Στόχος της επιτροπής είναι να δρομολογήσει την πρώτη εθνική στρατηγική χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, τα αποτελέσματα της οποίας, ωστόσο, δεν μπορούν ακόμη να αξιολογηθούν.

Σημαντικά βήματα προόδου έγιναν με την ενεργοποίηση της διαδικτυακής πύλης για την χρηματοοικονομική παιδεία **Quello che conta** [Αυτό που έχει σημασία][11] και την καθιέρωση του **Μήνα Χρηματοοικονομικής Παιδείας**, ο οποίος, από το 2018, πραγματοποιείται κάθε χρόνο τον Οκτώβριο. Σίγουρα, η αντίδραση της Ιταλίας υστερεί σε σχέση με άλλες χώρες που εφαρμόζουν δομημένα προγράμματα εδώ και αρκετά χρόνια.

Αν και είναι αλήθεια ότι ο δημόσιος τομέας μπορεί να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο

10 Comitato per la programmazione e il coordinamento delle attività di educazione finanziaria

11 Quello che conta - Il portale dell'educazione finanziaria

στην προώθηση της χρηματοοικονομικής παιδείας στην Ιταλία με τρόπο που να είναι αποσυνδεδεμένος από κομματικά συμφέροντα, ο ιδιωτικός τομέας μπορεί επίσης να επιτελέσει τον ρόλο του. Πράγματι, η χρηματοοικονομική εκπαίδευση μπορεί να προέλθει και μέσω της ηθικής συμβουλευτικής. Αυτός είναι ο δρόμος που διάλεξε, για παράδειγμα, η **Etica Sgr** [Δεοντολογικά Κεφάλαια][12] που έχει δεσμευτεί στην προώθηση της "ηθικής χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης", το οποίο σημαίνει όχι μόνο τη συνοδεία των πελατών προς συνειδητές επιλογές που είναι προς το συμφέρον τους, αλλά και την καθοδήγησή τους προς υπεύθυνες επενδύσεις που σέβονται το περιβάλλον και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η χρηματοοικονομική εκπαίδευση, επομένως, απαιτεί επιπλέον πολιτική και περιβαλλοντική παιδεία, καθώς από μόνη της μπορεί να κρύβει παγίδες.

Πολωνία

Το ενδιαφέρον για την παροχή προγραμμάτων και δράσεων χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στην Πολωνία αυξάνεται, αλλά όχι στην κλίμακα που απαιτείται για να υπάρξει σημαντική αλλαγή στη νοοτροπία των ανθρώπων. Αυτό οφείλεται κυρίως στην **έλλειψη σχεδιασμού ενός συστήματος, υλοποίησης και χρηματοδότησης πρωτοβουλιών χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης σε εθνικό επίπεδο.**

Σήμερα, κυριαρχούν οι πρωτοβουλίες σε επίπεδο βασικών γνώσεων, οι οποίες εκπονούνται από ενδιαφερόμενους φορείς (δημόσια διοίκηση με εθνική, περιφερειακή και τοπική εξουσία, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και ΜΚΟ, ιδιωτικός τομέας, π.χ. τράπεζες, πανεπιστήμια κ.λπ.) που ενδιαφέρονται για τη διάδοση της χρηματοοικονομικής παιδείας και αναζητούν χρηματοδότηση για περιεχόμενο χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης για διάφορες ομάδες-στόχους. Οι εκπαιδεύσεις χρηματοοικονομικής παιδείας αποτελούν μέρος των μαθημάτων κοινωνικής και επαγγελματικής ενεργοποίησης.

Μεταξύ άλλων[13], οι εθνικές αρχές έχουν το άμεσο ή έμμεσο καθήκον της προώθησης της χρηματοοικονομικής παιδείας ανάλογα με το νομικό τους καθεστώς. Συνήθως, τα ιδρύματα αυτά θα συντονίζουν εκπαιδευτικά προγράμματα με αντικείμενο τη χρηματοοικονομική κατάρτιση που θα παρέχεται από ΜΚΟ.

Οι περισσότερες από τις πρωτοβουλίες σχεδιάζονται και υλοποιούνται από ΜΚΟ σε ολόκληρη τη χώρα. Υπάρχουν αρκετά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που συνδέονται

12 Responsible investment by Etica Funds (Etica Sgr)

13 Ταμείο Τραπεζικών Εγγυήσεων BFG (Bankowy Fundusz Gwarancyjny – BFG), Το Πολωνικό Κεντρικό Αποθετήριο Τίτλων KDPW (Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych – KDPW), Πολωνικός Χρηματοοικονομικός Διαμεσολαβητής (Rzecznik Finansowy), το Υπουργείο Παιδείας και Επιστήμης της Πολωνίας (Ministerstwo Edukacji i Nauki), Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής στη Βαρσοβία (Ośrodek Rozwoju Edukacji), το Υπουργείο Οικονομίας της Πολωνίας (Ministerstwo Finansów), Πολωνική Επιτροπή Χρηματοοικονομικής Εποπτείας (Komisja Nadzoru Finansowego), Πολωνική Υπηρεσία Ανταγωνισμού και Προστασίας Καταναλωτή (Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów)

με τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες[14]. Υπάρχει επίσης μια ομάδα μη κερδοσκοπικών οργανώσεων που ασχολούνται με την εφαρμογή της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης και δεν συνδέονται με τον τομέα των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, όπου συχνά ο κύριος στόχος αυτών των οργανώσεων είναι η παροχή μεγαλύτερης πρόσβασης στην εκπαίδευση και η καταπολέμηση του κοινωνικοοικονομικού αποκλεισμού.[15].

Η πλειονότητα των πρωτοβουλιών χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης για παιδιά και νέους αναλαμβάνεται από ΜΚΟ και υλοποιείται σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: προαιρετικές ενότητες που υλοποιούνται από εκπαιδευτικούς ή εξωτερικούς φορείς, το έργο BAKCYL που υλοποιείται από το Τραπεζικό Ινστιτούτο της Βαρσοβίας – WIB[16] είναι ένα παράδειγμα τέτοιου είδους πρωτοβουλίας. Δυστυχώς, λόγω του ήδη υπερφορτωμένου προγράμματος σπουδών, οι διευθυντές των σχολείων ή οι εκπαιδευτικοί συχνά δεν συμπεριλαμβάνουν δραστηριότητες οικονομικής εκπαίδευσης στη διδακτέα ύλη.

Πολλές από τις πρωτοβουλίες που υλοποιούνται συνδυάζουν διάφορους στόχους και καλύπτουν πολλούς τύπους δραστηριοτήτων. Για παράδειγμα, στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση και την παροχή πληροφοριών για συγκεκριμένα θέματα, στην ενίσχυση των γνώσεων ή των δεξιοτήτων των ομάδων-στόχων τους σχετικά με χρηματοοικονομικά θέματα ή στην παροχή υποστήριξης μέσω καθοδήγησης ή συμβουλών. Δεδομένου ότι τα παιδιά και οι νέοι/-ες αποτελούν την πιο κοινή ομάδα-στόχο των πρωτοβουλιών χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στην Πολωνία, δεν αποτελεί επίσης έκπληξη το γεγονός ότι οι περισσότερες από αυτές τις πρωτοβουλίες αποτελούνται από εκπαιδεύσεις, μαθήματα ή εργαστήρια που συνήθως παραδίδονται από εκπαιδευτικούς ή εμπειρογνώμονες σε σχολεία, πανεπιστήμια, κατά τη διάρκεια

14 Ίδρυμα J.K. Steczkowski BGK (Fundacja BGK im. Jana Kantego Steczkowskiego); Ένωση Αναλογιστών Πολωνίας PSA (Polskie Stowarzyszenie Aktuariuszy – PSA); Τραπεζικό Ινστιτούτο Βαρσοβίας (Fundacja Warszawski Instytut Bankowości); CFA Society Poland; Ίδρυμα GPW (Fundacja GPW); Εθνική Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών Πολωνίας (Krajowy Związek Banków Spółdzielczych); Επιμελητήριο Διαχείρισης Ταμείων και Περιουσιακών Στοιχείων Πολωνίας (Izba Zarządzających Funduszami i Aktywami); Εμπορικό Επιμελητήριο Συνταξιοδοτικών Οργανισμών Πολωνίας (Izba Gospodarcza Towarzystw Emerytalnych).

15 Πολωνική Εταιρεία Προώθησης της Χρηματοοικονομικής Εκπαίδευσης (Stowarzyszenie Krzewienia Edukacji Finansowej); Σύλλογος Aquila (Stowarzyszenie Aquila); Ίδρυμα Οικογένειας Czepczynski (Czepczynski Family Foundation); Σύλλογος Καταναλωτών Πολωνίας (Federacja Konsumentów); Χρηματοοικονομία για Όλους FEDK (Finanse i Ekonomia Dla Każdego – FEDK); Ίδρυμα Ανάπτυξης Χρηματοοικονομικών Αγορών Πολωνίας (Fundacja Rozwoju Rynku Finansowego); Ίδρυμα Ευτυχισμένη Παιδική Ηλικία (Fundacja Szczęśliwe Dzieciństwo); Ίδρυμα Αγροτικής Ανάπτυξης στην Πολωνία (Fundacja Wspomagania Wsi); Ίδρυμα η Επιστήμη για το Περιβάλλον στην Πολωνία (Fundacja Nauka dla Środowiska); Ίδρυμα για την Ανάπτυξη του Εκπαιδευτικού Συστήματος στην Πολωνία (Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji); Ίδρυμα για την Ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας στην Πολωνία (Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego); Ινστιτούτο Ιδρύματος για τη Διαχείριση Κοινωνικού Κινδύνου στην Πολωνία (Fundacja Instytut Zarządzania Ryzykiem Społecznym); Ίδρυμα Καινοτομίας και Γνώσης (Fundacja Innowacja i Wiedza); Σύλλογος L4G (Stowarzyszenie L4G); Ίδρυμα Lesław A. Paga (Fundacja im. Lesława A. Pagi); Ένωση Κοινωνικής Βοήθειας της Ruda (Rudzkie Konto Pomocy); Λέσχη Ηλικιωμένων (Klub Seniora); Ίδρυμα Ανάπτυξης της Κοινωνίας της Γνώσης THINK! (Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Wiedzy THINK!); Ίδρυμα Επιχειρηματικότητας Νέων (Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości).

16 Warsaw Institute of Banking – WIB https://www.wib.org.pl/about-us/#about-wib

εξωσχολικών δραστηριοτήτων ή εθελοντικών σχολικών ομάδων.

Τα τελευταία χρόνια, οι τράπεζες, ως εκπρόσωποι του ιδιωτικού τομέα, παρείχαν στους πελάτες τους εκπαιδευτικό υλικό σχετικά με τον χρηματοοικονομικό προγραμματισμό, την αποταμίευση, τη διαχείριση του χρέους, την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο και τις επενδύσεις.

Υπάρχει επίσημη και άτυπη διατομεακή συνεργασία στον τομέα της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στην Πολωνία, δηλαδή συνεργασία της δημόσιας διοίκησης με επαγγελματικούς συλλόγους και κοινωνίες των πολιτών, συνεργασία μεταξύ διαφόρων φορέων της κοινωνίας των πολιτών, συνεργασία της κοινωνίας των πολιτών με τον ιδιωτικό τομέα, καθώς και συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων και φορέων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας των πολιτών.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, δεν βρεθήκαν πρωτοβουλίες που να απευθύνονται αποκλειστικά σε κορίτσια ή νεαρές γυναίκες. **Υπάρχουν πολύ λίγες πρωτοβουλίες που απευθύνονται σε γυναίκες που βρίσκονται σε ηλικία εργασίας.**

3.3 Παράγοντες κινδύνου φτώχειας για τα κορίτσια και τις νεαρές γυναίκες

Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν στις τρεις χώρες-εταίρους δείχνουν ότι οι κύριοι παράγοντες κινδύνου φτώχειας είναι: το επίπεδο μόρφωσης, η ανεργία, ο τύπος του νοικοκυριού και η γεωγραφική κατανομή.

Στην Ελλάδα, οι νέοι/-ες **NEET** (**N**ot in **E**ducation, **E**mployment, or **T**raining: νέοι-/ες ηλικίας 15-29 ετών εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης) και οι μητέρες/μονογονείς είναι οι ομάδες πληθυσμού που μπορεί να επηρεάζονται σημαντικά από τους παράγοντες κινδύνου που συμβάλλουν στη φτώχεια. Στην Ιταλία, οι πιο μειονεκτούσες ομάδες λόγω της πανδημίας COVID-19 είναι οι γυναίκες με παιδιά που ήδη πλήττονται από σοβαρό εργασιακό αποκλεισμό. Αντίθετα, τα στοιχεία που συλλέχθηκαν από τη Στατιστική Υπηρεσία της Πολωνίας (GUS) δείχνουν ότι εκείνοι που κινδυνεύουν περισσότερο από την ακραία φτώχεια είναι οι οικογένειες που ζουν με κοινωνικά επιδόματα, που συντηρούνται μέσω της γεωργίας, καθώς και οι οικογένειες με τουλάχιστον 3 παιδιά και οι οικογένειες με άτομα με αναπηρίες.

Ελλάδα

Σύμφωνα με τα δεδομένα που προκύπτουν από την έκθεση *Εισόδημα και Συνθήκες Διαβίωσης των Νοικοκυριών (SILC)* της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής – ΕΛΣΤΑΤ (2021), το 2021, **28,3 του πληθυσμού βρισκόταν σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού** με βάση τον ορισμό του εγχειρήματος "Ευρώπη 2030" (το οποίο θα

υπολογιζόταν σε 29,5% με βάση τον ορισμό του εγχειρήματος "Ευρώπη 2020")[17], **ενώ για τον πληθυσμό κάτω των 17 ετών, ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού αυξήθηκε στο 32%.** Παρατηρήθηκε αύξηση σε σχέση με το 2020 από το 27,4% του συνολικού πληθυσμού που αντιμετώπιζε τον κίνδυνο φτώχειας ή αποκλεισμού με βάση τον ορισμό του εγχειρήματος "Ευρώπη 2030" (το οποίο θα υπολογιζόταν σε 28,9% με βάση τον ορισμό του εγχειρήματος "Ευρώπη 2020")[18].

Αναλυτικότερα, το ποσοστό του πληθυσμού που υπέφερε από **υλικές και κοινωνικές στερήσεις** το 2021 ήταν ίσο με 13,9%, ενώ για τους ανηλίκους (ηλικιακή ομάδα 0-17 ετών), το ποσοστό μειώθηκε στο 13,4%. Όσον αφορά το φύλο, η υλική και κοινωνική αποστέρηση ήταν 13,2% για τους άνδρες και 14,5% για τις γυναίκες (Hellenic Statistical Authority, 2021).

Το ποσοστό των ενηλίκων (ηλικιακή ομάδα 18-64 ετών) που ανήκουν σε νοικοκυριά χαμηλής εντάσεως εργασίας ανήλθε στο 13,6% και εκτιμήθηκε για τους άνδρες στο 12,5% και για τις γυναίκες στο 14,6%. (Hellenic Statistical Authority, 2021).

Μερικοί από τους παράγοντες κινδύνου φτώχειας που αναδείχθηκαν από την προαναφερθείσα έκθεση SILC, αλλά και από την έκθεση «Αναφορά Φτώχειας 2022» από το Ελληνικό Δίκτυο Καταπολέμησης της Φτώχειας (Greek Anti-Poverty Network, 2022), αποτελούν:

- **Το επίπεδο μόρφωσης**: όπως επισημάνθηκε, όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο μόρφωσης, τόσο χαμηλότερος είναι ο κίνδυνος φτώχειας. Για το 2021, ο κίνδυνος φτώχειας εκτιμήθηκε στο 25,8% για τους πολίτες που έχουν τελειώσει το νηπιαγωγείο, το δημοτικό και το γυμνάσιο, στο 23,1% εκείνους που έχουν τελειώσει το λύκειο και μεταλυκειακές σπουδές, και στο 7,9% για εκείνους που έχουν τελειώσει τις σπουδές τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

- **Η ανεργία**: οι άνεργοι διατρέχουν τον υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας. Για το 2021, ο κίνδυνος φτώχειας εκτιμήθηκε στο 11,3% για τους μισθωτούς (ηλικιακή ομάδα 18+) και 45,4% για τους ανέργους. Ειδικά για τις γυναίκες, τα ποσοστά αυτά ανήλθαν στο 8,8% και στο 38,6%, αντίστοιχα.

Ο τύπος του νοικοκυριού: οι οικογένειες με προστατευόμενο(-α) μέλος(-η) τέκνο(-α) διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας (22%) από ό,τι τα νοικοκυριά χωρίς προστατευόμενο(-α) μέλος(-η) τέκνο(-α) (15,4%). Συγκεκριμένα, οι μονογονεϊκές οικογένειες διατρέχουν τον μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας (30,1%). Σύμφωνα με τον Σύλλογο Μονογονεϊκής Οικογένειας & Γυναίκας, ο συνηθέστερος τύπος μονογονεϊκής οικογένειας στην Ελλάδα είναι η οικογένεια που αποτελείται από μία μητέρα και το

17 Στον παρακάτω σύνδεσμο μπορείτε να βρείτε στα αγγλικά (ή στην ελληνική γλώσσα μέσω αυτόματης μετάφρασης, μιας υπηρεσίας e-μετάφρασης που προσφέρεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή) το πώς διαφέρει το εγχείρημα "Ευρώπη 2020" από το "Ευρώπη 2030": https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At_risk_of_poverty_or_social_exclusion_(AROPE)

18 Ομοίως με την υποσημείωση 17.

παιδί/τα παιδιά της.

- **Η γεωγραφική κατανομή**: ορισμένες περιοχές στην Ελλάδα καταγράφουν υψηλότερα πληθυσμιακά ποσοστά που ζουν σε συνθήκες φτώχειας ή κινδυνεύουν από φτώχεια ή/και κοινωνικό αποκλεισμό.

Από τα παραπάνω στοιχεία, γίνεται φανερό ότι οι NEET[19] και οι μητέρες/μονογονείς είναι οι ομάδες πληθυσμού που μπορούν να επηρεαστούν ιδιαίτερα από τους παράγοντες κινδύνου που συμβάλλουν στη φτώχεια.

Επιπλέον, όσον αφορά την κατάσταση των παιδιών, τα στοιχεία αποκαλύπτουν ότι η παιδική φτώχεια αποτελεί σοβαρό πρόβλημα στην ελληνική κοινωνία. Η *Ανάλυση Παιδικής Φτώχειας και Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα: Ακάλυπτες ανάγκες και φραγμοί στην πρόσβαση*[20] (UNICEF, 2021) τονίζει ότι **τα παιδιά (κάτω των 18 ετών) που ζουν σε οικογένειες που βιώνουν φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό φτάνουν το 31%, τα αγόρια το 33% και τα κορίτσια το 28,9%**. Όσον αφορά τις διάφορες ηλικιακές ομάδες παιδιών, ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού είναι υψηλότερος για τα παιδιά ηλικίας 12-17 ετών (34,9%), έναντι του 30,6% για τα παιδιά ηλικίας 6-11 ετών, ενώ το χαμηλότερο ποσοστό (26,2%) αντιστοιχεί στα παιδιά κάτω των 6 ετών. Επιπλέον, το 2020, ο κίνδυνος **επίμονης ή χρόνιας παιδικής φτώχειας**[21] (για τα παιδιά κάτω των 18 ετών) στην Ελλάδα ήταν 14,0%, με τις μονογονεϊκές οικογένειες να έχουν περισσότερες πιθανότητες να βιώσουν επίμονη ή χρόνια φτώχεια σε σχέση με τις άλλες οικογένειες.

Για το 2022, το Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας (2022) αναφέρει ότι το 32% των παιδιών ηλικίας 0-17 ετών ζούσαν σε κίνδυνο φτώχειας ή αποκλεισμού και τα στοιχεία δείχνουν ότι η παιδική φτώχεια στην Ελλάδα ήταν σοβαρή, επαναλαμβανόμενη και επιδεινούμενη και πολύ χειρότερη από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Η παιδική φτώχεια σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την **εθνικότητα των γονέων**. Τα παιδιά με γηγενείς γονείς αντιμετωπίζουν τη φτώχεια σε χαμηλότερο ποσοστό (19,5%) από τα παιδιά με τουλάχιστον έναν αλλοδαπό γονέα (31,3%) (UNICEF, 2021). Τέλος, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, η παιδική φτώχεια δεν μπορεί να θεωρηθεί ανεξάρτητη από την **οικογενειακή κατάσταση και την κληρονομική φτώχεια**. Τα φτωχά παιδιά ζουν σε φτωχές οικογένειες και, ως εκ τούτου, δεν έχει νόημα να ληφθούν μεμονωμένα μέτρα για τη μείωση της παιδικής φτώχειας, εάν δεν ληφθούν μέτρα για την καταπολέμηση του πυρήνα της φτώχειας (Greek Anti-Poverty Watch, 2022).

---

19 https://www.eurofound.europa.eu/topic/neets

20 https://www.unicef.org/greece/εκθέσεις/ανάλυση-παιδικής-φτώχειας-και-κοινωνικού-αποκλεισμού-στην-ελλάδα

21 Ως επίμονη ή χρόνια παιδική φτώχεια ορίζεται το ποσοστό του πληθυσμού ή παιδιών με ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα κάτω από το «κατώφλι της φτώχειας» κατά το τρέχον έτος και τουλάχιστον τα δύο από τα προηγούμενα τρία χρόνια.

Ιταλία

Για τις γυναίκες, η πανδημία COVID-19 αποτέλεσε σκληρό πλήγμα στο μέτωπο της εργασίας, καθώς η γυναικεία απασχόληση ανέρχεται στο 49%, το χειρότερο ποσοστό από το 2013. Αναφορά στην κατάσταση κάνει ο *Έμφυλος Προϋπολογισμός 2020* από το Τμήμα του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους της Ιταλίας[22]. Η ανάλυση δείχνει πώς η κρίση που προκάλεσε η πανδημία επέτεινε τις διαφορές σε βάρος των γυναικών: για πρώτη φορά από το 2013, το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών μειώθηκε και η διαφορά μεταξύ γυναικών και ανδρών αυξήθηκε, φθάνοντας τις 18,2 ποσοστιαίες μονάδες.

Το 2020, οι γυναίκες που απασχολούνταν σε εργασία με κάποια σταθερότητα (60 μήνες ή περισσότερο) ανέρχονταν σε 66%, σε σχέση με το παρελθόν. Το 2020, το ποσοστό των γυναικών που δεν ήταν σίγουρες για την απασχόλησή τους ανήλθε στο 7,2%. Το ποσοστό των γυναικών που εργάζονταν με μερική απασχόληση μειώθηκε ελαφρώς κατά τη διάρκεια του έτους, μετά από σταθερή αύξηση κατά την τελευταία δεκαετία. Για το 60% των εργαζομένων γυναικών, η μερική απασχόληση αποτελούσε συνθήκη και όχι επιλογή. Η ακούσια μερική απασχόληση, μαζί με την υψηλότερη συχνότητα εμφάνισης χαμηλόμισθων θέσεων εργασίας (12,1% το 2020), συνέβαλε στην επιδείνωση των επιπέδων αμοιβών των γυναικών.

Οι γυναίκες που εργάζονταν ήταν ως επί το πλείστον μισθωτές, απασχολούμενες κυρίως στο εμπόριο, την υγειονομική περίθαλψη και την εκπαίδευση, ενώ δεν υπήρξε αύξηση του αριθμού των γυναικών ελεύθερων επαγγελματιών και επιχειρηματιών.

Η ομάδα που επλήγη περισσότερο από την πανδημία COVID-19 ήταν οι γυναίκες με παιδιά. Τα στοιχεία δείχνουν ότι ασχολήθηκαν με την έξυπνη εργασία περισσότερο από τους πατέρες και ζήτησαν περισσότερες γονικές άδειες (79% του συνολικού αριθμού, έναντι 21% που ζήτησαν οι πατέρες). Ειδικότερα, το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών με παιδιά κάτω των 5 ετών ήταν πάνω από 25% χαμηλότερο από εκείνο των άτεκνων συνομηλίκων τους και επιδεινώθηκε περαιτέρω λόγω της πανδημικής κρίσης. Όσον αφορά την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής, οι ημέρες άδειας πατρότητας στην Ιταλία αυξήθηκαν από 3 σε 11 μεταξύ της περιόδου 2015 και 2021, αλλά η τάση των πατέρων να χρησιμοποιήσουν προαιρετική άδεια παρέμεινε χαμηλή. Το "βάρος των απογόνων" εξακολουθεί συνεπώς να πέφτει δυσανάλογα στις γυναίκες.

Ο αριθμός των νέων μη επαγγελματικά ενεργών γυναικών αυξήθηκε το 2020. Το ποσοστό των γυναικών που δεν αναζητούσαν ενεργά εργασία ήταν ιδιαίτερα υψηλό για τη νεότερη ηλικιακή ομάδα 15-34 ετών. Οι εκ των προτέρων εκτιμήσεις

22 Ragioneria dello stato. Bilancio di genere (2020). https://www.rgs.mef.gov.it/VERSIONE-I/attivita_istituzionali/formazione_e_gestione_del_bilancio/rendiconto/bilancio_di_genere/index.html

της Eurostat για τον κίνδυνο φτώχειας για το 2020 έδειξαν αύξηση για την Ιταλία[23]. Τα προπανδημικά στοιχεία (για το έτος 2018) έδειξαν υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας για τις μονογονεϊκές οικογένειες, τις οικογένειες με παιδιά και τα νεότερα άτομα. Σύμφωνα με την περίληψη του έμφυλου προϋπολογισμού:

"Οι διαφορές μεταξύ των φύλων εις βάρος των γυναικών επιδεινώθηκαν για τις μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες. Το 2020, η απόλυτη φτώχεια στην Ιταλία έφθασε στο υψηλότερο επίπεδο από το 2005. Οι ανισότητες μεταξύ των δύο φύλων δεν αναδείχθηκαν σημαντικές- το ποσοστό των γυναικών σε απόλυτη φτώχεια το 2020 ήταν 9,4% (+1,8 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με το 2019)".

Το 2019, ο αριθμός των γυναικών που ανέφεραν ότι αντιμετωπίζουν μεγάλες οικονομικές δυσκολίες ή ότι ζουν σε νοικοκυριά με σοβαρές υλικές στερήσεις μειώθηκε και ήταν ίσος με 8,3% και 7,7%, αντίστοιχα.

Οι Ιταλίδες μαθήτριες έχουν χαμηλότερες επιδόσεις στον οικονομικό αλφαβητισμό. Οι επιδόσεις τους είναι χειρότερες τόσο από τις συνομηλίκους τους στις χώρες μέλη του ΟΟΣΑ όσο και από τους Ιταλούς άνδρες. Η Τράπεζα της Ιταλίας και η Επιτροπή για τον Σχεδιασμό και τον Συντονισμό Δράσεων Χρηματοοικονομικής Εκπαίδευσης οργανώνουν παρεμβάσεις και μαθήματα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης που στοχεύουν επίσης στη μείωση του χάσματος μεταξύ των δύο φύλων. Ο αριθμός των Ιταλίδων πτυχιούχων ηλικίας τριάντα έως τριάντα τεσσάρων ετών αυξάνεται σταθερά και οι γυναίκες πτυχιούχοι είναι περισσότερες από τους άνδρες πτυχιούχους (34,4% έναντι 21,4%). Οι γυναίκες φοιτήτριες που εγγράφονται σε σχολές πανεπιστημίων στους κλάδους **STEM**, δηλαδή στις Φυσικές Επιστήμες (**S**cience), την Τεχνολογία (**T**echnology), την Επιστήμη των Μηχανικών (**E**ngineering) και τα Μαθηματικά (**M**athematics), εξακολουθούν να είναι λίγες σε αριθμό, αν και τώρα αυξάνονται- ο μεγαλύτερος αριθμός γυναικών που αποκτούν διδακτορικό τίτλο σπουδών είναι στον τομέα STEM (43,1% των γυναικών αποφοίτων διδακτορικού), αν και το ποσοστό έχει μειωθεί ελαφρώς σε σχέση με το 2019. Ο αριθμός των απασχολούμενων νέων γυναικών αποφοίτων ανέρχεται στο 61,2% του συνολικού δείγματος, αποτέλεσμα χαμηλότερο από εκείνο των ανδρών και μειωμένο σε σχέση με τα προηγούμενα έτη.

Το 2020, σχεδόν όλες οι εισηγμένες εταιρείες στην Ιταλία είχαν μικτή ηγεσία και οι γυναίκες αντιπροσώπευαν το 38,8% των μελών του διοικητικού συμβουλίου. Ωστόσο, ελλείψει κανονιστικών περιορισμών και δεδομένων των χαρακτηριστικών των διευθυντών στα διοικητικά συμβούλια - ως επί το πλείστον ανεξάρτητοι και μετέχοντες σε περισσότερα από ένα διοικητικά συμβούλια, καταγράφηκε σημαντικά **χαμηλότερη παρουσία γυναικών σε ηγετικές θέσεις** από ό,τι στα διοικητικά συμβούλια. Στις μεγαλύτερες εταιρείες που είναι εισηγμένες στο ιταλικό χρηματιστήριο, καταγράφηκε, μάλιστα, μικρότερη παρουσία γυναικών στην προεδρική θέση, αν και εξακολουθεί

23 Eurostat (2021). One in five people in the EU at risk of poverty or social exclusion [Ενας στους πέντε ανθρώπους στην ΕΕ βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού.] https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/edn-20211015-1

να αποτελεί αύξηση σε σχέση με το παρελθόν (17,6% το 2020 έναντι 5,4% το 2014), ενώ παρατηρήθηκε πλήρης απουσία γυναικών μεταξύ των Ιταλών Διευθυνόντων Συμβούλων CEO το 2020 (μετά από μια ισχνή παρουσία της τάξης του 3% το 2018 και το 2019). Επιπλέον, μεταξύ 2014 και 2019, στις εταιρείες που δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με τις προβλεπόμενες ποσοστώσεις φύλου, η πολύ μικρή παρουσία των γυναικών στα διοικητικά όργανα παρέμεινε σταθερή.

Πολωνία

Σύμφωνα με την *Αναφορά Φτώχειας 2022*[24] για την Πολωνία, το 2021, η έκταση της ακραίας φτώχειας μειώθηκε από το 5,2% στο 4,2%, επιστρέφοντας στο επίπεδο που καταγράφηκε το 2019. Η ακραία φτώχεια σημαίνει ότι η κατανάλωση κάτω από αυτό το επίπεδο θέτει σε κίνδυνο την ανθρώπινη ζωή και υγεία. Η τιμή αυτή καθορίζεται από την Πολωνική Στατιστική Αρχή (GUS) με βάση το ελάχιστο όριο διαβίωσης, το οποίο εκτιμάται από το Ινστιτούτο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (IPiSS). Το 2021, το όριο της ακραίας φτώχειας για ένα μονοπρόσωπο νοικοκυριό ήταν 692 PLN (144 EUR), ενώ για ένα για ένα ζευγάρι με δύο παιδιά ήταν 1.868,4 PLN (390 EUR). **Αυτό σημαίνει ότι 1,6 εκατομμύρια Πολωνοί ζούσαν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας το 2021.**

Η κλίμακα της σχετικής φτώχειας δεν άλλαξε πολύ (από 11,8% σε 12%), αφού μειώθηκε το 2020 λόγω της μείωσης της μέσης δαπάνης. Το 2021, το όριο σχετικής φτώχειας για ένα μονοπρόσωπο νοικοκυριό ήταν 909 PLN (190 EUR), ενώ για ένα ζευγάρι με δύο παιδιά ήταν 2.454,3 PLN (513 EUR). **Αυτό σημαίνει ότι το 2021 ο αριθμός των Πολωνών που ζούσαν σε σχετική φτώχεια αυξήθηκε από ~100.000 σε 4,6 εκατομμύρια.**

Ο αριθμός των παιδιών που ζουν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας έχει μειωθεί κατά περίπου 77.000 - από 410.000 το 2020 στα 333.000 το 2021. Ο αριθμός των εξαιρετικά φτωχών ηλικιωμένων μειώθηκε κατά περίπου 67.000 - από 312.000 το 2020 στους 246.000 το 2021. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι ηλικιωμένοι και τα παιδιά που ζουν λίγο πάνω από το όριο διαβίωσης εξακολουθούν να βιώνουν τη φτώχεια. Το ζητούμενο θα πρέπει να είναι η πλήρης απελευθέρωση των παιδιών και των ηλικιωμένων από τη φτώχεια και τη στέρηση.

Οι προβλέψεις για το 2022 ήταν δυσμενείς, ενώ για το 2023 δεν προβλέπονται αλλαγές. Η κλίμακα της φτώχειας προβλεπόταν να αυξηθεί κατά τουλάχιστον 2 ποσοστιαίες μονάδες: όχι μόνο λόγω της κρίσης με υψηλότερο κόστος ζωής, αλλά και λόγω της αύξησης της ανεργίας.

Επιπλέον, ένα σημαντικό ποσοστό των Πολωνών (27%) παραδέχτηκε ότι αντιμετώπισε

24 Poverty Watch 2022 https://www.eapn.org.pl/eapn/uploads/2022/10/monitoring_ubostwa_2022_ost.pdf

οικονομικά προβλήματα λόγω της πανδημίας COVID-19, όπου οι νέοι (31% της ηλικιακής ομάδας 18-34 ετών) οι οποίοι ήταν πιθανότερο να εργάζονται σε κλάδους που επλήγησαν από τους περιορισμούς που σχετίζονται με τον COVID-19[25] ήταν μεταξύ των πιο ευάλωτων. **Οικονομικά προβλήματα αντιμετωπίζουν επίσης πιο συχνά οι γυναίκες (30%) σε σύγκριση με τους άνδρες (25%)**, πιθανότατα λόγω των πιο περιορισμένων αποταμιεύσεων που διατηρούν οι γυναίκες.

Σύμφωνα με την αναφορική έκθεση *Τα πρόσωπα της γυναικείας φτώχειας στην Πολωνία*[26], στις οικογένειες που πλήττονται από τη φτώχεια, είναι συχνότερα οι γυναίκες που διαχειρίζονται το εισόδημα και τα έξοδα του σπιτιού και προσπαθούν να βελτιώσουν την υλική και βιοτική κατάσταση ολόκληρης της οικογένειας. Οι γυναίκες είναι συχνά διαχειριστές της φτώχειας: έχουν την υποχρέωση να διαχειρίζονται όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικά έναν πολύ περιορισμένο οικογενειακό προϋπολογισμό. Το επάγγελμα αυτό δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση πηγή ικανοποίησης ή δύναμης στην οικογένεια, αλλά αποτελεί σημαντική σωματική και ψυχική επιβάρυνση για τις γυναίκες (πολύ μεγαλύτερη από ό,τι για τους άνδρες). Αναγκάζονται να λαμβάνουν συνεχώς αποφάσεις για τη μείωση των δαπανών και να αναζητούν τις πιο συμφέρουσες προσφορές βασικών προϊόντων που είναι απαραίτητα για το σπίτι. Είναι επίσης εκείνες που αναζητούν συχνότερα πρόσθετες πηγές εισοδήματος, όπως εποχιακές δουλειές και εργασία στην παραοικονομία, ή τη δυνατότητα δανεισμού χρημάτων από φίλους και συγγενείς, καθώς και τη διεκπεραίωση των σχετικών διαδικασιών για τη λήψη κοινωνικών παροχών. Επιπλέον, αυξάνεται ο αριθμός των κατ' οίκον καθηκόντων και ο όγκος των οικιακών εργασιών που γίνονται για να αποφευχθεί η αγορά έτοιμων υπηρεσιών. Ως αποτέλεσμα, οι φτωχές γυναίκες είναι καταδικασμένες σε μια διαρκή ζωή αβεβαιότητας και άγχους, ενώ βιώνουν επίσης την ταπείνωση που συνδέεται με τις προσπάθειες να επιβιώσουν την καθημερινή ζωή, οι οποίες σημαδεύονται από το στίγμα της φτώχειας. Αυτή η επιβάρυνση των γυναικών σε συνθήκες φτώχειας έχει αρνητικές συνέπειες στη σωματική και ψυχολογική τους κατάσταση. Επιπλέον, αυτό γίνεται συχνά μάρτυρες και φυσικά υιοθετείται από τις κόρες και τις εγγονές τους.

Δεδομένα που έχουν συλλεχθεί από την Πολωνική Στατιστική Αρχή (GUS)[27] δείχνουν ότι τα άτομα που κινδυνεύουν περισσότερο από την ακραία φτώχεια είναι τα νοικοκυριά που εξαρτώνται από τα κοινωνικά επιδόματα (εκτός από τις συντάξεις), τα νοικοκυριά που συντηρούνται από τη γεωργία, καθώς και τα νοικοκυριά με τουλάχιστον 3 παιδιά και τα νοικοκυριά με άτομα με αναπηρία. Ο

25 Pogorzelski, K. (2020). *Oszczędności Polaków w czasie pandemii Oszczędności Polaków w czasie pandemii Wyniki międzynarodowego badania Finansowy Barometr ING*. ING Bank. https://www.ing.pl/_fileserver/item/pkse0py

26 Kubecka, A. Koziorzemska, M. Nowotniak, J. Szkoła Główna Handlowa (2019), Oblicza ubóstwa kobiet w Polsce. Available from: https://ssl-kolegia.sgh.waw.pl/pl/KGS/publikacje/Documents/Oblicza_ubostwa_kobiet_w_Polsce.pdf

27 https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5487/14/9/1/zasieg_ubostwa_ekonomicznego_w_polsce_w_2021_roku.pdf

κύριος παράγοντας που αυξάνει τον κίνδυνο ακραίας φτώχειας είναι η έλλειψη ή το χαμηλό επίπεδο μόρφωσης.

Με βάση τα στοιχεία της έρευνας, εντοπίστηκαν οι ακόλουθοι παράγοντες κινδύνου φτώχειας για τα κορίτσια και τις νεαρές γυναίκες:

- **Η ανεργία**: εκείνες που διέτρεχαν τον μεγαλύτερο κίνδυνο ακραίας φτώχειας ήταν οι άνεργες που αντλούσαν τα μέσα στήριξής τους από τις λεγόμενες μη κερδοσκοπικές πηγές, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών παροχών εκτός των συντάξεων (περίπου 14%), και τα νοικοκυριά που συντηρούνταν μέσω της γεωργίας (περίπου 11%). Από την άλλη πλευρά, τα άτομα με τον μικρότερο κίνδυνο ακραίας φτώχειας ήταν: αυτοαπασχολούμενες (περίπου 2%), συνταξιούχες (περίπου 3%) και εργαζόμενες (περίπου 4%).

- **Το επίπεδο μόρφωσης**: το επίπεδο μόρφωσης είχε επίσης ισχυρό αντίκτυπο στην εμφάνιση ακραίας φτώχειας. Αυτοί που επηρεάστηκαν περισσότερο από την ακραία φτώχεια ήταν άτομα από νοικοκυριά όπου το υπεύθυνο μέλος είχε μόρφωση μόνο κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (περίπου 11%), ενώ αυτοί που επηρεάστηκαν λιγότερο είχαν λάβει ανώτερη εκπαίδευση (περίπου 1%). Η φτώχεια μεταξύ των νοικοκυριών όπου το υπεύθυνο μέλος είχε βασική επαγγελματική εκπαίδευση ήταν επίσης σε επίπεδο υψηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο (περίπου 7%). Διαπιστώνεται ότι η τριτοβάθμια εκπαίδευση μειώνει την πιθανότητα κινδύνου ακραίας φτώχειας.

- **Ο τύπος του νοικοκυριού**: αν λάβουμε υπόψη την τυπολογία των νοικοκυριών όσον αφορά την παρουσία και τον αριθμό των ατόμων ηλικίας 0-17 ετών (παιδιά) ανά νοικοκυριό, διαπιστώνεται ότι το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας (σύμφωνα με το υιοθετημένο κριτήριο) κυμαίνεται μεταξύ περίπου 3% για τα νοικοκυριά χωρίς παιδιά και περίπου 8% για τα άτομα σε νοικοκυριά με τουλάχιστον τρία παιδιά. Τα μονογονεϊκά νοικοκυριά ήταν επίσης πιο ευάλωτα στη φτώχεια.

- **Η τοποθεσία:** το 2021, το ποσοστό ακραίας φτώχειας στις αγροτικές περιοχές έφτασε το 8%. Στις πόλεις (συνολικά) το ποσοστό ακραίας φτώχειας ήταν τέσσερις φορές χαμηλότερο και ανερχόταν σε 2% (ανάλογα με το μέγεθος της πόλης, το ποσοστό ακραίας φτώχειας κυμαινόταν από περίπου 1% στην πληθυσμιακή ομάδα των πόλεων με πληθυσμό τουλάχιστον 500.000 έως περίπου 3% στα αστικά κέντρα με πληθυσμό μικρότερο από 20.000)

3.4 Ο ρόλος των ΜΚΟ και των συνεργαζόμενων φορέων στην αντιμετώπιση της κληρονομικής φτώχειας

Με μακρά ιστορία σε διεκπαιρέωση δραστηριοτήτων βάσης, οι ΜΚΟ αποτελούν, μαζί με τις τοπικές κυβερνήσεις, βασικό στοιχείο του συστήματος που εξασφαλίζει ευρεία πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες που παρέχονται με τρόπο που ενεργοποιεί

και δραστηριοποιεί την τοπική κοινότητα. Το έργο των ΜΚΟ στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών τους επιτρέπει όχι μόνο να εμπλουτίζουν τις προσφορές της τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά και να υποστηρίζουν τη διαδικασία διαπίστωσης των πραγματικών αναγκών των δικαιούχων, καθώς και να ενεργοποιούν την τοπική κοινωνία σε θέματα που σχετίζονται άμεσα με τις ανάγκες της. Ως αποτέλεσμα, οι δικαιούχοι έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες που παρέχονται από φορείς που έχουν τις ρίζες τους στην τοπική κοινωνία και ως εκ τούτου ανταποκρίνονται στις συγκεκριμένες και ατομικές τους ανάγκες, ενώ ταυτόχρονα ενθαρρύνονται να συμμετέχουν στη ζωή της κοινότητας.

Αρκετές ΜΚΟ στην Ελλάδα ασχολούνται με το θέμα της φτώχειας και υλοποιούν πρωτοβουλίες, καθώς και παρέχουν υπηρεσίες σε οικονομικά ευάλωτους πληθυσμούς. Ορισμένες από αυτές τις ΜΚΟ επικεντρώνονται ειδικά στο θέμα της φτώχειας, αλλά συνήθως δεν εξετάζουν τη φτώχεια από τη σκοπιά του φύλου ούτε επικεντρώνονται στην κληρονομική φτώχεια αυτή καθαυτή, ενώ κάποιες άλλες ασχολούνται με ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών υπηρεσιών που περιλαμβάνουν επίσης δράσεις κατά της φτώχειας ή της οικονομικής ευαλωτότητας. Επιπλέον, υπάρχουν οργανώσεις που ασχολούνται με γυναίκες και κορίτσια από κοινωνικά ή οικονομικά ευάλωτες ομάδες, αλλά δεν επικεντρώνονται ειδικά στην (κληρονομική) φτώχεια.

Στην Ιταλία, η φτώχεια είναι ένα ζήτημα που βρίσκεται όλο και περισσότερο στο επίκεντρο του προβληματισμού και της δράσης των φορέων χάραξης πολιτικής και των οργανώσεων του τρίτου τομέα, όπως τα ιδρύματα και οι ΜΚΟ, που προσανατολίζουν όλο και περισσότερο τη δράση τους στην επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης. Το 2020, η φτώχεια στην Ιταλία επιδεινώθηκε από την πανδημία COVID-19 που επιδείνωσε τις συνθήκες διαβίωσης όσων βρίσκονταν ήδη σε απελπιστική κατάσταση. Μάλιστα, ακόμη περισσότερο από ό,τι στο παρελθόν, οι γυναίκες, οι πρόσφυγες, οι εθνικές μειονότητες και οι ηλικιωμένοι υπέστησαν διακρίσεις, εντείνοντας τις ήδη υπάρχουσες ανισότητες. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι ΜΚΟ στην Ιταλία αποτελούν θεμελιώδη πυλώνα του συστήματος πρόνοιας.

Στην Πολωνία, το μερίδιο του μη κερδοσκοπικού τομέα, όπως μετράται με βάση τον αριθμό των ωφελουμένων, ήταν ο δεύτερος μεγαλύτερος πάροχος υπηρεσιών (28% των ωφελουμένων), και ενώ ήταν χαμηλότερο από το μερίδιο των φορέων του δημόσιου τομέα, ταυτόχρονα το μερίδιό του ήταν υψηλότερο από εκείνο του ιδιωτικού τομέα. Ο τομέας των ΜΚΟ που υποστηρίζουν τα κορίτσια και τις νεαρές γυναίκες που κινδυνεύουν να περιθωριοποιηθούν είναι πολύ διαφορετικός στην Πολωνία, με μεγάλες οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε ολόκληρη τη χώρα και τοπικές οργανώσεις που παρέχουν τις υπηρεσίες τους μόνο σε τοπικές κοινότητες σε μικρή κλίμακα. Υπάρχουν οργανώσεις που επικεντρώνονται μόνο στην υποστήριξη γυναικών, αλλά οι περισσότερες οργανώσεις υποστηρίζουν άτομα που κινδυνεύουν από κοινωνικό και επαγγελματικό αποκλεισμό.

Ελλάδα

- Το Ελληνικό Δίκτυο Καταπολέμησης της Φτώχειας – EAPN Greece είναι μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Καταπολέμησης της Φτώχειας και είναι αφιερωμένο στην ευαισθητοποίηση σχετικά με τη φτώχεια, στην επιμόρφωση σχετικά με τα

βαθύτερα αίτια και τις συνέπειες της φτώχειας, στην προώθηση της συμμετοχής των ατόμων που ζουν σε συνθήκες φτώχειας στη λήψη αποφάσεων, καθώς και στην έρευνα και τη δικτύωση κατά της φτώχειας.

- Η PRAKSIS, στο πλαίσιο του ευρέος φάσματος δραστηριοτήτων που έχει αναπτύξει σε διάφορους κοινωνικοοικονομικούς τομείς, παρέχει υπηρεσίες για τον πληθυσμό σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, όπως είναι η κοινωνική στέγαση, οι υπηρεσίες υγείας, τα ανοικτά κέντρα ημέρας για άστεγους κ.λπ.

- Η ΑΡΣΙΣ, στο πλαίσιο του ευρέος φάσματος δραστηριοτήτων που έχει αναπτύξει σε διάφορους κοινωνικοοικονομικούς τομείς, παρέχει υπηρεσίες για τον πληθυσμό σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, όπως είναι η συλλογή και διανομή προϊόντων πρώτης ανάγκης σε άστεγους, μετανάστες, οικογένειες και άτομα που έχουν ανάγκη, καθώς και σε ιδρύματα και οργανώσεις που υποστηρίζουν παρόμοιους πληθυσμούς, σε οικισμούς Ρομά ή σε περιοχές με χαμηλό βιοτικό επίπεδο.

- Το Κέντρο της ActionAid στην Αθήνα είναι ένα κέντρο υποστήριξης για άτομα που βιώνουν ή κινδυνεύουν από τη φτώχεια ή/και τον κοινωνικό αποκλεισμό, το οποίο λειτουργεί από τον Μάιο του 2017. Ταυτόχρονα, είναι ένα κέντρο γειτονιάς ανοιχτό σε όλους τους κατοίκους της περιοχής, τις ομάδες πολιτών και τις οργανώσεις, καθώς και τις τοπικές επιχειρήσεις για να συνδιαμορφώσουν τις αλλαγές που θέλουν να δουν σε τοπικό επίπεδο.

- ΚΜΟΠ – Κέντρο Κοινωνικής Δράσης & Καινοτομίας, στο πλαίσιο του ευρέος φάσματος δραστηριοτήτων που έχει αναπτύξει σε διάφορους κοινωνικοοικονομικούς τομείς, αναλαμβάνει εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες για οικονομικά ευάλωτους πληθυσμούς. Παράλληλα, το ΚΜΟΠ – Social Net παρέχει συμβουλές απασχόλησης σε οικονομικά ευάλωτα άτομα.

- Τα Παιδικά Χωριά SOS Ελλάδος μέσω του δίκτυο των Κέντρων Στήριξης Παιδιού και Οικογένειας προσφέρει υποστήριξη στις οικογένειες και τις βοηθά να αποκαταστήσουν την ικανότητά τους να ανταποκρίνονται αυτόνομα στις ανάγκες της καθημερινής ζωής και να φροντίζουν σωστά τα παιδιά τους. Το δίκτυο των Κέντρων Στήριξης Παιδιού και Οικογένειας παρέχει δωρεάν συμβουλευτικές και θεραπευτικές υπηρεσίες στις οικογένειες, καθώς και δημιουργικές δραστηριότητες και υλική βοήθεια.

- Το Χαμόγελο του Παιδιού διαθέτει μια εξειδικευμένη ομάδα που υποστηρίζει παιδιά και οικογένειες που ζουν σε συνθήκες φτώχειας ή κινδυνεύουν από φτώχεια. Οι υπηρεσίες (Σπίτια Ημερήσιας Φροντίδας, Ιατρική και Κοινωνική Στήριξη, Κέντρα Στήριξης) είναι δωρεάν και προσφέρονται σε εθνικό επίπεδο, καλύπτοντας ολιστικά τις ανάγκες κάθε παιδιού.

- Το Μαζί για το Παιδί δραστηριοποιείται επίσης για την αντιμετώπιση της φτώχειας και τη δημιουργία βιώσιμων συνθηκών διαβίωσης για τα παιδιά και τις οικογένειες, εξασφαλίζοντας πρόσβαση σε ασφαλή και θρεπτικά τρόφιμα.

- Ο Σύλλογος Μονογονεϊκής Οικογένειας & Γυναίκας έχει ως αποστολή την υλοποίηση δράσεων, προγραμμάτων και πρωτοβουλιών για την υποστήριξη, κοινωνικοποίηση και επαγγελματική αποκατάσταση των γυναικών ηλικίας 18+ και των μονογονεϊκών οικογενειών της χώρας. Τα προγράμματα και οι δράσεις αυτές έχουν ως στόχο να συμβάλλουν στη βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης του γυναικείου πληθυσμού της χώρας σε κάθε δήμο και περιφέρεια της ελληνικής επικράτειας και ειδικότερα να στηρίξουν τις πιο μειονεκτούσες ομάδες, ώστε να τις βοηθήσουν να ξεπεράσουν τη φτώχεια, να αποκτήσουν γνώσεις, να αυξήσουν την εργασιακή απασχόληση, να αντιμετωπίσουν την πείνα, να καλύψουν άμεσες ανάγκες και να εξασφαλίσουν την ομαλή μετάβαση στην ελεύθερη αγορά.

- Η Τράπεζα Τροφίμων - Ίδρυμα για την καταπολέμηση της πείνας & της σπατάλης, που λειτουργεί στην Αθήνα με αποκλειστικό σκοπό την καταπολέμηση της πείνας και τον περιορισμό της σπατάλης, συλλέγει τρόφιμα, αναψυκτικά, απορρυπαντικά και είδη υγιεινής που προσφέρονται δωρεάν. Άλλες Τράπεζες Τροφίμων λειτουργούν και σε άλλα αστικά κέντρα σε όλη την Ελλάδα (Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Δράμα, Ηράκλειο).

Ιταλία

Donne al Quadrato: Η «Γ² - Γυναίκες στο Τετράγωνο» είναι ένα μη κερδοσκοπικό έργο χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού και κοινωνικής ένταξης που σχεδιάστηκε από γυναίκες και είναι αφιερωμένο κυρίως στις γυναίκες, εξ ου και το όνομά του. Μια ομάδα εργασίας από εθελοντές που παρέχουν γνώσεις και δεξιότητες, οι οποίες αποκτήθηκαν κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας στον κόσμο των οικονομικών και άλλων επαγγελμάτων (λογιστές, δικηγόροι, εργασιακοί σύμβουλοι, επιχειρηματίες, ψυχολόγοι), για να βοηθήσουν άλλες γυναίκες να μάθουν πώς να διαχειρίζονται τα χρήματά τους χωρίς να αναθέτουν τη διαχείριση σε άλλους, να αποτρέπουν την οικονομική βία και να αναλαμβάνουν ρόλο συνειδητοποιημένων πρωταγωνιστριών όσον αφορά τις επιλογές της ζωής τους, τόσο σε ιδιωτικό όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο.

Centro per lo Sviluppo Creativo Danilo Dolci: Το έργο «ProFiLE – **Pro**moting **Fi**nancial **L**iteracy in **E**urope» [Προώθηση Χρηματοοικονομικού Αλφαβητισμού στην Ευρώπη] του «Κέντρου Δημιουργικής Ανάπτυξης *Danilo Dolci*» έχει ως στόχο να παρέχει τους εκπαιδευτικούς πόρους που χρειάζονται οι φορείς που συμβάλλουν στον χρηματοοικονομικό αλφαβητισμό στην ΕΕ. Οι δάσκαλοι, οι γονείς, οι εκπαιδευτικοί, οι υπεύθυνοι παιδικής μέριμνας και οι εργαζόμενοι χρειάζονται εύχρηστες αλλά αυθεντικές κατευθυντήριες γραμμές διδασκαλίας και δραστηριότητες για να βοηθήσουν τα παιδιά ηλικίας 7 έως 11 ετών να κατανοήσουν τις έννοιες του χρήματος

που θεωρούνται κατάλληλες για την ηλικία τους.

Sole Terre Onlus: Η «Γη του Ήλιου Online» είναι μια ΜΚΟ που καθορίζει μια εξατομικευμένη πορεία ανάπτυξης μέσω ενός ισοζυγίου των συνθηκών και των δεξιοτήτων κάθε ατόμου, καθορίζει ένα επαγγελματικό σχέδιο και επιτρέπει την ενίσχυση των κοινωνικών δεξιοτήτων. Έρχονται σε επαφή με χρήσιμες υπηρεσίες της περιοχής για την υποστήριξη των επωφελούμενων και συντονίζουν την παρέμβαση με ολοκληρωμένο τρόπο. Προσφέρουν υπηρεσίες για την υποστήριξη της ένταξης στην απασχόληση, ψυχολογική υποστήριξη για την αύξηση της αυτογνωσίας και της αυτοπεποίθησης και την υπέρβαση των εμποδίων που σχετίζονται με την εύρεση και διατήρηση μιας θέσης εργασίας σε βάθος χρόνου, καθώς και νομική υποστήριξη για την κατανόηση της νομοθεσίας, των συμβάσεων και των βασικών κανόνων του κόσμου της εργασίας, με πρόσθετη υποστήριξη στη συμπλήρωση εγγράφων και την απόκτηση εγγράφων.

Piano C: Το «Σχέδιο Γ'» μέσω της προώθησης της ένταξης και της στήριξης των γυναικών, επιδιώκεται η υποστήριξή τους ώστε να διαδραματίζουν ενεργό και συμμετοχικό ρόλο στις κοινότητές τους. Το ευρωπαϊκό έργο "Women 4 Integration" [Γυναίκες για Ένταξη] στο οποίο το «Σχέδιο Γ'» είναι εταίρος, επιδιώκει την κατάρτιση των μεταναστριών που βιώνουν κοινωνική, οικονομική και εργασιακή αστάθεια.

Associazione Micro Lab: Ο «Σύλλογος Μικρό Εργαστήρι» είναι ενεργός στην Ιταλία από το 2003 και εργάζεται ως προς την ενίσχυση και προώθηση της κοινωνικής ένταξης μέσω της αυτοεπιχειρηματικότητας και της χρηματοοικονομικής μόρφωσης. Βοηθά και υποστηρίζει, μέσω του δικτύου Εθελοντών Επιχειρηματικών Συμβούλων του, τη δημιουργία και την ανάπτυξη πολύ μικρών επιχειρήσεων, μικρών επιχειρηματικών εγχειρημάτων και άλλων πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται από άτομα τα οποία, αν δεν υποστηριχθούν επαρκώς, κινδυνεύουν να παραμείνουν στο περιθώριο της οικονομικής και κοινωνικής ζωής- διοργανώνει μαθήματα κατάρτισης για τη διάδοση της επιχειρηματικής φιλοσοφίας- παρέχει συμβουλές, καλές πρακτικές και προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού για να διευκολύνει τους νέους στις επιλογές τους ως προς το ποιο πανεπιστήμιο και μισθωτό ή αυτοαπασχολούμενο επάγγελμα τους ταιριάζει περισσότερο- ανοίγει μονοπάτια χρηματοοικονομικής μόρφωσης για ευάλωτα άτομα.

Organizzazione Professionale Europea Consulenti Finanziari – OPEC Financial: Ο ιστότοπος της «Ευρωπαϊκής Επαγγελματικής Οργάνωσης Χρηματοοικονομικών Συμβούλων OPEC Financial» διευκολύνει τους ανθρώπους να αυξήσουν τον χρηματοοικονομικό τους αλφαβητισμό. Παρέχεται η δυνατότητα πρόσβασης σε ένα γλωσσάρι που αποσαφηνίζει την ακριβή σημασία των διαφόρων οικονομικών όρων. Επιπλέον, μπορεί κανείς να έχει πρόσβαση σε μαθήματα διαφορετικών επιπέδων και να αναζητήσει απαντήσεις που σχετίζονται με διαφορετικά κοινά-στόχους: οικονομικά, τραπεζικά, συνταξιοδοτικά και ασφαλιστικά. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στην οικογενειακή χρηματοοικονομική εκπαίδευση, ένα θέμα που απευθύνεται ιδιαίτερα στις γυναίκες.

Donne in Attivo: Το έργο «Γυναίκες εν Δράση» είναι ένα ευέλικτο και δωρεάν εκπαιδευτικό πρόγραμμα χρηματοοικονομικής κατάρτισης με σκοπό την εκμάθηση του τρόπου (καλύτερης) διαχείρισης των οικονομικών και την απόκτηση αυτονομίας και ψυχικής ηρεμίας στις μικρές και μεγάλες οικονομικές αποφάσεις της ζωής, είτε πρόκειται για αγορές, αποταμίευση ή επενδύσεις.

S.A.V.E. Virtual Tour: Το Μουσείο Αποταμίευσης MdR και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ΕΤΕ συμμερίζονται την ιδέα ότι η κοινωνική ευθύνη αποδεικνύεται κυρίως μέσω των πράξεων. Ως εκ τούτου, έχουν θέσει τους πόρους και την εμπειρογνωμοσύνη τους στην εξυπηρέτηση ενός κοινού στόχου: να καταστήσουν προσιτές στις μελλοντικές γενιές τις βασικές γνώσεις που απαιτούνται για τη συνειδητή διαχείριση των υλικών και χρηματοοικονομικών πόρων, για την υποστήριξη μιας διαδικασίας σχεδιασμού που μετατρέπει τη σπατάλη σε αξία, την εξοικονόμηση σε επένδυση και την τεχνολογία σε εργαλείο με θετικό αντίκτυπο στο περιβάλλον και την ευημερία της κοινωνίας μέσω του **S**ustainability, **A**ction, **V**oyage, **E**xperience [Βιωσιμότητα, Δράση, Ταξίδι, Εμπειρία] – S.A.V.E. Virtual Tour [Εικονική Περιοδεία S.A.V.E.].

Fondazione per l'Educazione Finanziaria e al Risparimio – FEduF: Το «Ίδρυμα Χρηματοοικονομικής και Αποταμιευτικής Εκπαίδευσης FEduF» στοχεύει να γίνει η "κοινή εστία" της δέσμευσης όλων των ιδιωτικών φορέων στην Ιταλία που ενδιαφέρονται για την χρηματοοικονομική εκπαίδευση ως θέμα κοινωνικής ευθύνης και προσπαθούν να τη διαδώσουν σε όλη τη χώρα, απευθυνόμενοι σε όλα τα κοινωνικά στρώματα των πολιτών. Το 2021, πραγματοποιήθηκαν συνολικά 396 συναντήσεις για διάφορες σχολικές τάξεις, στις οποίες συμμετείχαν 2.362 εκπαιδευτικοί και 47.115 μαθητές.

Fondazione Sicilia: Το «Ίδρυμα Σικελία» έχει ως στόχο να βοηθήσει τα κοινωνικά και πολιτικά ιδρύματα να εξυπηρετούν καλύτερα τις κοινότητές τους. Η αποστολή του ιδρύματος είναι να στηρίζει τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που αποτελούν την κοινωνική υποδομή του σημερινού πλουραλιστικού και δημοκρατικού συστήματος. Μεταξύ των εκδηλώσεών του είναι η παρουσίαση της Αναφορικής Έκθεσης του Παρατηρητηρίου #conibambini *Le mappe della povertà educativa in Sicilia [Χάρτες της εκπαιδευτικής φτώχειας στη Σικελία]* σε ζωντανή μετάδοση που εκπονήθηκε από το Ίδρυμα Openpolis και τη ΜΚΟ Con i Bambini [Μαζί με τα Παιδιά] μέσω του Fondo per il contrasto della povertà educativa minorile [Εθνικό Ταμείο για την καταπολέμηση της εκπαιδευτικής φτώχειας των παιδιών και της νεολαίας].

Πολωνία

Centrum Praw Kobiet: Το «Κέντρο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας» παρείχε εξαρχής νομική, κοινωνική και πρακτική υποστήριξη σε γυναίκες που αναζητούσαν βοήθεια στη Βαρσοβία και την περιοχή της Μαζοβίας. Το «Κέντρο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας» ιδρύθηκε το 1993/1994 με την οικονομική υποστήριξη του Γερμανικού Ταμείου Marshall των ΗΠΑ – GMF. Το ίδρυμα ξεκίνησε τις δραστηριότητές του τον Ιανουάριο του 1995 και ο πρώτος κύριος στόχος του ήταν να δρομολογήσει νομοθετικές

αλλαγές για τη βελτίωση της κατάστασης των γυναικών και την εξασφάλιση της ισότητας των φύλων στην Πολωνία. Με την πάροδο του χρόνου, το ίδρυμα άρχισε να εστιάζει στην κοινωνία και να παρέχει νομικές και ψυχολογικές υπηρεσίες σε θύματα διακρίσεων.

Federacja Polskich Banków Żywności: Η «Ομοσπονδία Πολωνικών Τραπεζών Τροφίμων» έχει υποστηρίξει περίπου 1,5 εκατομμύριο ανθρώπους που έχουν ανάγκη στην Πολωνία, δωρίζοντας συνολικά πάνω από 58.000 τόνους τροφίμων για κοινωνικούς σκοπούς. Λειτουργεί μέσω ενός δικτύου 32 τραπεζών τροφίμων.

Caritas Polska: Το «Κάριτας Πολωνία» ένα ποιμαντικό και φιλανθρωπικό ίδρυμα της Καθολικής Εκκλησίας και ο μεγαλύτερος κοινωνικός και φιλανθρωπικός οργανισμός στην Πολωνία που παρέχει επαγγελματική και πολυδιάστατη βοήθεια στους κοινωνικά αποκλεισμένους, άπορους και όσους ζουν με διάφορα ελλείμματα. Όντας η φωνή και ο εκπρόσωπός τους, αναφέρεται σε σαφώς καθορισμένες ευαγγελικές αξίες που θέτουν τα κριτήρια για την αξιολόγηση της κοινωνικής πραγματικότητας και τις κατάλληλες αρχές λειτουργίας, δηλαδή τις αρχές του κοινού καλού, της επικουρικότητας και της αλληλεγγύης.

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę: Το Ίδρυμα «Δίνουμε Δύναμη στα Παιδιά» λειτουργεί ένα δίκτυο Κέντρων Συνηγορίας Παιδιού – CPD (**C**entra **P**omocy **D**zieciom) εξειδικευμένων ιδρυμάτων όπου παρέχεται ολοκληρωμένη και δωρεάν βοήθεια σε παιδιά-θύματα εγκλημάτων. Παρέχει τηλεφωνική υποστήριξη σε παιδιά και νέους που βρίσκονται σε κρίση- υποστηρίζει γονείς και παιδιά στην πρόληψη προβλημάτων και δυσκολιών και βοηθά τα παιδιά που τα αντιμετωπίζουν- παρέχει άμεση βοήθεια σε παιδιά και οικογένειες- εκπαιδεύει γονείς παιδιών ηλικίας έως 6 ετών στην πρόληψη της βίας κατά των παιδιών και στην καλή ανατροφή των παιδιών.

Fundacja Aktywizacja: Το Ίδρυμα «Δραστηριοποίηση» έχει ως στόχο να βοηθήσει τα Α.μεΑ. να ανεξαρτητοποιηθούν και να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής τους μέσω ολοκληρωμένων δράσεων δραστηριοποίησης, της αλλαγής των στάσεων της κοινότητας και της χρήσης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών.

Fundacja Ocalenie: Το Ίδρυμα «Επιβίωση» ιδρύθηκε το 2000. Υποστηρίζει τους μετανάστες στην κοινωνική ένταξη και την προσωπική τους ανάπτυξη, και επιδιώκει τον διαπολιτισμικό διάλογο και την ενίσχυση της κοινότητας. Το ίδρυμα προσπαθεί να εξασφαλίσει ίσα δικαιώματα για όλους και να διασφαλίσει ότι όλοι οι άνθρωποι μπορούν να ζήσουν με αξιοπρέπεια.

SOS Wioski Dziecięce w Polsce: Τα «Παιδικά Χωριά SOS Πολωνίας» βοηθούν εγκαταλελειμμένα, ορφανά παιδιά και παιδιά που κινδυνεύουν να χάσουν τη φροντίδα των γονέων τους. Οργανώνει διάφορες μορφές βοήθειας για τα παιδιά, ώστε να τα προετοιμάσει όσο το δυνατόν καλύτερα για την ενήλικη ζωή. Η ένωση δραστηριοποιείται στην Πολωνία από το 1984 και αποτελεί μέρος του διεθνούς οργανισμού Παιδικά Χωριά SOS, ο οποίος είναι παρών σε 137 χώρες και επικράτειες

σε όλο τον κόσμο.

Związek Harcerstwa Polskiego – ZHP: Η «Πολωνική Ένωση Προσκόπων και Οδηγών – ZHP» είναι εγγεγραμμένη ως ανεξάρτητη νομική οντότητα στην Πολωνία και παρέχει δυναμικά, βασισμένα σε αξίες, μη-τυπικά εκπαιδευτικά και ηγετικά προγράμματα για κορίτσια και αγόρια ηλικίας 6 έως 25 ετών. Οι δραστηριότητές του είναι ανοικτές σε όλους τους νέους, ανεξαρτήτως καταγωγής, εθνικότητας, φυλής ή θρησκείας. Στόχος της είναι να παρέχει ένα ασφαλές περιβάλλον για τους νέους ώστε να αναπτύξουν πλήρως τις δυνατότητές τους ως υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες που συμμετέχουν στις τοπικές, εθνικές και διεθνείς κοινότητές τους και σε όλους τους τομείς της κοινωνίας. Σήμερα τα μέλη της ZHP είναι πάνω από 90 000 κορίτσια και αγόρια και οδηγοί.

Związek Młodzieży Wiejskiej – ZMW: Η «Ένωση Νεολαίας στην Επαρχία – ZMW » είναι μια οργάνωση που αφορά άτομα ηλικίας έως 35 ετών. Λειτουργεί στη χώρα από το 1928, εκπροσωπώντας τα συμφέροντα των νέων από αγροτικές περιοχές και μικρές πόλεις. Στόχος της ένωσης είναι: η μόρφωση στο πνεύμα της αγάπης για την ειρήνη, την ελευθερία, την ανεκτικότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη, η διάδοση της πολιτιστικής ανάπτυξης και η καλλιέργεια των παραδόσεων της πολωνικής επαρχίας, η προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων. Χάρη στην «Ένωση Νεολαίας στην Επαρχία – ZMW», οι νέοι μπορούν να ακολουθήσουν τα όνειρα και τα ενδιαφέροντά τους, αλλά και να αποκτήσουν νέα προσόντα και να διευρύνουν τους ορίζοντές τους. Η δυνατότητα προσωπικής ανάπτυξης σημαίνει ότι οι ακτιβιστές της «Ένωση Νεολαίας στην Επαρχία – ZMW» έχουν την ευκαιρία να χρησιμοποιήσουν τα προϊόντα που παράγονται από την ανάπτυξη της Πολωνίας, καθώς και την ιδιότητα του μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Fundacji Sempre a Frente: Το Ίδρυμα «Πάντα Μπροστά» ως αποστολή που συνοδεύει τις δραστηριότητες που δρομολογεί και υλοποιεί έχει την μάθηση και ανάπτυξη μέσω της εμπειρίας. Βοηθούν τα παιδιά και τους νέους - που είναι οι κύριοι ωφελούμενοι της υποστήριξής τους - να αναπτύσσονται καθημερινά. Υποστηρίζουν την προσωπική και κοινωνική τους ανάπτυξη μέσω ψυχοπαιδαγωγικών, εκπαιδευτικών και προληπτικών προγραμμάτων. Πραγματοποιούν δραστηριότητες που ενισχύουν τις ψυχοκοινωνικές δεξιότητες, διδάσκουν την ανοιχτή επικοινωνία και την έκφραση συναισθημάτων. Δίνουν τη δυνατότητα υλοποίησης δικών τους ιδεών και σχεδίων σε ομάδες συνομηλίκων. Ενθαρρύνουν τους ωφελούμενους να επικαιροποιούν συνεχώς τις γνώσεις τους και να προσαρμόζονται στη δυναμική της αγοράς εργασίας.

ATD Czwarty Świat Polska: ATD (**A**ll **T**ogether in **D**ignity) Fourth World [Όλοι Μαζί με Αξιοπρέπεια ATD Τέταρτος Κόσμος] είναι ένα διεθνές κίνημα που συγκεντρώνει ανθρώπους διαφορετικής καταγωγής, εθνικότητας και πεποιθήσεων, οι οποίοι αγωνίζονται από κοινού κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Το κίνημα δραστηριοποιείται σε 30 χώρες σε όλο τον κόσμο και, σε αναγνώριση των αρμοδιοτήτων του, του έχει χορηγηθεί συμβουλευτικό καθεστώς με τη UNICEF, την UNESCO, τα Ηνωμένα Έθνη και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Η ATD δραστηριοποιείται στην Πολωνία από το 1998, όταν οι εθελοντές άρχισαν να συναντούν τους άστεγους

στο σιδηροδρομικό σταθμό του Κίελτσε. Σήμερα, η ώριμη οργάνωση συνεργάζεται με μονάδες της τοπικής διοίκησης, καθώς και με συνεργάτες μη κυβερνητικών οργανώσεων.

IFMSA-Poland: Η «IFMSA-Πολωνίας» είναι ένας οργανισμός που διασυνδέει φοιτητές ιατρικής και νέους γιατρούς. Πρόκειται για μια ανεξάρτητη, αυτοδιοικούμενη και μόνιμη ένωση με μη κερδοσκοπικούς σκοπούς. Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της, ανήκει στη Διεθνή Ομοσπονδία Συλλόγων Φοιτητών της Ιατρικής (IFMSA - **I**nternational **F**ederation of **M**edical **S**tudents' **A**ssociations). Η IFMSA είναι η μεγαλύτερη φοιτητική οργάνωση στον κόσμο. Με τη συμμετοχή 140 εθνικών συλλόγων, έχει μέλη από 129 χώρες.

3.5 Ανάλυση αναγκών: δυνατά σημεία και αδυναμίες/ανάγκες όσον αφορά τις ΜΚΟ ή/και τους ενδιαφερόμενους φορείς που δραστηριοποιούνται αποτελεσματικότερα κατά της φτώχειας με βάση το φύλο.

Οι πληροφορίες που έχουν παρατεθεί μέχρι στιγμής καταδεικνύουν ότι η ανάπτυξη μιας εθνικής στρατηγικής για τη χρηματοοικονομική, ασφαλιστική και συνταξιοδοτική επιμόρφωση πρέπει να ξεκινήσει με μια προσεκτική εξέταση των δεδομένων για τον εντοπισμό των δυνατών και αδύναμων σημείων του συστήματος. Τα στοιχεία καθιστούν σαφές ότι οι πιο ευάλωτες ομάδες είναι κυρίως τα άτομα με χαμηλό εισόδημα και περιορισμένη τυπική εκπαίδευση. Ωστόσο, σε γενικές γραμμές μπορεί να ειπωθεί ότι δίνεται μεγαλύτερη προσοχή στην αντιμετώπιση των συνεπειών της φτώχειας παρά στις αιτίες της, και ότι οι περισσότερες πρωτοβουλίες και δραστηριότητες δεν εξειδικεύονται ως προς το φύλο και δεν διερευνούν τις πολλαπλές ευαλωτότητες και τις διατομεακές ταυτότητες των ατόμων που βρίσκονται σε τέτοιες συνθήκες. Παρά τις πρόσφατες βελτιώσεις στον τομέα της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης και παρά τις αξιοσημείωτες πρωτοβουλίες του τρίτου τομέα, συνολικά πιστεύεται ότι απαιτείται μια ολιστική προσέγγιση για να βοηθηθούν τα άτομα και οι οικογένειες να ξεφύγουν από την περιθωριοποίηση και τη φτώχεια.

Ελλάδα

Στην Ελλάδα, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών δραστηριοποιούνται κυρίως στον τομέα της υποστήριξης ατόμων, οικογενειών και παιδιών που βιώνουν ή κινδυνεύουν από φτώχεια ή/και κοινωνικό αποκλεισμό, προσπαθώντας να καλύψουν τις ανάγκες αυτών, σε υπηρεσίες και αγαθά, που δεν μπορούν να καλύψουν οι ίδιοι. Θα μπορούσε, επομένως, να ειπωθεί ότι **δίνεται μεγαλύτερη προσοχή στην αντιμετώπιση των συνεπειών της φτώχειας παρά στις αιτίες της.**

Στον τομέα της πρόληψης της φτώχειας με βάση το φύλο, υπάρχουν περιορισμένες πρωτοβουλίες και δραστηριότητες που επικεντρώνονται στις βαθύτερες αιτίες της φτώχειας, σε ενεργές στρατηγικές πρόληψης και στην προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων που βιώνουν ή κινδυνεύουν από τη φτώχεια ή/και τον κοινωνικό

αποκλεισμό. Αυτό θεωρείται σημαντικό, καθώς, αν και η άμεση στήριξη είναι απαραίτητη για την κάλυψη των άμεσων αναγκών των ατόμων και των οικογενειών, ως μεμονωμένη δράση δεν μπορεί να σπάσει τον κύκλο της φτώχειας. Μπορεί επίσης να τονιστεί ότι **η πλειονότητα των πρωτοβουλιών και των δραστηριοτήτων δεν είναι εξειδικευμένες ως προς το φύλο** και δεν διερευνούν τα πολλαπλά τρωτά σημεία και τις διατομεακές ταυτότητες των ατόμων (ενηλίκων και παιδιών) που βρίσκονται σε τέτοιες συνθήκες. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε πρωτοβουλίες που δεν αφορούν το φύλο και υποτιμούν τις πολλαπλές ευαλωτότητες που συνθέτουν την ταυτότητα των κοριτσιών ή των γυναικών που ζουν ή κινδυνεύουν από τη φτώχεια ή/και τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Τέλος, και στους τρεις βασικούς τομείς δράσης για την καταπολέμηση της φτώχειας λόγω φύλου (πρόληψη, εντοπισμός και στήριξη) θα πρέπει να ενισχυθεί η συνεργασία και η δικτύωση μεταξύ ΜΚΟ και άλλων φορέων και ενδιαφερομένων οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και να καταλήξουν σε κοινές δράσεις.

Συνολικά, θεωρείται ότι απαιτείται μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση, η οποία θα βοηθήσει τα άτομα και τις οικογένειες να ξεφύγουν από την περιθωριοποίηση και την (επίμονη) φτώχεια. Εκτός από την παροχή υλικής βοήθειας και υπηρεσιών, θα πρέπει να ενισχυθούν και άλλα σημεία, όπως οι στρατηγικές πρόληψης, η συνηγορία, οι εκπαιδευτικές ευκαιρίες (εκπαίδευση ενηλίκων και **Ε**παγγελματική **Ε**κπαίδευση και **Κ**ατάρτιση (ΕΕΚ)) και η υποστήριξη για την ένταξη στην αγορά εργασίας.

Ιταλία

Ο καθορισμός μιας εθνικής στρατηγικής για τη χρηματοοικονομική, ασφαλιστική και συνταξιοδοτική εκπαίδευση πρέπει να ξεκινήσει με μια προσεκτική εξέταση των δεδομένων για τον εντοπισμό των δυνατών και αδύναμων σημείων του συστήματος.

Ο **χαμηλός χρηματοοικονομικός αλφαβητισμός** του ιταλικού πληθυσμού αποδεικνύεται από πολλαπλές έρευνες: ξεκινώντας από την έρευνα S&P Global Financial Literacy Survey[28] έως τις πρόσφατες εκθέσεις της Allianz[29], της Consob[30], της COVIP/CENSIS[31] και του Centro Ente Einaudi[32], ενώ η πιο πρόσφατη επιβεβαίωση ήρθε με τη μορφή της έρευνας ***I**ndagine sull'**A**lfabetizzazione e le **Co**mpetenze **F**inanziarie*

28 Standard & Poor's, 2015, Financial literacy around the world: Insights from the Standard & Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey, Washington, DC.

29 Allianz, 2017, When will the penny drop? Money, financial literacy and risk in the digital age, Allianz Report.

30 Consob, 2017, Le scelte di investimento delle famiglie Italiane.

31 COVIP, 2012, Promuovere la previdenza complementare come strumento efficace per una longevità serena, svolta dal CENSIS per la COVIP nel corso del 2012.

32 Centro Luigi Einaudi (2017). Indagine sul risparmio e sulle scelte finanziarie degli italiani. Consapevolezza, fiducia, crescita: le sfide dell'educazione finanziaria.

degli Italiani – IACOFI [Έρευνα για τον Χρηματοοικονομικό Αλφαβητισμό και την Επάρκεια Γνώσεων των Ιταλών - IACOFI] που διεξήγαγε η Τράπεζα της Ιταλίας στις αρχές του 2017, με βάση την εναρμονισμένη μεθοδολογία του ΟΟΣΑ/INFE για την εκτίμηση του χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού των ενηλίκων.

Επιπλέον, τα σχετικά στοιχεία αποκαλύπτουν ποιες ομάδες είναι οι πιο "ευάλωτες" (με χαμηλότερο επίπεδο δεξιοτήτων). Σε αυτή την κατάσταση βρίσκονται κυρίως όσοι έχουν χαμηλό εισόδημα και περιορισμένη τυπική εκπαίδευση. Υπάρχουν όμως τμήματα του πληθυσμού για τα οποία οι χαμηλές χρηματοοικονομικές δεξιότητες είναι λιγότερο εμφανείς. Όλες οι έρευνες καταγράφουν, για παράδειγμα, χαμηλότερες χρηματοοικονομικές γνώσεις μεταξύ των γυναικών, και το χάσμα σε βάρος των γυναικών επηρεάζει επίσης τη νεότερη γενιά, σε αντίθεση με την κατάσταση σε άλλες χώρες.[33]

Ωστόσο, υπάρχουν επίσης ορισμένες ιδιοτυπίες της χώρας που μπορούν να θεωρηθούν ως πλεονεκτήματα. Για παράδειγμα, μεταξύ των νέων, κάτι φαίνεται να αλλάζει- στην πραγματικότητα, η έρευνα PISA 2015 (Διεθνές Πρόγραμμα Αξιολόγησης Μαθητών) σχετικά με τον χρηματοοικονομικό αλφαβητισμό μεταξύ των 15χρονων, αναφέρει μια κινητικότητα πιο κοντά στον μέσο όρο του ΟΟΣΑ. Πράγματι, η μέση βαθμολογία που λαμβάνουν οι 15χρονοι είναι 483, σε σύγκριση με τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ που είναι 488 (το 2012 ήταν 466 και 500, αντίστοιχα), αν και μεταξύ πολλών ομάδων νέων οι χρηματοοικονομικές γνώσεις παραμένουν χαμηλές.

Τα στοιχεία για την Ιταλία που παρουσιάστηκαν εδώ αποτυπώνουν την εικόνα μιας χώρας όπου τόσο οι χρηματοοικονομικές γνώσεις όσο και οι δεξιότητες είναι χαμηλές σε απόλυτους όρους και σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες ή χώρες της Ομάδας των 20 (G20). Υπάρχουν επίσης ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες: δημογραφικά μεγάλες ομάδες όπως οι γυναίκες, οι νέοι, οι ηλικιωμένοι, οι μετανάστες και οι μικροί επιχειρηματίες. Το γεγονός ότι άλλες χώρες έχουν δρομολογήσει εδώ και καιρό εθνικές στρατηγικές για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει στην εξήγηση του χάσματος μεταξύ της Ιταλίας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών και αυξάνει τον επείγοντα χαρακτήρα της δράσης.

Προκειμένου να αποκτήσουν όλοι χρηματοοικονομικές γνώσεις και δεξιότητες και να αυξηθούν οι χρηματοοικονομικές, ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές γνώσεις και δεξιότητες και να βελτιωθεί η ικανότητα όλων να κάνουν επιλογές που συνάδουν με τους στόχους τους, πρέπει να δημιουργηθεί **ένα "οικοσύστημα" που θα θέτει τις προϋποθέσεις και θα προωθεί συντονισμένες και αποτελεσματικές πρωτοβουλίες χρηματοοικονομικής, ασφαλιστικής και συνταξιοδοτικής εκπαίδευσης.**

- Θα πρέπει να προωθηθούν πρωτοβουλίες που απευθύνονται σε ολόκληρο τον πληθυσμό, καθώς και πρωτοβουλίες που μπορούν να προσεγγίσουν ένα ευρύ φάσμα του πληθυσμού.

33 Museo del Risparmio di Torino (2017). Le donne e la gestione del risparmio.

- Για να διαδοθούν σταθερά οι χρηματοοικονομικές δεξιότητες στην κοινωνία, πρέπει να δημιουργηθεί ένα "σύστημα πρωτοβουλιών" που να καθιστά την εκπαίδευση σε χρηματοοικονομικά, ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά θέματα επιδιώξιμη και βιώσιμη με την πάροδο του χρόνου.

- Τα διαθέσιμα εμπειρικά στοιχεία δείχνουν ότι η αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων χρηματοοικονομικής, ασφαλιστικής και συνταξιοδοτικής εκπαίδευσης εξαρτάται καθοριστικά από την "ποιότητα" των ίδιων των δραστηριοτήτων, όπως συμβαίνει σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης.

- Προκειμένου να διασφαλιστεί η συνολική βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της παροχής χρηματοοικονομικής, ασφαλιστικής και συνταξιοδοτικής εκπαίδευσης, η Επιτροπή για τον Σχεδιασμό και τον Συντονισμό Δράσεων Χρηματοοικονομικής Εκπαίδευσης θα συνεργαστεί, αφενός, με τα θεσμικά όργανα και τους φορείς που απαρτίζουν την ίδια την Επιτροπή και, αφετέρου, με τους φορείς, δημόσιους και ιδιωτικούς, που εκτός της Επιτροπής θα προωθήσουν πρωτοβουλίες χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στον τομέα της ασφάλισης και των συντάξεων.

Σύμφωνα με το όραμα της εθνικής στρατηγικής που εκπονήθηκε από την Επιτροπή, ο Υπουργός Οικονομίας, σε συνεννόηση με τον Υπουργό Παιδείας Πανεπιστημίων και Έρευνας, ενέκρινε ένα πρόγραμμα που περιλαμβάνει τις κύριες πρωτοβουλίες για την τριετία 2021-2023, αφού άκουσε τη θετική γνώμη του Κοινοβουλίου.

Πολωνία

Το αδιαμφισβήτητο πλεονέκτημα του **τομέα των ΜΚΟ στην Πολωνία** είναι η εγγύτητα, η πρόσβαση και η εμπιστοσύνη των ωφελούμενων στις παρεχόμενες υπηρεσίες και η επίγνωση των αναγκών της κοινότητας.

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με τη μελέτη που εκπόνησε η Ένωση Klon/Jawor με τίτλο *Αποτύπωση υφιστάμενης κατάστασης των μη-κυβερνητικών οργανισμών 2021*[34], οι ΜΚΟ στην Πολωνία, καθώς και αυτές που επικεντρώνονται στην καταπολέμηση των έμφυλων θεμάτων, συμπεριλαμβανομένης της φτώχειας, αντιμετωπίζουν τις ακόλουθες προκλήσεις:

ο Δυσκολία εξασφάλισης χρηματοδοτήσεων για δραστηριότητες και εξοπλισμό.

ο Περίπλοκες διαδικασίες για τη χρήση χρηματοδότησης από ιδρύματα και χορηγούς.

ο Υπερβολικά εκτεταμένη γραφειοκρατία στη δημόσια διοίκηση.

34 Association Klon/Jawor (2021), Kondycja Organizacji Pozarządowych- najważniejsze fakty. https://api.ngo.pl/media/get/176021

Επιπλέον, οι οργανώσεις συχνά εξειδικεύονται σε ένα πολύ συγκεκριμένο πεδίο, γεγονός που εμποδίζει την ανάπτυξη και υποστήριξη ενός ευρύτερου κοινού με συγκεκριμένα θέματα.

Οι προκλήσεις αυτές έχουν άμεσο αντίκτυπο στην κλίμακα και το εύρος των προγραμμάτων που υλοποιούν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και στην ικανότητά τους να στηρίζουν όσους έχουν ανάγκη και τη δυνατότητα να αναπτύσσουν νέες εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες. Συχνά οι οργανώσεις πρέπει να επικεντρωθούν στη διατήρηση της καθημερινής τους παρουσίας λόγω της υλοποίησης βραχυπρόθεσμων προγραμμάτων αντί της παροχής μακροπρόθεσμης υποστήριξης στους πιο δυσπρόσιτους επωφελούμενους ομάδας-στόχου.

Επίσης, είναι αξιοσημείωτο ότι δεν δίνεται ακόμη επαρκής προσοχή στην εφαρμογή πρωτοβουλιών χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, ιδίως όταν πρόκειται για την καταπολέμηση της φτώχειας.

3.6 Η βελτίωση των δεξιοτήτων των ΜΚΟ ή/και των ενδιαφερομένων φορέων για την παροχή βοήθειας στα κορίτσια, τις νεαρές γυναίκες και τα άτομα που κινδυνεύουν να περιθωριοποιηθούν.

Με βάση τις πληροφορίες που παρατέθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια της παρούσας έκθεσης, θα ήταν σημαντικό για τις ΜΚΟ και τους ενδιαφερόμενους φορείς να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους σχετικά με:

- **- Την ευαισθητοποίηση, διερεύνηση και κατανόηση του φαινομένου των κοριτσιών/γυναικών που βιώνουν ή κινδυνεύουν από φτώχεια ή/και κοινωνικό αποκλεισμό,** συμπεριλαμβανομένων των διατομεακών ταυτοτήτων τους, των πολλαπλών ευάλωτων καταστάσεων, καθώς και των βαθύτερων αιτιών και συνεπειών της περιθωριοποίησης.

- Την ανάπτυξη και υλοποίηση πρωτοβουλιών **με γνώμονα το φύλο** αντί για δραστηριότητες/πολιτικές που δεν λαμβάνουν υπόψη το φύλο για τα κορίτσια/γυναίκες που κινδυνεύουν από τη φτώχεια και την περιθωριοποίηση. Η ομάδα-στόχος θα επωφεληθεί από πρακτικές γνώσεις σχετικά με την καθημερινή διαχείριση των οικονομικών πόρων και τον μακροπρόθεσμο χρηματοοικονομικό σχεδιασμό. Η χρηματοοικονομική εκπαίδευση είναι ένας εύκολα διαθέσιμος και οικονομικά αποδοτικός τρόπος για την καταπολέμηση της κληρονομικότητας της φτώχειας. Οι πρωτοβουλίες θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνουν εξειδικευμένες και επικαιροποιημένες γνώσεις σχετικά με χρηματοοικονομικά προϊόντα και θέματα, αποτελεσματική επικοινωνία σε σχέση με τα δικαιώματα των πελατών και έξυπνες αγορές.

- **Την συμπερίληψη στοιχείων χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης σε άλλα προγράμματα και πρωτοβουλίες,** π.χ. επαγγελματική ανάπτυξη, μαθήματα απασχόλησης, μαθήματα επαγγελματικής κατάρτισης, μαθήματα ψυχολογίας, νομικά μαθήματα και εισαγωγή σε μαθήματα επιχειρηματικότητας.

- **Την προάσπιση και προώθηση** των δικαιωμάτων των κοριτσιών/γυναικών που κινδυνεύουν από τη φτώχεια και την περιθωριοποίηση.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τον χρηματοοικονομικό αλφαβητισμό των γυναικών[35], θα ήταν σημαντικό να ενισχυθούν οι δεξιότητές τους σχετικά με:

- Οι ανάγκες και τα κενά των κοριτσιών/γυναικών στον χρηματοοικονομικό αλφαβητισμό, συμπεριλαμβανομένων των γνώσεων, της αυτοπεποίθησης και του ενδιαφέροντός τους για την αντιμετώπιση και την διαχείριση χρηματοοικονομικών ζητημάτων και χρηματοοικονομικών στρατηγικών για το μέλλον, καθώς και η πρόσβασή τους σε πληροφορίες και η χρήση χρηματοοικονομικών προϊόντων/ υπηρεσιών.

- Τα εμπόδια που μπορεί να αντιμετωπίζουν τα κορίτσια/γυναίκες όσον αφορά την πρόσβαση στη χρηματοοικονομική εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών προτύπων που μπορεί να περιορίζουν τις ευκαιρίες των γυναικών, των διαφορών μεταξύ των δύο φύλων όσον αφορά την πρόσβαση και τη συμμετοχή στην εκπαίδευση, την απασχόληση/επιχειρηματικότητα και τις επίσημες χρηματοοικονομικές αγορές, καθώς και των πολιτιστικών, κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων που μπορεί να περιορίζουν την ικανότητα των γυναικών να παρακολουθούν μαθήματα, να εφαρμόζουν τις γνώσεις τους και να ενεργούν ανεξάρτητα.

Ως προς αυτό, οι συστάσεις του Ιταλικού Συμβουλίου σχετικά με τον οικονομικό αλφαβητισμό για τις χώρες εταίρους έχουν ως εξής:

1. **Υιοθέτηση και εφαρμογή εθνικών στρατηγικών για την προώθηση μιας βιώσιμης και συντονισμένης προσέγγισης του χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού,** η οποία αναγνωρίζει τη σημασία του χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού και καθορίζει το πεδίο εφαρμογής του σε εθνικό επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη τις διαπιστωμένες εθνικές ανάγκες και ελλείψεις.

2. **Να βασίζουν τις στρατηγικές χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού** σε σχετικά δεδομένα και αναλύσεις που συλλέγονται και διεξάγονται πριν από την έγκριση της εθνικής στρατηγικής για τον καθορισμό των προτεραιοτήτων και των στόχων της, και περιοδικά μετά την έγκριση για την τροποποίηση της εθνικής στρατηγικής και τη διασφάλιση ότι εξακολουθεί να είναι σχετική και επικαιροποιημένη.

3. **Εξασφάλιση συμμετοχής φορέων του ιδιωτικού και του μη κερδοσκοπικού τομέα,** συμπεριλαμβανομένων, για παράδειγμα, παρόχων χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, οντοτήτων των οποίων η οικονομική δραστηριότητα συνίσταται στην παροχή υπηρεσιών χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού, εταιρειών του μη χρηματοοικονομικού τομέα, επαγγελματικών ενώσεων του χρηματοοικονομικού τομέα, μη κυβερνητικών οργανώσεων, ομάδων καταναλωτών, εργατικών σωματείων, ερευνητικών ιδρυμάτων, ενώσεων εκπαιδευτικών και ενώσεων γονέων.

4. **Να υποστηρίξουν όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς** λαμβάνοντας

35 Ινστιτούτο Χρηματοοικονομικού Αλφαβητισμού *Οι πιθανές προκλήσεις* https://www.gfli.gr/omades-end0iaferontos/gunaikes/#1531494352413-471a8ef1-863a

αποτελεσματικά μέτρα για τη διευκόλυνση του συντονισμού, την αναποτελεσματική χρήση των πόρων ή τη σύγκρουση συμφερόντων και να διασφαλίσουν ότι όλοι οι σχετικοί αποδέκτες έχουν πρόσβαση σε προγράμματα χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού. Με τη συμμετοχή τους, οι ενδιαφερόμενοι φορείς του ιδιωτικού και μη κερδοσκοπικού τομέα θα πρέπει να προσδιορίσουν τα σχετικά ζητήματα χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού και να τα αντιμετωπίσουν σύμφωνα με τις προτεραιότητες. Τα θέματα αυτά περιλαμβάνουν: πρόσβαση και χρήση των χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών του επίσημου τομέα, συμπεριλαμβανομένων των ψηφιακών, προγραμματισμό και διαχείριση των χρηματοοικονομικών βραχυπρόθεσμα, αποταμίευση και επένδυση, διαχείριση πιστώσεων, προγραμματισμό και αποταμίευση για συνταξιοδότηση, διαχείριση κινδύνων και ασφάλιση.

5. **Εντοπισμός των σχετικών ομάδων-στόχων** (target groups) και παροχή αποτελεσματικών πρωτοβουλιών προς αυτές, λαμβάνοντας υπόψη: την ευρεία ποικιλία πολιτιστικών, θρησκευτικών και κοινωνικοοικονομικών παραγόντων που μπορούν να επηρεάσουν τον οικονομικό αλφαβητισμό και την ευημερία των εν λόγω ομάδων- τα δυνητικά οφέλη των προγραμμάτων για τον οικονομικό αλφαβητισμό που ανταποκρίνονται στις συγκεκριμένες ευκαιρίες και προτιμήσεις τους- και τη σημασία που αντιπροσωπεύει η έκθεση σε σχετικά προγράμματα σε νεαρή ηλικία και η συνεχής συμμετοχή τους καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους.

6. Να εξετάσουν τη σημασία των δεξιοτήτων χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού για τις σημερινές και τις επόμενες γενιές της **νεολαίας**, προκειμένου να τις βοηθήσουν να αντιμετωπίσουν τις χρηματοοικονομικές προκλήσεις που είναι τυπικές για την ηλικία τους.

7. Να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες άλλων **ειδικών ομάδων-στόχων** που αφορούν, ανάλογα με την περίπτωση:

– γυναίκες,

– μικρομεσαίους και μικροεπιχειρηματίες,

– μετανάστες και πρόσφυγες,

– ηλικιωμένους,

– άλλες ευάλωτες ομάδες.

3.7 Πρωτοβουλίες, έργα και προγράμματα που υλοποιούνται στην Ευρωπαϊκή Ένωση για ευάλωτα κορίτσια και νεαρές γυναίκες

Τα έργα και τα προγράμματα που υλοποιούνται στις χώρες εταίρους από ιδρύματα, φορείς και άλλους οργανισμούς που σχετίζονται με την εκπαίδευση στην ορθή οικονομική διαχείριση επικεντρώνονται στη διεύρυνση των γνώσεων των νέων για

τα προσωπικά οικονομικά, στην ανάπτυξη των κατάλληλων συνηθειών τους σχετικά με τη διαχείριση των προσωπικών οικονομικών και στην ενθάρρυνσή τους να θέτουν χρηματοοικονομικούς στόχους από νεαρή ηλικία. Οι πρωτοβουλίες καλύπτουν διάφορα θέματα ανάλογα με την ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο των αποδεκτών.

Ελλάδα

Τίτλος έργου	Youth Finance Academy (YFA) [Ακαδημία Οικονομίας για τη Νεολαία – YFA]
Τομείς ενδιαφέροντος	Ενημερωμένες χρηματοοικονομικές αποφάσεις Χρηματοοικονομικός αλφαβητισμός
Πλαίσιο και σκοπός	Το YFA είναι ένα Erasmus+ KA2 έργο πραγματοποιείται από μια διακρατική σύμπραξη, με τη συμμετοχή της ελληνικής μη κυβερνητικής οργάνωσης "Όμιλος Επιχειρηματικότητας και Κοινωνικής Οικονομίας". Ομάδα στόχος: νέοι/-ες που ζουν σε συνθήκες στέρησης ή αντιμετωπίζουν δύσκολες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες.
Καλυπτόμενες ανάγκες	Εξοπλισμός νέων και των νέων επιχειρηματιών με την τεχνογνωσία και τις ικανότητες που είναι απαραίτητες για να λαμβάνουν ορθές χρηματοοικονομικές αποφάσεις σε προσωπικό και επαγγελματικό επίπεδο, να διασφαλίζουν τα δικά τους μέσα διαβίωσης και να γίνονται οικονομικά καταρτισμένοι πολίτες με αυτοπεποίθηση.
Περιγραφή πρακτικής	Ανάπτυξη καινοτόμων εκπαιδευτικών εργαλείων για τον οικονομικό αλφαβητισμό.
Πρόκληση και καινοτομία	Η πανδημία COVID-19 επιδείνωσε τις υφιστάμενες και μακροχρόνιες υγειονομικές, κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες στις κοινωνίες μας και αύξησε τα εμπόδια για τους νέους που αντιμετωπίζουν δύσκολες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Η YFA θα: - θα δημιουργήσει ένα διατομεακό δίκτυο οικονομικών εμπειρογνωμόνων (από τον δημόσιο, τον ιδιωτικό και τον μη κερδοσκοπικό τομέα), - θα βοηθήσει τους εργαζόμενους στον τομέα της νεολαίας να εμβαθύνουν τις γνώσεις τους σχετικά με τον χρηματοοικονομικό αλφαβητισμό και να γίνουν εκπαιδευτές χρηματοοικονομικών θεμάτων, - θα σχεδιάσουν υψηλής ποιότητας μαθησιακά περιβάλλοντα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης για τους/τις νέους/-ες και τους/τις νέους/-ες επιχειρηματίες.
Σχετικοί χρήσιμοι σύνδεσμοι	https://ekogreece.com/ka205-youth-finance-academy/

Τίτλος έργου	Μαθήματα Οικονομίας
Τομείς ενδιαφέροντος	Χρηματοοικονομικός αλφαβητισμός Προσωπική διαχείριση οικονομικών Επιχειρηματικότητα

Πλαίσιο και σκοπός	Το έργο Μαθήματα Οικονομίας με φορέα υλοποίησης τη ΜΚΟ "Women on Top" με στόχο την καταπολέμηση του οικονομικού αναλφαβητισμού των γυναικών στην Ελλάδα. Η πρώτη φάση του έργου χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα "Active Citizens Fund" (ΕΕΑ Grants). Μετά την ολοκλήρωση της επιχορήγησης, το Women on Top πήρε την απόφαση να συνεχίσει το έργο με χρηματοδότηση από την "Παπαστράτος ΑΒΕΣ" και σε συνεργασία με το πρακτορείο μέσων ενημέρωσης "αθηΝΕΑ". Ομάδες-στόχοι: - ενήλικες γυναίκες (>18 ετών) - εκπαιδευτές/εκπαιδευτές ενηλίκων
Καλυπτόμενες ανάγκες	Το έργο αποσκοπεί στην κάλυψη των ακόλουθων αναγκών και βοηθά τις γυναίκες να: - λαμβάνουν καλύτερες οικονομικές αποφάσεις για το μέλλον το δικό τους και της οικογένειάς τους, - βελτιώσουν τις προοπτικές διαβίωσής τους, εξοφλώντας τα χρέη τους και δημιουργώντας ένα βιώσιμο οικονομικό σχέδιο, - ανεξαρτητοποιηθούν οικονομικά από δυνητικά καταχρηστικές επαγγελματικές ή διαπροσωπικές σχέσεις, - να δημιουργήσουν και να διαχειριστούν αποτελεσματικότερα τις δικές τους επιχειρήσεις..
Περιγραφή πρακτικής	Βελτίωση του χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού των γυναικών μέσω της κατάρτισης εκπαιδευτών/εκπαιδευτών ενηλίκων, οι οποίοι στη συνέχεια θα είναι σε θέση να εκπαιδεύουν έως και 80 γυναίκες ετησίως και να τις υποστηρίζουν ώστε να αναλάβουν οι ίδιες την οικονομική τους ζωή με αυτοπεποίθηση. Επιπλέον, μέσω του έργου, η Women on Top παρήγαγε το απαραίτητο εκπαιδευτικό υλικό και διεξήγαγε έρευνα σχετικά με το επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού των γυναικών στην Ελλάδα. Εκτός από την κατάρτιση των εκπαιδευτών ενηλίκων, υλοποιείται μηνιαίως διαδραστική διαδικτυακή κατάρτιση για γυναίκες. Ο πιο πρόσφατος κύκλος κατάρτισης διάρκειας 9 μηνών ολοκληρώθηκε τον Δεκέμβριο του 2022 και σε αυτόν συμμετείχαν 100 γυναίκες.
Πρόκληση και καινοτομία	Το έργο στοχεύει στην υποστήριξη κυρίως γυναικών από υποβαθμισμένες περιοχές, άνεργων γυναικών, γυναικών με χαμηλό εισόδημα, εργαζομένων γυναικών κ.λπ.
Σχετικοί χρήσιμοι σύνδεσμοι	https://womenontop.gr/financial-literacy-eea-grants/ https://www.activecitizensfund.gr/ergo/mathimata-oikonomias/

Τίτλος έργου	ParentBank – enhancing the social inclusion of low-income single parents [ΓονεϊκήΤράπεζα – Ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης των μονογονεϊκών οικογενειών με χαμηλό εισόδημα]
Τομείς ενδιαφέροντος	Ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας Επιχειρηματικότητα Καθεστώς απασχόλησης
Πλαίσιο και σκοπός	Διευκόλυνση της ένταξης στην αγορά εργασίας των μονογονεϊκών οικογενειών με χαμηλό εισόδημα και ανάπτυξη των δεξιοτήτων και του επιχειρηματικού τους πνεύματος που δύναται να βελτιώσει το καθεστώς απασχόλησής τους.

Καλυπτόμενες ανάγκες	Το έργο αποσκοπεί στην κάλυψη των ακόλουθων αναγκών και στην παροχή βοήθειας στους μονογονείς μέσω: - της προώθησης της πρόσβασής τους σε υπηρεσίες φροντίδας παιδιών και άλλες υπηρεσίες τις οποίες μπορεί να μην μπορούν να εξασφαλίσουν, μέσω της τράπεζας χρόνου (time-banking) δηλαδή, οι μονογονείς θα μπορούν να προσφέρουν υπηρεσίες με αντάλλαγμα την απόκτηση πρόσβασης σε υπηρεσίες τις οποίες δεν έχουν τη δυνατότητα να εξασφαλίσουν, - της βελτίωσης των δεξιοτήτων τους όσον αφορά την εργασιακή απασχόληση και την επιχειρηματικότητα.
Περιγραφή πρακτικής	Το έργο έχει αναπτύξει: - Πρόγραμμα κατάρτισης για επαγγελματίες που υποστηρίζουν μονογονεϊκές οικογένειες, σε θέματα γραμματισμού, αριθμητισμού, επιχειρηματικότητας και ψηφιακών δεξιοτήτων, - Πρόγραμμα κατάρτισης για την ανάπτυξη του γραμματισμού, του αριθμητισμού, των ψηφιακών ικανοτήτων, του αισθήματος πρωτοβουλίας και των επιχειρηματικών δεξιοτήτων των μονογονεϊκών οικογενειών με χαμηλή ειδίκευση, - Οδηγός για την ανάπτυξη επιχειρηματικού σχεδίου & στρατηγικής βιωσιμότητας τράπεζας χρόνου, - Οδηγός για τη δημιουργία και την πιλοτική εφαρμογή τράπεζας χρόνου για μονογονεϊκές οικογένειες, - Στρατηγική διομότιμης προσέγγισης
Πρόκληση και καινοτομία	Οι μονογονεϊκές οικογένειες, με τους περισσότερους μονογονείς να είναι γυναίκες, έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να ζουν σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Οι γυναίκες επηρεάζονται περισσότερο, καθώς αποτελούν σχεδόν το 85% όλων των μονογονέων στην ΕΕ. Συγκεκριμένα, οι νεότερες μητέρες και οι γυναίκες με μικρά παιδιά είναι η λιγότερο εργασιακά απασχολούμενη ομάδα γονέων, ενώ όσο χαμηλότερο είναι το μορφωτικό επίπεδο της μητέρας, τόσο πιο πιθανό είναι να είναι φτωχή. Επιπλέον, η ύπαρξη εργασίας δεν εγγυάται μια αξιοπρεπή ζωή ή τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, καθώς απαιτείται μεγαλύτερη προσπάθεια από τους μονογονείς να αποκτήσουν καλύτερες δεξιότητες με σκοπό να διευκολυνθεί η πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας. Η καινοτομία του έργου έγκειται στη χρήση της έννοιας της τράπεζας χρόνου και της προσέγγισης των ομάδων αυτοβοήθειας.=
Σχετικοί χρήσιμοι σύνδεσμοι	https://www.kmop.gr/projects-vf/parentbank-enhancing-the-social-inclusion-of-low-income-single-parents/

Ιταλία

Τίτλος έργου	D2 – Donne al Quadrato [Γ2 - Γυναίκες στο Τετράγωνο]
Τομείς ενδιαφέροντος	Οικογενειακός προϋπολογισμός Αποταμίευση Ενημερωμένος δανεισμός (smart lending) Δικαιώματα πελατών Διαχείριση κληρονομιάς Ασφάλεια πληροφοριών Ψυχολογία χρημάτων/κίνητρο Καθορισμός χρηματοοικονομικών στόχων

Πλαίσιο και σκοπός	Το D2 – Donne al Quadrato είναι ένα μη κερδοσκοπικό έργο χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού και κοινωνικής ένταξης που σχεδιάστηκε από γυναίκες και είναι αφιερωμένο κυρίως στις γυναίκες, εξ ου και το όνομά του. Μια ομάδα εργασίας 80 εθελοντών που δραστηριοποιούνται σε όλη την Ιταλία και παρέχουν γνώσεις και δεξιότητες, που απέκτησαν κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας στον κόσμο των οικονομικών και άλλων επαγγελμάτων (λογιστές, δικηγόροι, εργασιακοί σύμβουλοι, επιχειρηματίες, ψυχολόγοι), για να βοηθήσουν άλλες γυναίκες να μάθουν πώς να διαχειρίζονται τα χρήματά τους χωρίς να αναθέτουν τη διαχείριση σε άλλους, να αποτρέπουν την οικονομική βία και να αναλαμβάνουν ρόλο συνειδητοποιημένων πρωταγωνιστριών όσον αφορά τις επιλογές της ζωής τους, τόσο σε ιδιωτικό όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο.
Καλυπτόμενες ανάγκες	Πορεία ευαισθητοποίησης προς την οικονομική ανεξαρτησία, η οποία αποσκοπεί στην απόκτηση βασικών οικονομικών, χρηματοοικονομικών και περιουσιακών δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες για τη σωστή διαχείριση του οικογενειακού προϋπολογισμού. Εντοπισμός εργαλείων για την αντιμετώπιση της παγίδας της δυσαναλογίας μεταξύ εσόδων και εξόδων στην καθημερινή οικονομική δραστηριότητα, τη διατήρηση του ύψους του χρέους υπό έλεγχο και την ενθάρρυνση της αναγνώρισης των πραγματικών ατομικών και οικογενειακών αναγκών και, συνεπώς, την επίτευξη των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων στόχων του ατόμου, καθώς και την υψηλότερη συσσώρευση συνταξιοδότησης.
Περιγραφή πρακτικής	Το έργο χωρίζεται σε 4 εκπαιδευτικές ενότητες με στόχο την παροχή γνώσεων και καλλιέργεια δεξιοτήτων σε θέματα οικονομικής, χρηματοοικονομικής, επιχειρηματικής και επαγγελματικής ανάπτυξης από την οπτική της δια βίου μάθησης. Τα μαθήματα διδάσκονται δια ζώσης σε όλη τη χώρα και διαδικτυακά μέσω διαδραστικών εικονικών αιθουσών διδασκαλίας, και είναι δυνατή η εγγραφή καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, ενώ το πρόγραμμα ενημερώνεται περιοδικά με νέες ημερομηνίες. Οι δωρεάν πρωτοβουλίες χρηματοδοτούνται από δήμους, περιφέρειες, εμπορικά επιμελητήρια και ιδρύματα, ενώ παρέχονται σε συνεργασία με τοπικές αρχές, ενώσεις γυναικών και κέντρα κατά της βίας.
Πρόκληση και κανοτομία	Οι τέσσερις βασικοί στόχοι: 1. Προώθηση της ισότητας των φύλων και της ενδυνάμωσης των γυναικών και των κοριτσιών για την ενεργό οικονομική ιδιότητα του πολίτη με την κάλυψη του χάσματος μεταξύ των φύλων όσον αφορά τις χρηματοοικονομικές γνώσεις και δεξιότητες και την ενθάρρυνση των νέων γυναικών να επιδιώξουν κατάρτιση και επαγγελματική σταδιοδρομία σε τομείς STEM (Φυσικές Επιστήμες, την Τεχνολογία, την Επιστήμη των Μηχανικών και τα Μαθηματικά). 2. Προώθηση συνειδητών οικονομικών, χρηματοοικονομικών, επιχειρηματικών και επαγγελματικών επιλογών με στόχο την οικονομική ανεξαρτησία και την προσωπική και εργασιακή ολοκλήρωση, οι οποίες είναι θεμελιώδεις για την ατομική παρούσα και μελλοντική ευημερία, αλλά και ουσιαστική συμβολή στην οικονομική και βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας. 3. Πρόληψη της οικονομικής βίας μέσω της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης που συμβάλλει στην αναγνώρισή της και στην αντιμετώπισή της, και υποστήριξη των θυμάτων οικονομικής κακοποίησης ώστε να γνωρίζουν τα βήματα που μπορούν να λάβουν για να ανακτήσουν την οικονομική τους ανεξαρτησία. 4. Αντιμετώπιση εθισμών που δεν σχετίζονται με ουσίες, όπως ο τζόγος και τα καταναγκαστικά ψώνια, και ενθάρρυνση της σωστής διαχείρισης των αποταμιεύσεων για να αποφευχθεί η δημιουργία υπερχρέωσης.
Σχετικοί χρήσιμοι σύνδεσμοι	https://www.gltfoundation.com/donne-al-quadrato/

Τίτλος έργου	S.A.V.E. – Financial education on tour [S.A.V.E. – Χρηματοοικονομική εκπαίδευση σε περιοδεία]
Τομείς ενδιαφέροντος	Οικογενειακός προϋπολογισμός Αποταμίευση Ενημερωμένος δανεισμός (smart lending) Δικαιώματα πελατών Διαχείριση κληρονομιάς Ασφάλεια πληροφοριών Ψυχολογία χρημάτων/κίνητρο Καθορισμός χρηματοοικονομικών στόχων
Πλαίσιο και σκοπός	Το έργο αποσκοπεί στη δημιουργία καταρτιστικής πορείας στα πολυμέσα, εκπαιδευτικών εργαστηρίων και εφαρμογών αφιερωμένων στη χρηματοοικονομική εκπαίδευση, την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και την κυκλική οικονομία, που θα είναι διαθέσιμη διαδικτυακά μέσω εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.
Καλυπτόμενες ανάγκες	Διαμόρφωση τιμών, πληθωρισμός, κερδοσκοπία. Λέξεις που επαναλαμβάνονται στην καθημερινότητα της ενημέρωσης, αλλά των οποίων το νόημα συχνά αγνοούμε. Αυτό το μάθημα έχει ως στόχο να βοηθήσει τα παιδιά να εξοικειωθούν με οικονομικές έννοιες που φαίνονται μακρινές, που υποβιβάζονται σε θεωρίες, αλλά στην πραγματικότητα έχουν απτό αντίκτυπο στην καθημερινή ζωή.
Περιγραφή πρακτικής	Μπορούμε να μιλήσουμε για την χρηματοοικονομική εκπαίδευση οργανώνοντας μια περιοδεία σε στάδια; Ναι, διότι ο πολιτισμός και η γνώση μπορούν να φτάσουν σχεδόν σε όλους, κάνοντας ένα ταξίδι, το οποίο θα μπορούσε να γίνει και εικονικό, για να συναντήσουμε ανθρώπους σε διάφορα μέρη και πόλεις. Το Μουσείο Αποταμίευσης MdR παρουσίασε και εγκαινίασε το ταξίδι του κατά τη διάρκεια του 2019. Σκοπός της πρωτοβουλίας ήταν να ενεργοποιήσει χιλιάδες μαθητές, οι οποίοι είχαν τη δυνατότητα να επιβιβαστούν σε ένα φουτουριστικό φορτηγό εξοπλισμένο ως εργαστήριο πολυμέσων, αποτελούμενο από παιχνίδια, περιεχόμενο, πρακτικές εμπειρίες και εξ αποστάσεως μάθηση. Το S.A.V.E. είναι ένα ταξιδιωτικό πρόγραμμα που ασχολείται με θέματα εξοικονόμησης αλλά και ένα ακρωνύμιο που υποδηλώνει τους στόχους της πρωτοβουλίας: Sustainability, Action, Journey, Experience [Βιωσιμότητα, Δράση, Ταξίδι, Εμπειρία]. Υπάρχουν τρία συγκεκριμένα και δωρεάν μαθήματα για κάθε σχολικό κύκλο, το καθένα χωρισμένο σε βίντεο, εφαρμογές και εργαστήρια που ενθαρρύνουν την απόκτηση ενάρετων συμπεριφορών για ένα ταξίδι προς ένα βιώσιμο μέλλον, που θα γίνει από κοινού. Κάθε μάθημα ξεκινά με την προβολή δύο ταινιών που προέρχονται από τη συλλογή του Μουσείου Αποταμίευσης MdR και δύο ταινιών που γυρίστηκαν ειδικά κατά τη διάρκεια του εικονικού μαθήματος. Στη συνέχεια, οι μαθητές μπορούν να δοκιμάσουν τις έννοιες που μόλις έμαθαν με μια εφαρμογή παιχνιδιού, η οποία αναπτύχθηκε σε τρεις εκδόσεις, μία για κάθε σχολικό κύκλο. Τέλος, μπορούν να διασκεδάσουν με ένα εργαστήριο που ζητά τη δημιουργικότητά τους πάνω στο θέμα του συγκεκριμένου μαθήματος.

Πρόκληση και κανοτομία	Σε έναν μεταβαλλόμενο κόσμο που πειραματίζεται με διαφορετικούς τρόπους ανθρώπινης σύνδεσης και αλληλεπίδρασης, το Μουσείο Αποταμίευσης και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) επιλέγουν έναν νέο τρόπο για να ξεκινήσουν το ταξίδι και να συνοδεύσουν τους νέους στη συνειδητή χρήση των χρηματοοικονομικών και περιβαλλοντικών πόρων. Έτσι, γεννήθηκε το S.A.V.E. Virtual Tour 2021 [Εικονική Περιοδεία S.A.V.E. 2021]: ένα εξ ολοκλήρου ψηφιακό ταξίδι στο οποίο τα αγόρια και τα κορίτσια μπορούν να εξερευνήσουν τα θέματα της διαχείρισης χρημάτων, της βιωσιμότητας και της κυκλικής οικονομίας μέσα από μια διαδραστική πορεία που αποτελείται από βίντεο, εφαρμογές και εργαστήρια.
Σχετικοί χρήσιμοι σύνδεσμοι	https://www.savetour.it/

Τίτλος έργου	Financial education for youngsters [Χρηματοοικονομική εκπαίδευση για νέους/-ες]
Τομείς ενδιαφέροντος	Οικογενειακός προϋπολογισμός Αποταμίευση Ενημερωμένος δανεισμός (smart lending) Δικαιώματα πελατών Διαχείριση κληρονομιάς Ασφάλεια πληροφοριών Ψυχολογία χρημάτων/κίνητρο Καθορισμός χρηματοοικονομικών στόχων
Πλαίσιο και σκοπός	Εκπαίδευση για νέους/-ες
Καλυπτόμενες ανάγκες	Εκπαίδευση για την υπεύθυνη χρήση των χρημάτων σε μια μεταβαλλόμενη οικονομία.
Περιγραφή πρακτικής	Μπορείτε να μιλήσετε σε 10χρονα παιδιά για την οικονομική εκπαίδευση μέσω της ανάγνωσης ενός βιβλίου. Για παράδειγμα, με το πρόγραμμα "Fairy Tales and Money 2" [Η Έννοια των Χρημάτων στα Παραμύθια 2], το Πανεπιστήμιο του Μιλάνου Bicocca, η FEduF, η PANDORA και η FarEconomia δημιούργησαν ένα έργο από το οποίο γεννήθηκε ένα δωρεάν, εύκολα προσβάσιμο βιβλίο που μπορεί οποιοσδήποτε να κατεβάσει, που παρουσιάζει δημοφιλές υλικό. Το "Genny Topopizza, Trudy la tartaruga" [Genny το ποντίκι της πίτσας, Trudy η χελώνα] είναι ένα βιβλίο που δημιουργήθηκε από μια διεπιστημονική ομάδα εμπειρογνωμόνων και ακαδημαϊκών και έχει ως στόχο να αναπτύξει το ενδιαφέρον για τα οικονομικά και τα χρηματοοικονομικά, προκειμένου να εξηγήσει στα παιδιά ορισμένους βασικούς όρους (π.χ. τι είναι οι αποταμιεύσεις, η οικονομική εκπαίδευση, η ανισότητα, η αλληλεγγύη, η βιώσιμη χρηματοδότηση κ.λπ.) μέσω της ανάγνωσης παραμυθιών και μύθων που μελετώνται επί τούτου.

Πρόκληση και κανοτομία	Μέσα από παραμύθια, μύθους και ασκήσεις που μελετήθηκαν από επιτροπή εμπειρογνωμόνων και προβληματισμούς πανεπιστημιακών ερευνητών, το έργο στοχεύει να φέρει τα μικρότερα παιδιά πιο κοντά στην υπεύθυνη χρήση των χρημάτων και να τα εξοικειώσει με τις "λέξεις της οικονομίας". Ο τόμος ασχολείται επίσης με τρέχοντα ζητήματα που σχετίζονται με τις οικονομικές διαδικασίες και συγκεκριμένα γεγονότα που έχουν χαρακτηρίσει ή χαρακτηρίζουν την Ιταλία (η κατάσταση έκτακτης ανάγκης στο πλαίσιο του COVID-19, τα δίκτυα της παγκόσμιας οικονομίας, η βιώσιμη χρηματοδότηση κ.λπ.)
Σχετικοί χρήσιμοι σύνδεσμοι	https://www.feduf.it/content/favole-e-fiabe-per-educare-alluso-responsabile-del-denaro

Πολωνία

Τίτλος έργου	BAKCYL – Bankowcy dla Edukacji Finansowej Dzieci i Młodzieży [BAKCYL – Τραπεζικοί υπάλληλοι για την Χρηματοοικονομική Εκπαίδευση των Παιδιών και των Νέων]
Τομείς ενδιαφέροντος	Το "BAKCYL" υλοποιείται από το Τραπεζικό Ινστιτούτο της Βαρσοβίας (WIB). Ο κύριος στόχος είναι να αυξηθεί το επίπεδο των χρηματοοικονομικών γνώσεων και να δημιουργηθούν συνήθειες για τη διαχείριση των χρημάτων μεταξύ των παιδιών και των νεαρών ενηλίκων. Υπάλληλοι διαφόρων τραπεζών εργάζονται εθελοντικά σε σχολεία και υλοποιούν εργαστήρια και εκπαιδεύσεις. Το έργο αποτελεί μέρος ενός από τα μεγαλύτερα προγράμματα μη τυπικής χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη, του "Bankers for Education" [Τραπεζικοί υπάλληλοι για την Παιδεία]. Εφαρμόζεται από το 2013 σε συνεργασία με φορείς του τραπεζικού τομέα, δημόσιους φορείς και τοπικές κυβερνήσεις. Το έργο αναγνωρίστηκε από το Συμβούλιο Χρηματοοικονομικής Εκπαίδευσης για την ιδιαίτερη συμβολή του στην ανάπτυξη των χρηματοοικονομικών ικανοτήτων της κοινωνίας. Εκπαιδευτικοί στόχοι: - Εμπλουτισμός του προγράμματος σπουδών με ενδιαφέρουσες και διαδραστικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες στον τομέα των πρακτικών οικονομικών θεμάτων. Οι δραστηριότητες του προγράμματος είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες και τις προσδοκίες των μαθητών και υλοποιούνται με τη συμμετοχή διδακτικά εκπαιδευμένων τραπεζικών υπαλλήλων/πρακτόρων - εθελοντών, - Επέκταση του εκπαιδευτικού περιεχομένου των μαθητών με τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες στον τομέα των οικονομικών, της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο και της επιχειρηματικότητας - απαραίτητες για την επιτυχή λειτουργία σε μια σύγχρονη, βασισμένη στη γνώση κοινωνία, - Εισαγωγή των μαθητών στον κόσμο των καθημερινών οικονομικών, ώστε να μπορούν να επιλέξουν τις κατάλληλες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες για τον εαυτό τους στην αρχή της ενηλικίωσης και να διασφαλίσουν τις ανάγκες τους για το μέλλον.
Πλαίσιο και σκοπός	Η ομάδα-στόχος είναι κυρίως νέοι που φοιτούν σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δηλαδή οι ηλικίες ομάδες 15-19 ετών, και παιδιά που είναι στο δημοτικό. Σχεδόν 900,000 παιδιά και νέοι/-ες ενήλικες και 17.500 εκπαιδευτικοί έχουν συμμετάσχει στις δραστηριότητες του έργου από την έναρξη της πρωτοβουλίας. Επιπλέον, περίπου 400 τοπικές κυβερνήσεις συμμετέχουν στην πρωτοβουλία.

Καλυπτόμενες ανάγκες	Διαχείριση χρημάτων Οικονομικός προγραμματισμός Χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες Οικονομικές απάτες Ψηφιοποίηση των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών Συμμετοχή ιδιωτών στην κεφαλαιαγορά/επενδύσεις
Περιγραφή πρακτικής	Το κύριο στοιχείο του BAKCYL είναι τα μαθήματα στα σχολεία και στις τράπεζες που διεξάγονται από τραπεζικούς υπαλλήλους, ενώ διοργανώνονται επιπλέον συναντήσεις με τραπεζικούς εμπειρογνώμονες.
Πρόκληση και κανοτομία	Διοργανώνονται διαγωνισμοί για να ενθαρρυνθούν περισσότεροι μαθητές να συμμετάσχουν: - Score hunter [Κυνηγός Χρηματοπιστωτικού Ιστορικού] - Milion na bank [Φτάσε το ένα εκατομμύριο – Προσομοίωση Επένδυσης Χρημάτων] - European Money Quiz [Παιχνίδι Γνώσεων για το Χρήμα]
Σχετικοί χρήσιμοι σύνδεσμοι	https://bakcyl.wib.org.pl/

Τίτλος έργου	Kokosza, grosz do grosza [Η Κότα κάνει το αυγό, και φασούλι το φασούλι γεμίζει το σακούλι]
Τομείς ενδιαφέροντος	Η Ένωση L4G υλοποιεί το έργο για τη δημιουργία και την ανάπτυξη μακροχρόνιων οικονομικών συνηθειών μεταξύ των νέων, με πρόσθετο στόχο να τους διδάξει πώς να ξοδεύουν τα χρήματα με σύνεση και να μένουν μακριά από χρέη. Στο έργο συμμετείχαν 421 σχολεία, 513 εκπαιδευτικοί, 12,351 μαθητές, 16 περιφέρειες (στις 21 Οκτωβρίου 2022).
Πλαίσιο και σκοπός	Η ομάδα-στόχος είναι παιδιά και νέοι που φοιτούν σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
Καλυπτόμενες ανάγκες	Διαχείριση χρημάτων Οικονομικός προγραμματισμός Χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες Εύλογος δανεισμός Διαδικτυακές χρηματοοικονομικές υπηρεσίες
Περιγραφή πρακτικής	Η πρωτοβουλία υλοποιείται με την υποστήριξη εκπαιδευτικών από σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από όλη την Πολωνία. Οι εκπαιδευτικοί που εγγράφονται στο πρόγραμμα έχουν πρόσβαση σε δωρεάν, τακτικά επικαιροποιημένο υλικό που καλύπτει τα ακόλουθα θέματα: διαχείριση του προσωπικού και οικιακού προϋπολογισμού, αποταμίευση, εύλογες αγορές, εύλογος δανεισμός, επενδύσεις, χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες, διαδικτυακές χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και οικονομικές απάτες.
Πρόκληση και κανοτομία	Όσον αφορά τις καινοτομίες, το έργο περιλαμβάνει ορισμένα στοιχεία μιας βιώσιμης προσέγγισης των οικονομικών, συμπεριλαμβανομένων περιβαλλοντικών θεμάτων.
Σχετικοί χρήσιμοι σύνδεσμοι	https://kokosza.org/

Τίτλος έργου	Finansowoaktywni [Οικονομική Δραστηριοποίηση]

Τομείς ενδιαφέροντος	Το Finansoaktywni είναι ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για μαθητές και εκπαιδευτικούς που διοργανώνεται από το Υπουργείο Οικονομικών. Κάθε χρόνο το η έκδοση εκπαιδευτικού υλικού διαφέρει και έχει διαφορετικό θέμα, με το πιο πρόσφατο να είναι οι φόροι. Τα παιδιά μαθαίνουν, μεταξύ άλλων, πόσο σημαντικοί είναι οι φόροι στην καθημερινή ζωή, τι κερδίζει η κοινωνία από τους φόρους και γιατί η πληρωμή φόρων είναι σημαντική. Τα παιδιά μαθαίνουν επίσης για τα είδη και τους μηχανισμούς λειτουργίας των φόρων και γιατί οι φόροι είναι σημαντικοί για τον κρατικό προϋπολογισμό.
Πλαίσιο και σκοπός	Η 7η έκδοση του εκπαιδευτικού υλικού αναπτύχθηκε για παιδιά της 5ης και 6ης τάξης του δημοτικού σχολείου και της 1ης και 2ας τάξης του γυμνασίου. Το θέμα ήταν: Taxes. It pays off. [Φόροι. Τους πληρώνεις και ανταποδίδουν.]
Καλυπτόμενες ανάγκες	Διαχείριση χρημάτων Οικονομικός προγραμματισμός Φόροι
Περιγραφή πρακτικής	Το έργο υλοποιείται με τη μορφή διαγωνισμού, στον οποίο μπορούν να εγγραφούν όλα τα σχολεία. Οι διοργανωτές προετοιμάζουν μία ηλεκτρονική εκπαιδευτική εργαλειοθήκη που περιλαμβάνει: μαθησιακά σενάρια, μία παρουσίαση, μία εκπαιδευτική αφίσα, μία κάρτα του διαγωνισμού και υλικό για τους μαθητές. Το εκπαιδευτικό υλικό προετοιμάζεται από ομάδα εμπειρογνωμόνων και περιλαμβάνει πρακτικά παραδείγματα και εκπαιδευτικές ταινίες. Οι συγγραφείς παρουσιάζουν θέματα που σχετίζονται με τη φορολογία με τρόπο διαφανή, προσιτό και ελκυστικό για τους μαθητές. Το πλάνο του μαθήματος επιτρέπει την εφαρμογή του εκπαιδευτικού περιεχομένου που περιλαμβάνεται στο βασικό πρόγραμμα σπουδών για τις γνώσεις σχετικά με την κοινωνία και τα μαθηματικά. Επίσης, είναι διαμορφωμένο με βάση την ηλικία και τις γνώσεις των νέων.
Πρόκληση και καινοτομία	Η πρόκληση είναι η προώθηση του διαγωνισμού και η προσέγγιση περισσότερων σχολείων. Μόνο 246 ομάδες από τα 656 εγγεγραμμένα σχολεία από 14 200 δημοτικά σχολεία της Πολωνίας υπέβαλαν αίτηση για την τελευταία έκδοση του εκπαιδευτικού υλικού.
Σχετικοί χρήσιμοι σύνδεσμοι	https://finansoaktywni.pl/

4. Κύρια Ευρήματα και Συμπεράσματα

Όσον αφορά το επίπεδο των βασικών γνώσεων σε θέματα που σχετίζονται με τα προσωπικά χρηματοοικονομικά, την αποταμίευση και τις επενδύσεις, πολλές μελέτες αποκαλύπτουν ότι υπάρχει σημαντικό χάσμα μεταξύ της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Πολωνίας και των υπόλοιπων χωρών μελών του ΟΟΣΑ. Το μεγαλύτερο πρόβλημα χρηματοοικονομικού αναλφαβητισμού εντοπίζεται στις λιγότερο εύπορες κοινωνικές ομάδες. Επιπλέον, υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο φύλων όσον αφορά τη χρηματοοικονομική συμπεριφορά, την αυτοπεποίθηση και τις πεποιθήσεις σχετικά με τον χρηματοοικονομικό αλφαβητισμό, ιδίως σε σχέση με τη χρήση και την κατανάλωση πιο σύνθετων χρηματοοικονομικών προϊόντων. Το φύλο επιβεβαιώνεται επίσης ως μία από τις σχετικές μεταβλητές στο μέτωπο του οικονομικού άγχους. Παρά τις κοινωνικές και πολιτισμικές αλλαγές αρκετών δεκαετιών, τα στερεότυπα των φύλων εξακολουθούν να έχουν έντονη παρουσία στις χώρες που αναφέρθηκαν, γεγονός που

συνεπάγεται διαφορετική κατάρτιση μεταξύ ανδρών και γυναικών στον τομέα της χρηματοοικονομικής διαχείρισης.

Ως προς την οικονομική φτώχεια, τα στοιχεία που συλλέχθηκαν από τις τρεις χώρες δείχνουν ότι οι κυριότεροι παράγοντες κινδύνου για να βρεθεί κανείς κάτω από το όριο της φτώχειας είναι: το επίπεδο μόρφωσης, η ανεργία, ο τύπος του νοικοκυριού και η γεωγραφική κατανομή. Κατά συνέπεια, οι NEETs (νέοι-/ες ηλικίας 15-29 ετών εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης), οι μητέρες/μονογονείς και γενικότερα οι οικογένειες που ζουν με επιδόματα πρόνοιας είναι οι ομάδες πληθυσμού που μπορεί να επηρεαστούν σημαντικά από τους παράγοντες κινδύνου που συμβάλλουν στη φτώχεια. Επιπλέον, η πανδημία COVID-19 πολλαπλασίασε τα μειονεκτήματα των γυναικών με παιδιά που ήδη υπέφεραν από σοβαρό αποκλεισμό από την αγορά εργασίας.

Δεδομένων των κινδύνων να πέσει κανείς κάτω από το όριο της φτώχειας και της πολυπλοκότητας των μηχανισμών που ρυθμίζουν τη χρηματοοικονομική πολιτική, καθώς και της αυξανόμενης ψηφιοποίησης της οικονομίας, η σωστή χρηματοοικονομική εκπαίδευση καθίσταται όλο και πιο απαραίτητη για να ενδυναμώσει τις νέες γενιές να λάβουν τις καλύτερες αποφάσεις για το μέλλον τους. Σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ, η ικανότητα διαχείρισης των προσωπικών οικονομικών και η ικανότητα χρήσης των προσφορών των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων είναι μία από τις 16 βασικές δεξιότητες του 21ου αιώνα. Ωστόσο, στην Ελλάδα, την Ιταλία και την Πολωνία, μόνο ένας μικρός αριθμός ΜΚΟ και άλλων ιδιωτικών φορέων επιδεικνύουν ένα υψηλότερο επίπεδο ευαισθητοποίησης και δέσμευσης όσον αφορά τον χρηματοοικονομικό αλφαβητισμό και τη διαχείριση των προσωπικών οικονομικών.

Στο πλαίσιο αυτό, οι ΜΚΟ και οι τοπικές κυβερνήσεις αποτελούν βασικό στοιχείο του συστήματος που εξασφαλίζει ευρεία πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες που παρέχονται με τρόπο που ενεργοποιεί και ενεργοποιεί την τοπική κοινότητα. Το έργο των ΜΚΟ στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών τους επιτρέπει όχι μόνο να συνοδεύουν τις προσφορές της τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά και να υποστηρίζουν τη διαδικασία διάγνωσης των πραγματικών αναγκών των δικαιούχων, καθώς και να ενεργοποιούν την τοπική κοινότητα σε θέματα που σχετίζονται άμεσα με τις ανάγκες της. Ως αποτέλεσμα, οι επωφελούμενοι έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες που παρέχονται από φορείς που έχουν τις ρίζες τους στην τοπική κοινωνία και ως εκ τούτου ανταποκρίνονται στις συγκεκριμένες και ατομικές τους ανάγκες, ενώ ταυτόχρονα ενθαρρύνονται να συμμετέχουν στη ζωή της κοινότητας.

Αρκετές ΜΚΟ στην Ευρώπη ασχολούνται με το ζήτημα της φτώχειας και υλοποιούν πρωτοβουλίες και παρέχουν υπηρεσίες σε οικονομικά ευάλωτους πληθυσμούς.

Ορισμένες από αυτές τις ΜΚΟ επικεντρώνονται ειδικά στη φτώχεια, ενώ άλλες ασχολούνται με ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών υπηρεσιών που περιλαμβάνουν επίσης δράσεις κατά της φτώχειας, της οικονομικής ευπάθειας και του κινδύνου κοινωνικού και εργασιακού αποκλεισμού. Επιπλέον, υπάρχουν οργανώσεις που ασχολούνται με γυναίκες και κορίτσια από κοινωνικά ή οικονομικά ευάλωτες ομάδες.

Τα στοιχεία καθιστούν σαφές ότι οι πιο ευάλωτες ομάδες είναι κυρίως εκείνες με χαμηλά εισοδήματα και περιορισμένη τυπική εκπαίδευση. Ωστόσο, σε γενικές γραμμές μπορεί να ειπωθεί ότι δίνεται μεγαλύτερη προσοχή στην αντιμετώπιση των συνεπειών της φτώχειας παρά των αιτιών της, και ότι οι περισσότερες πρωτοβουλίες και δραστηριότητες δεν είναι συγκεκριμένες ως προς το φύλο και δεν διερευνούν τα πολλαπλά ευάλωτα σημεία και τις διατομεακές ταυτότητες των ατόμων που βρίσκονται σε αυτές τις συνθήκες. Παρά τις πρόσφατες βελτιώσεις στον τομέα της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης και παρά τις αξιοσημείωτες πρωτοβουλίες του τρίτου τομέα, συνολικά πιστεύεται ότι απαιτείται μια ολιστική προσέγγιση για να βοηθηθούν τα κορίτσια και οι νεαρές γυναίκες να βγουν από την περιθωριοποίηση και τη φτώχεια.

Η σύμπραξη αυτή αναγνωρίζει αυτά τα κενά και θα αναλάβει το έργο της υποστήριξης των ΜΚΟ που εργάζονται με την ομάδα-στόχο για την προετοιμασία υλικού χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης με γνώμονα το φύλο.

Βιβλιογραφικές Πηγές

Allianz, 2017, When will the penny drop? Money, financial literacy and risk in the digital age, Allianz Report.

Association Klon/Jawor (2021), Kondycja Organizacji Pozarządowych- najważniejsze fakty. https://api.ngo.pl/media/get/176021

CEDEFOP. (2020). Perceptions on adult learning and continuing vocational education and training in Europe Second opinion survey Volume 1 Member States. Cedefop reference series 117. Luxembourg: Publications Office of the European Union. https://www.cedefop.europa.eu/files/3086_en.pdf

Centro Luigi Einaudi (2017). Indagine sul risparmio e sulle scelte finanziarie degli italiani. Consapevolezza, fiducia, crescita: le sfide dell'educazione finanziaria.

Consob, 2017, Le scelte di investimento delle famiglie Italiane.

COVIP, 2012, Promuovere la previdenza complementare come strumento efficace

per una longevità serena, svolta dal CENSIS per la COVIP nel corso del 2012.

Di Salvatore, A, Franceschi F., Neri A., Zanichelli F., (2018). Measuring the financial literacy of the adult population: the experience of Banca d'Italia. Questioni di Economia e Finanza (Occasional Papers)

European Banking Federation. (2020). Financial Literacy Playbook for Europe. https://www.ebf.eu/wp-content/uploads/2020/11/EBF-Financial-Literacy-Playbook-for-Europe.pdf

Eurostat (2021). One in five people in the EU at risk of poverty or social exclusion. Link.

Greek Anti-poverty Network. (2021). Poverty Watch 2021. https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2021/10/eapn-POVERTY-WATCH-2021_EAPN-Greece-5277.pdf

Greek Anti-poverty Network. (2022). Poverty Watch 2022. https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2022/10/eapn-PW-2022-Greece-5542.pdf

Hasler, A. and Lusardi, A. (2017). The Gender Gap in Financial Literacy: A Global Perspective. Global Financial Literacy Excellence Centre. https://gflec.org/wp-content/uploads/2017/07/The-Gender-Gap-in-Financial-Literacy-A-Global-Perspective-Report.pdf?x87657

Hellenic Statistical Authority. (2021). Material & Social Deprivation & Living conditions. Statistics on Income and Living Conditions: Year 2021 [Press Release]. https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFA10/2021

Hellenic Statistical Authority. (2021). Poverty Risk. Statistics on Income and Living Conditions: Year 2021 [Press Release]. https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFA10/2021

https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20210000843/O/M20210843.pdf

https://www.eapn.org.pl/eapn/uploads/2022/10/monitoring_ubostwa_2022_ost.pdf

https://www.oecd.org/financial/education/2018-INFE-FinLit-Measurement-Toolkit.pdf

https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf

https://zdrowiefinansowe.pl/images/raporty/Raport_Edukacja_ekonomiczna_dziewczynek_i_chlopcow.pdf

International Gateway for Financial Education - Organisation for Economic Co-operation and Development (oecd.org)

Karalis, T. (2020). INE GSEE & IME GSEVEE Study. Incentives and obstacles for the participation of adults in lifelong learning (2011-2019). https://imegsevee.gr/wp-content/uploads/2021/01/karalis.pdf

Klapper L., Lusardi A., Van Oudheusden P. (2015): "Financial Literacy Around the World (2015): Insights From The Standard & Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey"

Klapper, L., Lusardi, A. and Van Oudheusden, P. (2014). Financial Literacy Around the World: Insights from the Standard & Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey. https://www.cssf.lu/wp-content/uploads/S_P_Survey.pdf

Kubecka, A. Koziorzemska, M. Nowotniak, J. Szkoła Główna Handlowa (2019), Oblicza ubóstwa kobiet w Polsce. Available from: https://ssl-kolegia.sgh.waw.pl/pl/KGS/publikacje/Documents/Oblicza_ubostwa_kobiet_w_Polsce.pdf

Ministry of Education & Religious Affairs. (2021). Decision nr. 94236/ΓΔ4/2021 - ΦΕΚ 3567/Β/4-8-2021. Curriculum Framework for Skills Labs for all types of schools, Kindergartens, Primary and Secondary Schools. https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/protobathmia-ekpaideuse/upourgike-apophase-94236-gd4-2021.html

Ministry of Education & Religious Affairs. (2021). Strategic Plan for Vocational Education Training, Lifelong Learning and Youth. https://www.minedu.gov.gr/

publications/docs2020/%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CC%81_%CE%A3%CF%87%CE%B5%CC%81%CE%B4%CE%B9%CE%BF_EEK%CE%94%CE%92%CE%9C_2021-11-30.pdf

Ministry of Family and Social Policy (2021), Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021–2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030. https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5487/14/9/1/zasieg_ubostwa_ekonomicznego_w_polsce_w_2021_roku.pdf

Museo del Risparmio di Torino (2017). Le donne e la gestione del risparmio.

OECD (2015): "2015 OECD/INFE Toolkit for Measuring Financial Literacy and Financial Inclusion"

OECD (2022), Financial Literacy in Poland: Relevance, evidence and provision.

OECD/INFE (2018), Toolkit for Measuring Financil Literacy and Finacnial Inclusion

OECD/INFE (2020), International Survey of Adult Financial Literacy

Philippas N.D. and Avdoulas C. (2020). Financial literacy and financial well-being among generation-Z university students: Evidence from Greece. The European Journal of Finance, 26:4-5, 360- 381, DOI: 10.1080/1351847X.2019.1701512

Pogorzelski, K. ING Bank (2020) Monitoring oszczędności Polaków w czasie pandemii. Wyniki międzynardowoego badania Finansowy barometr ING. https://www.ing.pl/_fileserver/item/pkse0py

Ragioneria dello stato. Bilancio di genere (2020). https://www.rgs.mef.gov.it/VERSIONE-I/attivita_istituzionali/formazione_e_gestione_del_bilancio/rendiconto/bilancio_di_genere/index.html

Rapporto Edufin, 2021. L'educazione finanziaria come anticorpo alla vulnerabilità economica. https://www.quellocheconta.gov.it/export/sites/sitopef/modules/quaderni_ricerca/Rapporto-Edufin-2021.pdf

Schleicher, A. (2018) PISA 2018 Insights and Interpretations. https://www.oecd.org/pisa/PISA%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf

Standard & Poor's, 2015, Financial literacy around the world: Insights from the Standard & Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey, Washington, DC.

Statistics Poland (2022), Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2021.

Szarfernberd, R. (2022), Poverty Watch 2022. Monitoring ubóstwa finasnowego i polityki społecznej przeci ubóstwu w Polsce 2021-2022.

Think Foundation, ING (2022), Edukacja ekoniomiczna dziewczynek i chłopców w Polsich domach.

UNICEF, Europe and Central Asia Regional Office. (2021). Deep Dive Analysis on Poverty and Social Exclusion in Greece. Geneva. https://www.unicef.org/eca/media/20106/file/Deep%20Dive%20Greece%20-%20Main%20report%20EN.pdf

Women on Top & Athinea. (2021). Finance lessons: A Survey on Women's Financial Literacy in Greece. https://womenontop.gr/wp-content/uploads/2022/07/FinLit_Report_FINAL_ENG.pdf